

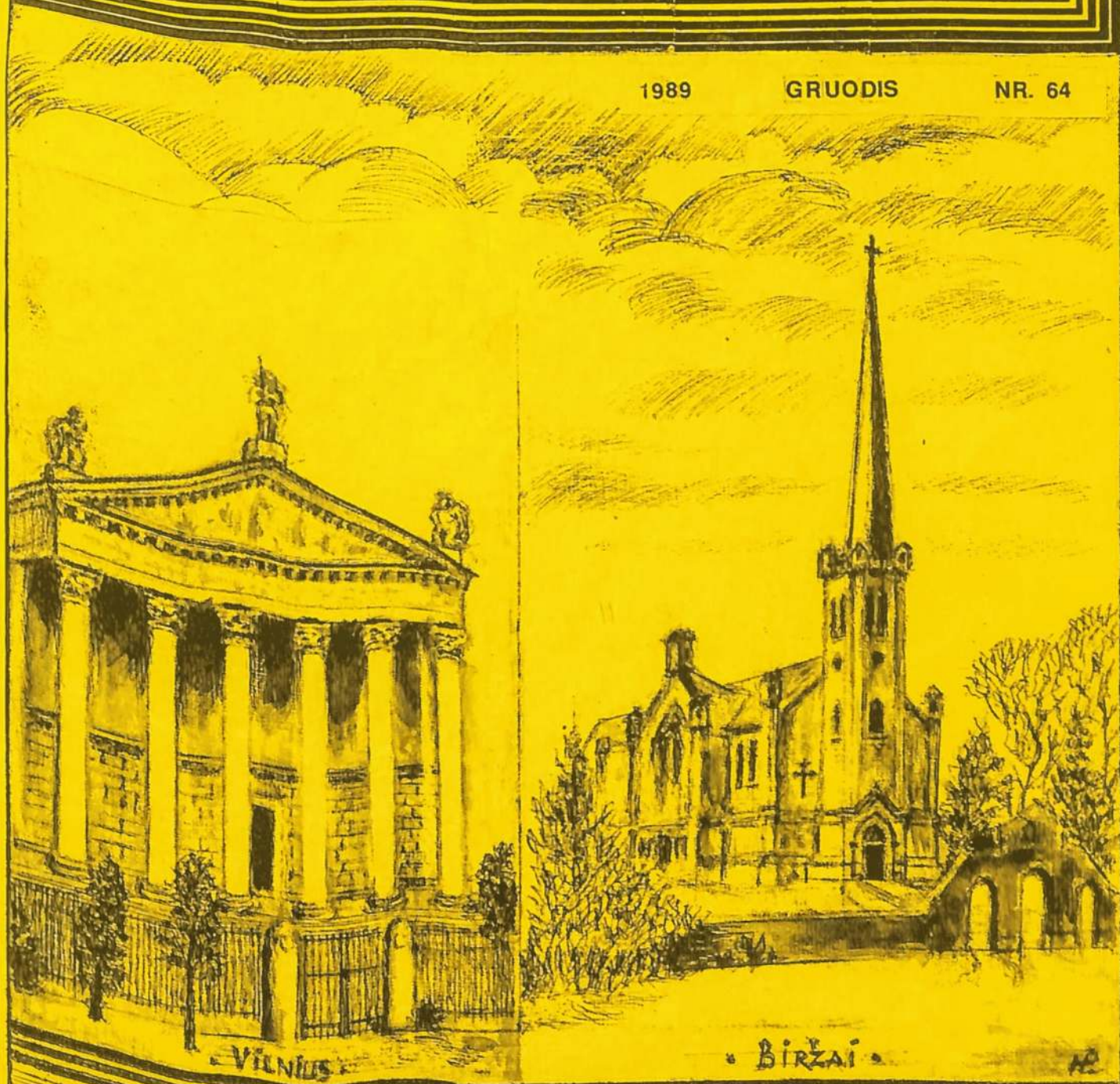
Mūsų Sparnai

Vietuvių Ev. Reformotų Leidinys

1989

GRUODIS

NR. 64

VILNIUS

BIRŽAI

OUR WINGS
PUBLISHER
ADDRESS

Lithuanian Protestant Journal, est. 1951
Lithuanian Ev. Reformed Church, est. 1555
5230 So. Artesian Ave., Chicago, IL 60632. U. S. A.

TURINYS

Dail. inž. H. Pavilionis * * *	Viršelis ir vinjetės Prisiminkime anas Kalėdas	2
M. S. Koresp. Prof. dr. Julius Slavėnas	1988 & 1989 m. Liet. Ev. Ref. Bažnyčios sinodai	4
Algirdas M. Budreckis Širvėnas	Reformacija Lietuvoje ir jos pėdsakai Jono Lasickio "Apie Žemaičių Dievus"...	11 18
M. S. Korespondentė V. A.	Draugystė Gen. Supt. kun. Stasio Neimano pagerbtuvės	21 22
E. Šulaitis Petras Bružas	Evangelikų kun. Fr. Skėrio 70 m. jubiliejus Komp. Prof. Vladas Jakubėnas ir jo vardo d-ja	26 27
Stasė Šimoliūnienė H. Yčaitė - Petkus	Kasgi tie kuratoriai ir kokia jų paskirtis Prof. Vladas Jakubėnas akomponiatorius	29 32
Jurgis Jašinskas Jackus Sonda-Sondeckis	Žodis apie mūsų menininką H. Pavilionį Generolas Silvestras Zukauskas	35 38
Myk. Zablockas Povilas Mieliulis	Atsiminimai Vaikai ir sniegės	44 48
Kun. dr. E. Gerulis * * *	1988 metų Švento Rašto vertimas Pasaulio Varpai	48 51
K. Milkovaitis Petras Zablockas(Širvėnas)	Ekumeninis Centra Ženevoje Vasario 16-tos gimnazija Iš ciklo "Šiaurė"	54 55 56
P. Kuginys Širvėnas	IŠKELIAVĘ AMŽINYBĖN Mintys laidotuviuose KRONIKA	57 66 67
* * *	Namo	72
* * *	ŽINIOS IŠ LIETUVOS	73
P. Jašinskas Jr. * * *	Lietuvos Ev. Ref. Bažnyčios naujas kunigas Pasaulio Reformatų S-gos delegacija Biržuose	73 76
Petras Zablockas * * *	Superintendentas kun. Povilas Jašinskas 75 metai kuratoriui Petruui Zablockui	78 82
* * *	Šiaurės gėlėlė	84
* * *	1988 metų Ev. Reformatų Bažnyčios sinodas	85
* * *	Rusijos Krikšto 1000-metinio jubiliejaus minėjimas	86
* * *	200 metų Švobiškio reformatų bažnyčiai	86
Hypatia Yčaitė-Petkus Myk. Zablockas	KRONIKA	87
M. S. Koresp. * * *	MŪSŲ MIRUSIEJI TĖVYNĖJE Ev. reformatų bažnyčia Vilniuje Mes - Lietuvos gynėjai	89 90 92
	Kelionė Lietuvon Keturiolikmetės mergaitės išpūdžiai vasario 16	93 94
	Leidėjos ir Redakcijos žodis skaitytojams	

LEIDĖJAS

Lietuvių Evangelikų Reformatų Bažnyčios Kolegija

REDAKCINIS KOLEKTYVAS

Petras BRUŽAS, Halina DILIENĖ, Hypatia Yčaitė-Petkus,
Mykolas Zablockas

REDAGUOJA

Mykolas Zablockas, 5412 N. Clark St. Suite 210
Chicago, IL 60640, U. S. A.

REDAKCIJOS IR ADMINISTRACIJOS ADRESAS

MŪSŲ SPARNAI, 5412 N. Clark St. Suite 210
Chicago, IL 60640, U. S. A.

KAINA

A U K A

REDAKCIJA rankraščius taisy, trumpina savo nuožiūra. Autorių pageidavimai gerbiami. Straipsniai su autoriaus pavarde, slapyvardžiu ar inicialais nebūtinai reiškia redakcijos ar leidėjo nuomonę.

 MŪSŲ SPARNAI
LIETUVIŲ EVANGELIKŲ REFORMATŲ ŽURNALAS

ĮSTEIGTAS 1951

1989 GRUODIS

Nr. 64

*Liet. Ev. Reformatų Bažnyčios Gen. Supt. kun. Stasys Neimanas 1989 m.
atšventė dvigubą sukaktį — 60 metų kunigystės ir 90 metų amžiaus.*

SAVO MIELUS SKAITYTOJUS, BENDRADARBIUS IR RĖMĖJUS
SVEIKINAME KALĖDŲ ŠVENČIŲ IR NAUJŲJŲ METŲ PROGA!

Leidėja ir Redacija

PRISIMINKIME ANAS KALĖDAS!

Jau daugiau negu keturi dešimtmečiai praėjo, kaip apleidome mus globojusias DP stovyklas ir kiekvienas pagal savo sugebėjimus ir duotas galimybes pastoviai įsikūrėme mus priglaudusiuose kraštuose.

Kas pradžioje mums atrodė svetima, laiko bėgyje apsipratome, neišskiriant nė anuo metu mums nepriimtinių - komercinių Kalėdų švenčių papročių. Šiandien gi jie daugeliui iš mūsų pasidarė neatskiriama Kalėdų švenčių dalimi. Kai Kūčių vakarą šeima susirenka pasidžiaugti po puošnia eglute su gausiais dovanų pakietėliais, Kalėdų šventės pasiekia kulminacinį tašką. Tikroji Kalėdų švenčių prasmė ir pati didžiausia ir brangiausia mums Dievo skirta šioms šventėms dovana - Jezus Kristus, mūsų Išganytojas - nebeturi vietos mūsų širdyse. Kas gi atsitiko su mumis? Ar Kalėdos nebuvo mums kadaise paguodos, vilties ir dvasinės stiprybės šventėmis? Prisiminkime šiandien anas Kalėdas - "Kalėdas Svetur", pasinaudodami to vardo straipsneliu, tilpusiu Vokietijojeėjusio "Mūsų Pasaulio" 1950 m. gruodžio mėn. laidoje, kuri čia paduodame ištisai:

"Aną nuostabiai puikią naktį, kurios prisiminimą pasaulis dar ir šiandien taip išspūdingai tebešvenčia Betliejaus miestelyje Juozapas su Marija ieškojo sau prieglaudos. Jie perėjo vieną gatvę po kitos, beldėsi prie kiekvienų durų, tačiau niekas jiems jų neatidarė: visi nakvynės namai, visos laisvesnės privačios patalpos buvo jau kitų užimtos. Marija buvo dėlto labai nusiminusi, nes ji

jautė, koks momentas ją šią naktį laukė. Nenorėdami per naktį pasilikti gatvėje po atviru dangumi, abu pakeleiviai prisiglaudė viename tvartelyje. Marijai buvo skaudu, kad Betliejaus miestelio gyventojai rūpinosi patogesniu prigludimu tik savo artimųjų, giminių ir pažįstamų, neatsižvalgdami į sunkią ir pavojingą jos, kaip kūdikio laukiančios moters padėtį. - Taip nepažįstama, atstumta ir be jokios sanitariniai tinkamės patalpos ir priežiūros, susilaikia Marija čia sunkios, bet reikšmingos savo gyvenimo valandos - Dievo Sūnaus perdavimo pasauliui.

Mieli Skaitytojai! Kalėdų istorija yra plati, neišsemiama ir daugiau ar mažiau jau iš vaikystės dienų mums visiems pažįstama. Tačiau kaip nuostabiai artimas šiandien mums pabėgėliams jos pats trumpiausias ir gal būt šioje istorijoje pats nereikšmingiausias sakiny: "...ir paguldė ją ėdžiose, nes jie neturėjo jokios vietos nakvynių namuose..." (Luk. 2:7).

Šiandien kiekvienas iš mūsų puikiai suprantame ir atjaučiame tuos Juozapo ir Marijos pergyvenimo momentus, nors ir jų tėvų ir protėvių savame, bet jiems jau svetimame Betliejaus miestelyje. Neapsiriksiu turbūt sakydamas, kad anais mūsų normaliais laikais, nedaugiau gal kaip vienas iš šimto sustojome prie šio Kalėdų istorijos sakinio, pagalvodami apie Juozapo ir Marijos tuometinę padėtį svetur. Bet šiandien, priešingai, tas nežymus, trumpas ir Kristaus gimimo švenčių neiškeltas ir nepabrėžtas sakinelis, stveria mus skausmingai už širdies. Retai kuris iš mūsų pabėgėlių praeiname pro jį nejučiom ir giliau nepaliesti, nes jis yra mūsų likimo bendrininkas, mūsų gyvenimo dalis. Simbolinę Kristaus gimimo naktį ir mes turime praleisti svetur, dauguma taip pat be žmoniškesnės ir jaukesnės pastogės. Mus lydi sunki benamio dalia: aplinkumos gyventojams esame nepažįstami ir nepageidaujami. - Čia, kur esame, esame svetimi; į ten, kur galėtume būti savais, negalime grįžti... Gi nebuvimas prie švenčių stalo mūsų giminių ir pažįstamų ir, kas skaudžiausia, daugeliui net artimiausių savo šeimos narių, slegia ir kankina mus. Todėl ir viešpatauja mūsų stovyklose bei kambarėliuose tyluma ir liūdesys, todėl ir esame nusiminę ir prislėgti šių krikščioniško džiaugsmo ir krykštavimo švenčių metu...

Tačiau tie skaudūs mūsų pabėgėlių gyvenimo momentai neturi sumažinti mums tikrosios Kalėdų švenčių reikšmės. Priešingai, ta Dievo dovana žmonijai - Dievo ir žmogaus Sūnus, turi mums pasidaryti per juos dar artimesni ir būtinesni. Ta Kalėdinė Naujiena, tas stebūklingasis angelų pranešimas - "Šiandien jums gimė Išganytojas!" turi atnešti mums daug daugiau tikro ir gyvo džiaugsmo, negu bet kada nors kitais laikais. Šiandien

mes turime atjausti ir suprasti Kristaus gimimo švenčių prasmę daug giliau ir nuoširdžiau, nes turime progos pamatyti tos džiaugsmo žvaigždės spindulius tokiais, kokiais jie tikrumoje ir yra - aiškiais Dievo Sūnaus gimimo pranešėjais ir liudininkais, nepaslėptais po žmogaus rankomis sukurtais pranykstančiais papuošalais ir blizgučiais, kuriais ne visi tegali džiaugtis. Bet žvaigždė virš Betliejaus tvarto siunčia savo spindulius visiems, neišskirdama nei tų, kurie ne tik papuošalų ir blizgučių, bet net savo namų, savos pastogės ir pagaliau net savo tėvynės nebeturi.

Todėl, mieli broliai ir sesės, negalėdami šiandien drauge su mus supančia aplinkuma savo džiaugsmo išreikšti išoriniai, džiaukimės ir krykštaukime savyje, savo širdyse, - džiaukimės ir krykštaukime, kad aną Kalėdų naktį Betliejaus tvartelyje mums gimė Jėzus Kristus!"

LIETUVIŲ EVANGELIKŲ REFORMATŲ

BAŽNYČIOS SINODAI

1988 m.

1988 m. birželio 18-19 dienomis įvykęs Sinodas, buvo jau 451-masis nuo Lietuvos Reformacijos pradžios. Prisimintina, kad reformatų Bažnyčia buvo įsteigta Vilniuje 16-to amžiaus viduryje didžiojo Lietuvos reformatoriaus kunigaikščio Mikalojaus Radvilos Juodojo pastangomis.

Kaip jau įprasta, šis 41-sis Sinodas išėivijoje susirinko nuosavos bažnyčios patalpose — 5230 S. Artesian Ave., Chicagoje. Jis prasidėjo Gen. Superintendento kun. S. Neimano malda ir pamaldomis. Be vietos kun. S. Neimano, atvyko iš Toronto (Kanados) Superintendentas kun. P. Dilys ir kun. Gerulis iš St. Petersburgo, Fla. Svečių kunigų tarpe buvo ev. liuteronų kunigai H. Dumpys (Tėviš-

kės parapijos) ir J. Juozupaitis (Ziono parapijos) ir K. Burbulys (metodistų), visi iš Chicagos. Svečiai kunigai drauge su svečiu, Mažlietuvių Sąjungos atstovu V. Žiobriu pasveikino Sinodą. Po to, Kolegijos reikalų vedėjo J. Indriūno buvo perskaityti sveikiniai raštu: Liet. Protestantų S-gos vardu sveikino jos pirmininkas J. Kutra iš Kalifornijos. Kiti buvo atsiųsti mūsų bendratikių iš Europos, N. Zelandijos, Kanados ir Amerikos. Dalis sveikintojų prijungė ir piniginę auką. Sinodo direktoriumi buvo išrinktas Dr. Jonas Kregždė, į sekretoriatą — H. Yčaitė-Petkus, abu iš Kalifornijos ir Dr. Algirdas Davenis iš Oregono. Kolegijose rinkimuose, naujai 3-jų metų kadencijai, liko tie patys ilgamečiai veikėjai su daug nusipelnusių prezidentu M. Tamulėnu jų

Kunigai (iš kairės): dr. E. Gerulis, gen. supt. S. Neimanas ir supt. P. Dilys.

priešakyje. Kolegijos sąstatas: dvasininkai S. Neimanas, P. Dilys, E. Gerulis. Pasauliečiai, be minėto prezidento M. Tamulėno, H. Dilienė, J. Indriūnas, E. D. Brooks ir R. Neimanaitė. Petras Bružas, ilgametis spaudos darbuotojas, perrinktas garbės nariu. Tylos minute buvo pagerbti mūsų mirusieji kuratoriai: Petras Kuginys, Stasys Dagys, Petras Šernas, Hypatija Yčienė-Žiurienė ir Jonas Dagys. Taip pat prisiminta Amžinybėn iškeliavusi Vysk. A. Trakio našlė Adelė Trakienė, buvusi mūsų bažnyčios draugė ir dažna Sinodų viešnia. Su ypatingu dėmesiu buvo išklaudyta Superint. kun. Dilio paskaita apie Sov. Sąjungos vadovo M. Gorbachevo „Perestroika“ ir jos pasekmės Lietuvoje. Bažnytiniam gyvenimui ten duodama daugiau laisvės ir visi ženklai rodo šiuo atveju iš valdžios pusės daugiau duodama teisių tikintiesiems, bet kaip ilga ta padėtis tęsis, niekas nežino. Po paskaitos, Kolegijos prezidentas M. Tamulėnas savo pranešime

pabrėžė, kad už viską, kas buvo atlikta, jo nuolatiniam talkininkams priklauso gili padėka. Žurnalui „Mūsų Sparnai“ sustojus, ne tik mums, bet ir bendrai tautiečiams yra didelis nuostolis, nes jis turėjo skaitytojų ir už mūsų bažnyčios ribų.

Apie Kolegijos posėdžius pranešė reikalų vedėjas J. Indriūnas. Kasininkė R. Neimanaitė patiekė finansinę apyskaitą. Be Davenių Kultūrinio Fondo, veikia B. ir V. Variakojų įsteigtas Bažnyčių Remontų Fondas ir Kultūros bei Labdaros Fondas, įsteigtas A. A. H. Yčienės-Žiurienės atminimui. Po to sekė kunigų ir parapijų atstovų pranešimai. Liūdną išpūdį paliko „Mūsų Sparnų“ redaktoriaus Petro Bružo pranešimas, kad nuo 1952 m. reguliariai 2 kartu į metus pasirodęs žurnalas, su 1987 m. kalėdiniu — 63 numeriu, dėl kritiško akių susilpnėjimo, tuo tarpu bus paskutinis. Sinodo dalyviai labai tai apgailestavo ir rankų plojimu pareiškė Petru Bružui savo padėką už jo neįkainojama-

Sinodo dalyviai ir svečiai prie bažnyčios.

mą darbą ir žurnalui pasiaukojimą, iki paskutinės sveikatos jam leistos ribos. Kitų pranešimų eilėje buvo D. Bobelienės apie jos vadovaujamą Devenijų Kultūrinį Fondą, kuris išleido visą eilę knygų. Tas Fondas skelbia premiją 10,000.00 dol. sumoje, už geriausiai parašytą veikalą (dokumentinį ar beletristinį) anglų kalba, Lietuvos istorijos temomis. Chicagos parapijos Moterų Draugijos pirmininkė H. Dilienė dėkojo savo narėms A. Dagienei, M. Plačienei ir kitoms už darbą ruošiant Sinodui vaises.

Sekančią dieną — sekmadienį, bažnyčioje vyko iškilmingos pamaldos, visiems kunigams dalyvaujant. Jų metu buvo pakrikštytas Olgos Tilindienės proanūkas (Viktoro Tilindžio sūnus) Krištupas Martynas. Pamokslą sakė kun. E. Gerulis. Pamaldų metu buvo turtinga muzikinė programa, kur Mozarto ir kitų kompozicijas išpildė fleitistė — muzikė Asta Šepetytė ir dainininkės A. Buntinaitė su B. Variakojiene. Tradiciniuose Sinodo pietuose dalyvavo gausus būrys

svečių, kuriuos pristatė sinodo direktorius Dr. Kregždė. Pietų metu kun. Gerulis buvo pasveikintas jo 10-ties metų kunigavimo proga įteikiant dovaną — knygą. A. Devenienė-Grigaitienė pakvietė visus atsilankyti į vykstantį Lietuvių Tautiniuose Namuose A. A. Dr. M. Devenio minėjimą-akademiją, pažymint 10 metų sukaktį nuo jo mirties. Dauguma svečių paklausė šio kvietimo, likusieji gi, po pašnekusių išsiskirstė — kaip ir visada, laukdami malonaus susitikimo sekančių metų Sinode.

Mūsų Sparnų Koresp.

1989 m.

Šiais metais, kaip ir ištisą eilę metų praeityje, sinodas vyko įprastoje vietoje — nuosavoje bažnyčioje, Čikagoje, bet neįprastu laiku: ne birželio mėn., kaip būdavo iki šiol, bet rugsėjo mėn. 23-24 dienomis. Šis sinodas buvo 42-sis išėivijoje ir 452-sis nuo Lietuvos Reformatų Bažnyčios istorijos pradžios.

Be vietos kunigo Gen. Supt. S. Neimano, sinode dalyvavo ir iš Toronto atvykęs Supt. kun. P. Dilys. Negalėjęs dalyvauti kun. dr. E. S. Gerulis raštu sveikino iš St. Petersburg, Florida. Dalyvavo gausus skaičius kuratorių, parapijų delegatų ir svečių iš įvairių JAV vietovių, kaip New York, New Mexico, Kalifornijos, Massachuessets ir kitur. Svečių tarpe buvo vietos ev. liuteronų kunigai: kun. J. Juozupaitis ir kun. H. Dumpys. Metodistų kun. K. Burbulys dėl silpnos sveikatos negalėjo dalyvauti.

Sinodas pradėtas 12-tą valandą trumpomis pamaldomis. Po jų sekė rinkimai. Sinodo direktorium buvo išrinkta kalifornietė kuratorė Hypatija Yčaitė-Petkus, sekretoriatan — Evelyn Y. Taggart ir Rita Neimanaitė. Kolegijos rinkimų nebuvo, nes dar nepasibaigė jos trijų metų kadencija — lieka tie patys nariai su ilgamečiu prezidentu M. Tamulėnu priešakyje. Tik ilgus metus tarnavusiam Kolegijos sekretoriui kurt. J. Indriūnui prašant sveikatos sumetimais jį atleisti iš pareigų, jo vieton išrinktas kurt. M. Zablockas. Sinodas pareiškė gilią padėką savo pareigingam ir pasišventusiam sekretoriui Indriūnui.

Sinodą sveikino Supt. kun. P. Dilys — Toronto Išganytojo parapijos vardu, o kun. J. Juozupaitis — Ziono parapijos ir kun. H. Dumpys — Tėviškės parapijos vardu. Mažlietuvų Sąjungos pirmininkas inž. V. Žiobrys sveikino jo vadovaujamos S-gos vardu. Sinodo direktorė H. Y. Petkus perdavė sinodui sveikinimus iš Liet. Protestantų Sąjungos ir jos pirmininko dr. P. Švarco. Iš sveikinimų raštu buvo gautas mums svarbus Lietuvos Generalinio Konsulo iš New York

sekančio turinio laiškas: „1989 m. rugsėjo 21 d. Lietuvos Evangelikų Reformatų Bažnyčios 42-jam Sinodui Jungtinėse Amerikos Valstijose. Didžiai Gerbiamieji, Lietuvos Evangelikų Reformatų Bažnyčios 42-jo Sinodo proga prašau priimti mano sveikinius ir nuoširdžiausius linkėjimus sėkmingai išlaikyti ir tęsti keturių šimtų metų Lietuvos Evangelikų Bažnyčios religines ir kultūrines tradicijas net ir sunkiausiose tremties sąlygose. Už šias pastangas Jums priklauso visų geros valios lietuvių pagarba ir padėka. Su gilia pagarba, Pasirašė: Anicetas Simutis, Generalinis Konsulas“. Malonų sveikinimą raštu prisiuntė kurt. dr. J. Kregždė iš Kalifornijos, buvęs 1988 m. sinodo direktorius. Buvo ir daugiau sveikinimų žodžiu ir raštu iš bendraminčių plačiame pasaulyje, įskaitant ir Europą.

Minutės tyla buvo pagerbti mūsų mirusieji. Ypatingai skaudžiai buvo sutikta žinia apie šio mėn. 6 d. Toronte mirusį kurt. dailininką Jokūbą Dagi, sulaukusį 84 metų amžiaus.

Po oficialiosios dalies Kolegijos prezidentas M. Tamulėnas savo pranešime, prisimindamas praeities sinodus Biržuose ir Vilniuje, pareiškė savo gilią padėką nuolatiniams talkininkams — Kolegijos nariams, primindamas, kad šiais metais sinodo — kartu ir jo nutarimų vykdytojos Kolegijos — laukia ypatingi uždaviniai: visokeriopa šalpa ir parama reformatams Lietuvoje. Posėdžiuose buvo iškelta ir eilė įvairių kitų temų, tačiau nuolat buvo grįžtama prie šiuo metu aktualiausių ir svarbiausių, prezidento iškeltos temos — tiekimas finansinės t. y. medžiaginės ir dvasinės paramos

Sinodo vadovybė posėdžių metu, iš kairės: Sinodo cenzorius — supt. kun. P. Dilys, sinodo direktorė — H. Yčaitė-Petkus ir Kolegijos prez. krt. M. Tamulėnas.

tėvynėje naujai atsikūriantys reformatų Bažnyčiai bei jos vadovams — kunigams. Kun. P. Dilys, apsiribojęs trumpu pranešimu apie ekumeninę veiklą mūsų senoje tėvynėje ir kitur, pakvietė kurt. dr. Dainą Variakojytę-Fricke — tik ką iš Lietuvos grįžusią, supažindinti sinodo dalyvius su jos ten patirtais įspūdziais. Jos įdomus ir išsamus pranešimas, kurio santrauką spausdiname atskiru straipsneliu „Kėlionė Lietuvon“, buvo dalyvių sutiktas su džiaugsmu ir sektas su dideliu dėmesiu, nes pranešėja, tik ką grįžusi iš Lietuvos, buvo patikimiausia liudininkė tų tariamų politinės ir religinės veiklos palengvinimų, paskutiniu laiku vykstančių mūsų tėvynėje.

Sinodas išklaušė Kolegijos narių pranešimus, tarpe jų kasininkės R. Neimanaitės, sekretoriaus J. Indriūno ir kt. Kun. S. Neimanas trumpai pranešė apie Čikagos parapijos veiklą, kurioje šiemet nebuvo didesnių įvykių

ir pasikeitimų.

Kas liečia Devenių Kultūrinį Fondą, Fondo Valdybos narys Kurt. P. Bružas plačiau papasakojo apie galimybes per tą Fondą padėti reformatų Bažnyčiai Lietuvoje. Iš po to sekusių diskusijų buvo aišku, kaip jautriai tuo klausimu sinodo dalyviai buvo susirūpinę. Buvo pareikšti įvairūs sumanymai ir pasiūlymai, tačiau daugelį jų dėl ne nuo mūsų priklausančių aplinkybių tenka palikti ateičiai. Tačiau vienas iš jų dabar yra realus, t. y. be suvaržymų siuntimas knygų alkstantiems ir trokštantiems dvasinio peno mūsų broliams ir sesėms Lietuvoje. Ta proga sinodui buvo pristatyta nauja brošiūra anglų kalba apie mūsų Bažnyčią: **The Lithuanian Evangelical Reformed Church.**

Moterų Draugijos pirmininkė kurt. H. Dilienė papasakojo apie D-jos veiklą ir dėkojo savo talkininkėms paruošiant sinodines vaišes. Naujos

Dalis sinodo vadovybės narių, pirmoje eilėje iš dešinės: kun. P. Dilys, sinodo direktorė H.Y. Petkus, kun. S. Neimanas, Kolegijos prez. krt. M. Tamulėnas ir viena iš sinodo sekretorių — E.Y. Taggart

„Mūsų Sparnų“ redakcijos žinia, kad žurnalas žada vėl pasirodyti dar šį rudenį, buvo mielai sutikta.

Po to sekė J. Suveizdžio Testamentinio Palikimo administratoriaus kurt. Kosto Klybo iš New York'o pranešimas apie iš to palikimo palūkanų duodamas premijas nusipelnusiems ev. liuteronų ir reformatų asmenims. Vyko diskusijos apie bažnyčios finansinę padėtį, apie jos patalpų remontą ir apie pakėlimą kuratorių įnašų. Buvo raginama dosniau atsiliepti į šių metų Kalėdų Šalpos Fondo atsišaukimą.

Įdomus kurt. H. Y. Petkus, mūsų Bažnyčios delegatės į Pasaulio Reformatų Sąjungos suvažiavimą, vykusį Korėjoje, Seul'e, š. m. rugpiūčio mėn. 15-28 dienomis, pranešimas buvo pailiustruotas atsivežtais plakatais ir įklijuotų nuotraukų albumu. Suvažiavime dalyvavo apie 300 delegatų iš 85-kių kraštų. Didžiausią jų dalį sudarė teologai. Atsirado ir tokių, kurie prisiminė mūsų Bažnyčią atstovavusius delegatus paskutiniame 1982

m. suvažiavime Otavoje. O kas dar buvo maloniau, kad į Seul'ą atvyko iš pačios Lietuvos gerokai pavėlavęs, visokias formalumų kliūtis nugalėjęs, jaunas Lietuvos Reformatų Bažnyčios atstovas kunigas-diakonas Julius Norvila. Galima įsivaizduoti, kiek džiaugsmo buvo tėvynės ir tremties Bažnyčių atstovams asmeniškai susitikti! Delegatai-lietuviai platino informacinę medžiagą — brošiūrą apie Lietuvą. Jie pasinaudojo proga paprašyti viso pasaulio reformatų atstovus pasimelsti už Pabaltijo kraštus, nes kaip tik tuo metu vyko milžiniškos demonstracijos už laisvę Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje. Vėliau rinkimuose į 25 asmenų Vykdomąjį Komitetą J. Norvila laimėjo didele dauguma balsų. Tai pirmą kartą tos organizacijos istorijoje, kad lietuvis dalyvauja jos vadovybėje. Baigdama prelegentė pažymėjo, kad didelis religinis atgimimas dabar vyksta Pietų Korėjoje. Ten yra labai stiprus reformatų (presbyterian) tikėjimas. Nuostabu, kad ši-

ame budistų ir konfucionistų krašte krikščionybė yra taip išsisknijusi. Iš viso, suvažiavime buvo vaizdžiai iškelta, kad vakarų pasaulyje tikėjimas silpsta, bažnyčios apleistos, kai tuo tarpu pastebimas didžiausias religinis entuziazmas Afrikoje, Azijoje, Pacifiko oceano kraštuose, na ir visoje Sovietų Sąjungoje.

Sinodas nuoširdžiai padėkojo prelegentei kurt. H. Y. Petkus už tokį įdomų pranešimą ir ypatingai už jos didelę mūsų bažnyčiai auką, asmeniškai apmokėdama kelionę į Seoul'ą ir kitas su tuo suvažiavimu surištą išlaidas, sumoje virš 1,700.-.

Sekančią sinodo dieną, sekmadienį, buvo iškilmingos pamaldos bažnyčioje, kurias pravedė kun. P. Dilys iš Toronto. Galingai nuskambėjo giesmės „Rengkis, o brangioji siela“, kun. A. Šerno „O Dieve sergėk bočių žemę“ ir Liuterio „Tvirčiausia Apsaugos Pilis“.

Moterų Draugija visus pakvietė į skanūs tradicinius sinodinius pietus bažnyčios salėje. Sinodo direktorė pristatė eilę mielų svečių, pradedant su atvažiavusiais iš tolimesnių vietų. Po vaišių ir gyvų pašnekesių su senais pažįstamais, sinodas buvo baigtas malda.

Dalis sinodo dalyvių bažnyčioje.

REFORMACIJA LIETUVOJE IR JOS PĖDSAKAI

Prof. Dr. Julius Slavėnas

Paskaita skaityta Toronte, sąryšy su Krikščionybės Įvedimu Lietuvoje 600 Metų Sukakties minėjimu, vykusiu Toronte, 1987 m. Perspausdinta su autoriaus sutikimu iš leidinio LIETUVA IR KRIKŠČIONYBĖ, red. kun. Pr. Gaida ir Č. Senkevičius, išleisto tais pat metais ir ten pat.

*Prof. Julius Slavėnas su žmona prof. Gražina A.
ir sūnum Paulium.*

Pirmiausia norime patiekti kiek žinių apie patį prelegentą, pasiremiant to leidinio „Supažindinimas su Profesorium“.

„Prof. Dr. Julius-Paulius Slavėnas yra stiprių lietuviškų šaknų biržietis. Ir mažoje lietuvių salelėje gyvendamas, tautiniu atžvilgiu nėra paveiktas išorinių įtakų. Visada jautė lietuviško gyvenimo pulsą ir yra vienas iš tokių intelektualų, kurie neša Lietuvos problemas į platesnius-pasaulinius-forumus.

Profesorius yra sūnus įžymaus Lietuvos universiteto astronomo Pauliaus Slavėno ir taip pat yra Prof. Dr. Povilo Jakubėno anūkas. Gimęs Lietuvoje baigiantis II Pasauliniam Karui pasitraukė Vokietijon. Mokslus baigė Amerikoje.

Paskaitininkas studijavo Illinois universitete Čikagoje. Vienas po kito sekė bakalauro ir magistro laipsniai. 1969 m. Čikagos universitete apgynė disertaciją apie Klaipėdos ginčą 1919-1939 m. laikotarpyje ir gavo daktaro laipsnį.

Prof. Slavėnas yra plačiai keliavęs po Europą ir kt. su paskaitomis, ne kartą dalyvaudamas tarptautinėse konferencijose. Sockholm'o „Baltistika Institutet“ skaitė paskaitą tema „Evangelikai-reformatai Lietuvoje kaip mažuma“. 1984 m. Kuboje atstovavo Lietuvių evangelikų-reformatų bendrijai pasauliniame Karibų ir Šiaurės Amerikos tarybos suvažiavime. Kaip bendradarbis Amerikos mokslinių žurnalų, jis nuolat kelia Lietuvos ir Baltijos valstybių problemas. Aktyviai dalyvauja „Association for Advancement of Baltic Studies“ nuo pat organizacijos įsteigimo. Šiuo metu Prof. Slavėnas dėsto Buffalo University N. Y. moderniąją Europos istoriją, taigi specializuodamasis vokiečių ir rusų diplomatijos istorijoje.“

IVADINĖS PASTABOS

Ruošdami krikščionybės įvedimo minėjimą Toronte, jo rengėjai nutarė į keturių paskaitų eilę įtraukti paskaitą apie reformaciją ir lietuvius protestantus, kurie Lietuvos nepriklausomybės laikais, įskaitant Klaipėdos kraštą, sudarė nepilnai 10%. Be Klaipėdos krašto šis nuošimtis buvo daug mažesnis, bet, nežiūrint jų mažo skaičiaus, Lietuvos protestantai, ypač reformatai, aktyviai dalyvavo nepriklausomybės kovose ir nepriklausomos Lietuvos atstatymo darbe, užimdami vadovaujančias pozicijas. Šis faktas lietuviuose mažai žinomas.

Iki II Vatikano suvažiavimo santykiai tarp katalikų ir protestantų vystėsi konfrontacijos linkme. Po II Vatikano suvažiavimo, kurį sušaukė popiežius Jonas XXIII, prasidėjo santykių gerinimas tarp katalikų ir kitų krikščioniškų konfesijų.

Šis nusistatymas davė daug teigiamų rezultatų mokslinėse sferose. Prieš II Vatikano suvažiavimą net moksliniai veikalai apie protestantizmą daug kur buvo paveikti autorių pro ar contra nusistatymo. Šiuo metu jau matome didelius pasikeitimus, bandymą siekti objektyvumo. Kartais net neaišku, ar veikalo autorius, rašęs apie reformaciją, yra protestantas ar

katalikas.

Po II Vatikano suvažiavimo į protestantus oficialiai, o taip pat ir privačiai, nebebuvo žiūrima kaip į atskalūnus ar eretikus, pabrėžiant jų neigiamas savybes, bet kaip į brolius ir seseris Kristuje.

Šie nauji vėjai pasiekė ir lietuvius. Prieš 15 metų Čikagoje įsisteigė ekumeninis lietuvių krikščionių būrelis, kuriame aktyviai dalyvavo iš protestantų pusės — kunigai Povilas Dilys ir Eugenijus Gerulis, iš katalikų pusės — kun. Kęstutis Trimakas, kun. Vytautas Bagdanavičius, MIC, ir kun. Alfonsas Grauslys. Šis būrelis, nors ir labai ribotoje aplinkoje, prisidėjo prie ekumeninės veiklos puoselėjimo konservatyvioje lietuvių visuomenėje.

Lietuvių katalikų daugumai protestantizmas apleičiamas ir nepažįstamas dalykas, o daug kam geriausiai visai neliečiamas arba lygus didelei blogybei.

Dėl to reikia paminėti kun. Vytauto Bagdanavičiaus paskaitas ta tema. Visada pabrėždamas savo ištikimumą Katalikų Bendrijai, jis betgi pabrėžė reikalingumą analizuoti reformaciją ne vien iš neigiamos pusės, išskėlė reformacijos įnašą lietuviškos kultūros raidoje ir teigiamai apibūdino XVI š. reformacijos Lietuvoje puoselėtojus, ypač kunigaikštį Mykolą Radvilą Juodąjį.

Mūsų emigracinėje literatūroje randame su reformacija surištus asmenis, atvaizduotus sukarikatūrinėje formoje. Aukšto lygio mokslininkas ar rašytojas turėtų bandyti savo religinius įsitikinimus išlaikyti tokiuose rémuose, kad būtų išvengtas skirtingos denominacijos niekinimas.

Religinių vadovų galvoseną taip pat paveikė religinės tolerancijos samprata, kuri yra būdinga demokratiškuose Vakarų kraštuose. Ryškus įrodymas šios naujos ekumeniškos dvasios lietuviškoje visuomenėje yra jau pats faktas, kad protestantas mokslininkas kviečiamas skaityti paskaitą apie reformaciją katalikams klausytojams Toronto pranciškonų parapijos salėje. Kai aš priėmiau kvietimą skaityti paskaitą, sutikau su rengėjų pageidavimu paruošti informacinio pobūdžio paskaitą ir vengti kontraversijų, atsižvelgiant į tai, kad šio minėjimo proga norima iškelti ne skirtumus, o tarpkonfesinius panašumus.

TERMINAI

Prieš kalbant apie reformaciją ir protestantizmą, reikia išaiškinti kai kuriuos terminus. Aplamai žodis „reformacija“ buvo vartojamas garsaus XIX š. vokiečių istoriko Leopoldo von Rankės istoriniuose veikaluose, kuris pabrėžė dėsni: istoriją reikia taip rašyti, kaip ji įvyko. Man artimesnė yra amerikiečio istoriko Carl Becker samprata, kuri šalia Charles Beard ir kitų puoselėjo istorinio reliatyvizmo sampratą, pagal kurią kiekvienas istorikas yra paveiktas savo gyvenimo mokyklos ir aplinkos. Remiantis šia samprata, galima samprotauti, jog

ekumeninis laikotarpis leidžia mums kitaip žvelgti į religinę Lietuvos istoriją.

Grįžtant prie Rankės, samprata bei terminologija „reformacija“ taikomi tam judėjimui XVI š., kuris atnešė stambius pakeitimus tų laikų krikščioniškoje Bendrijoje. Reformacija yra surišta su Liuterio, Kalvino, Cvinglio ir kitų teologų veikla, kuri buvo tų laikų Katalikų Bendrijoje laikoma „eretiška“.

Terminą „reformacija“ dažniausiai vartojo protestantai mokslininkai. Katalikai mokslininkai dažniausiai kalbėdavo apie „protestantišką Liuterio revoliuciją“, o žodį „reformacija“ taikė Tridento suvažiavime praves-tom reformom XVI š. antroje pusėje. Tad, kai katalikai mokslininkai kalbėdavo apie „katalikišką reformaciją“, protestantai tam pačiam laikotarpiui pritaikė terminą „kontrareformacija“. Šiais laikais mokslo sferose matosi lig ir šioks toks kompromisas terminologijoje. Kalbama apie ankstyvesnę protestantų reformaciją ir vėlesnę katalikiškąją reformaciją.

XVI š. buvo religinio fanatizmo šimtmetis. Europoje vyko religiniai karai, katalikai persekiojo protestantus, o protestantai katalikus. Religinės tolerancijos ar net religinės laisvės sąvokos buvo pabrėžiamos XVIII šimtetyje apšvietos filosofų raštuose. Tų filosofų paveiktas buvo Prūsijos karalius Fridrichas Didysis, kuris pareiškė, kad kiekvienas žmogus turįs teisę rasti išganymą pagal savo nusistatymą.

REFORMATORIAI

Svarbiausieji XVI š. reformatoriai

buvo Martynas Liuteris (Martin Luther) Vokietijoje ir Jonas Kalvinas (Jean Calvin) Šveicarijoje. Kalvinas, kilęs iš Prancūzijos, buvo už Liuterį jaunesnis ir radikalesnis. Pagal šių dienų vakarietišką samprotavimą, nei Liuteris, nei Kalvinas nebuvo jau tokie radikalai, kaip jie atrodė iš savo šimtmečio perspektyvos. Šiais laikais tenka sutikti katalikų kunigų ir teologijos profesorių, kurie XVI š. būtų buvę be abejonės sudeginti. Nei Liuteris nei Kalvinas nenorėjo įsteigti atskiros bendrijos. Pagrindinis jų tikslas buvo reformuoti esamą Bendriją, tiksliau kalbant, grįžti į ankstyvesnę tradiciją, pabrėžiant šv. Augustino laikotarpį ir atmetant vėlesniųjų viduramžių tomistinį scholastinį pobūdį. Pastarąjį aštriai kritikavo ir tokie žinomi renesanso puoselėtojai, kaip Erazmus.

Abu reformatoriai siekė suprastinti išorines liturgines apeigas. Teologijoje Kalvinas buvo artimas Liuteriui, bet liturgines apeigas pakeitė paprastesnėmis. Liuterio reformuotos apeigos ne tiek daug skyrėsi nuo katalikiškųjų, kaip Kalvino. Ženevoje, kur įsigalėjo Kalvino tradicija, iš šventovių buvo pašalinti paveikslai, žvakės ir net altoriai, o dvasiškiai dėvėjo juodus drabužius. Ir Kalvinas, ir Liuteris pabrėžė visų krikščionių kunigystę ir iš septynių katalikų tradicijoje naudojamų sakramentų paliko tiktai du, t. y. Krikštą ir Komuniją.

Bandymai reformuoti prasidėjo jau gerokai prieš Liuterio ir Kalvino laikus. XV š. pradžioje Čekijoje pradėjo reikštis husitai, taip pavadinti pagal jų vadovą Jan Hus. Pastarasis, savo noru atvykęs į K. Bendrijos suvažiavimą Konstancoje, buvo suimtas ir

sudegintas kaip eretikas.

Husitų vienas iš pagrindinių reikalavimų buvo teikti abiejų pavidalų Komuniją ne tik kunigams, bet ir pasauliečiams. Be to, buvo pabrėžiamas reikalas pamaldose vartoti vietinę, t. y. čekų kalbą. Tuo laiku čekų tauta jautė didelį germanizacijos spaudimą.

Įdomu paminėti, kad Huso idėjos jau anksti pasiekė Lietuvą. Karalienė Jadvyga, kuri buvo susirūpinusi lietuvių tautos krikščionišku auklėjimu, ne vien išoriniu krikštu, Prahoje įsteigė bendrą studentams teologams. Lietuviai jaunuoliai buvo siunčiami į Prahą teologijos studijuoti, kad, baigę studijas, liaudžiai supranta kalba mokytų pakrikštytus lietuvius. Šio bendrabučio auklėtoju buvo pakviestas tas pats Jan Husas.

Vytautas Didysis gavo pasiūlymą užimti Čekijos sostą. Be to, Žalgirio mūšyje 1410 m. husitų daliniai dalyvavo lietuvių ir lenkų pusėje. Tam tikras skaičius husitų liko Lietuvoje ir asimiliavosi. Galima paminėti, kad nepriklausomoje Lietuvoje, kai 1925 m. buvo įsteigtas lietuvių evangelikų teologijos fakultetas Kauno universitete, buvo pakviesti keli profesoriai iš Čekoslovakijos. Fakulteto dekanas kun. prof. Povilas Jakubėnas, Lietuvos reformatų Bažnyčios generalinis superintendantas (vyskupas), turėjo garbės doktoratą iš Prahos universiteto. Jis domėjosi husitizmu ir buvo apie jį parašęs teologinį darbą.

KULTŪROS KĖLĖJA

Kultūriniu ir sekuliariniu požiūriu reformacija ir protestantizmas puoselėjo raštingumą ir liaudies kultūrą. Abu reformatoriai pabrėžė, kad tikrų

krikščionių užduotis buvo skaityti Bibliją. Liuteriui buvo ypač svarbu, kad Dievo žodis būtų skelbiamas ne lotynų kalba, kurią jis laikė atgyvenusia, bet gyva šnekamąja kalba. Tam tikslui jis atliko monumentalinį darbą ir išvertė Bibliją į tais laikais vartojamą vokiečių kalbą. Visai to nepramatydamas, Liuteris pasitarnavo vokiečių kalbos norminimui ir vokiečių tautiškumo išsivystymui.

Kadangi tikintieji buvo raginami skaityti Šventąjį Raštą, vis daugiau žmonių išmoko skaityti ir rašyti, pradėjo nykti analfabetizmas. Liuteris ir Kalvinas pabrėždavo, kad kunigai, savo parapijiečių mokytojai, turi būti išmokslinti asmenys. Aukšto teologinio lygio iš kunigų ypač reikalavo Kalvinas ir jo pasekėjai. Katalikų Bendrijos tradicijoje Biblijos skaitymas buvo laikomas kvalifikuotų žmonių, t. y. kunigų-teologų, prerogatyva.

Kadangi Liuterio ir Kalvino pasekėjai skelbė Evangeliją, jie iš pradžių buvo vadinami evangelikais. Laikui bėgant, Liuterio pasekėjai tapo žinomi kaip liuteronai ar tiksliau evangelikai-liuteronai, o Kalvino ir Cvinglio pasekėjai buvo vadinami kalvinistais arba evangelikais-reformatais (angliškai "reformed"). Lietuviai kalvinistai save vadina reformatais. Dabar įsigalėjo bendras terminas protestantai, kuris apima liuteronus ir reformatus, o taip pat ir naujesnes denominacijas, kaip pvz. metodistus ir kitus.

PIRMIEJI LIUTERONAI LIETUVOJE

Pirmieji lietuviai, kurie priėmė evangelikų-liuteronų tikėjimą, gyveno

kryžiuočių-riterių ordino užkariavose senprūsių teritorijose. Paskutinis didysis ordino magistras Albrechtas Brandenburgietis, iš motinos Sofijos pusės gediminaitis, tapo giliai paveiktas Liuterio idėjų. 1525 m. jis atsisakė katalikybės ir perėjo į evangelikų-liuteronų tikėjimą. Tokiu būdu ordinas buvo sekuliarizuotas, o pats Albrechtas (ar Albertas) tapo Prūsijos hercogu.

Albrechtas norėjo, kad visi jo krašto gyventojai pažintų Martyno Liuterio mokslą ir suprastų krikščionybę. Ordinas, nors buvo užkariavęs senprūsius su tikslu kad juos krikštytų, iš tikrųjų nesirūpino skleisti krikščionybės. Krašto gyventojai — autochtonai, tiek senprūsiai, tiek lietuviai, buvo laikomi priespaudoje, su vokiečiais kolonistais nebendravo ir toliau slaptai garbino savo senuosius dievus.

Kunigaikščio Albrechto pastangų dėka atgijo iki šiol niekintos senprūsių ir lietuvių kalbos. Gal dėl savo lietuviškos kilmės Albrechtas skyrė ypatingą dėmesį lietuvių kalbai. Jis įsteigė Karaliaučiuje universitetą Albertina. Norėdamas paruošti lietuviškai kalbančius kunigus profesoriais, pasikvietė iš D. Lietuvos kunigaikštystės reformatinio nusistatymo teologus. Vienas jų buvo Abraomas Kulva (Kulvietis), aukšto išsilavinimo mokslininkas, studijavęs pas Erazmą ir Melanchtoną. (Kulva kaip tik tuo metu buvo ištremtas iš Vilniaus, kur jis prieš kelerius metus buvo įsteigęs protestantiškos dvasios aukštesniąją mokyklą bajorų dvarininkų vaikams).

Kitas žymus profesorius buvo lietuvis S. Rapolionis. Vienas pirmųjų absolventų buvo irgi vilnietis Marty-

nas Mažvydas, vėliau Ragainės klebonas. 1547 m. Albrechto lėšomis Karaliaučiuje buvo atspausdintas Martyno Mažvydo paruoštas evangeliškas katekizmas su abėcėle — pirmoji spausdinta knyga lietuvių kalba. Po to buvo spausdinami lietuviški giesmynai, o kun. Jonas Bretkūnas paruošė pirmą Biblijos vertimą lietuvių kalba.

KULTŪRINIS ĮNAŠAS

Mažvydo nuopelnas lietuviškos kultūros raidoje yra milžiniškas. Jis kalbos atžvilgiu lietuviams pasitarnavo gal net daugiau negu Liuteris vokiečių kalbai. Jis ir jo bendradarbiai buvo pilna ta žodžio prasme pionieriai, kurie padėjo pagrindą lietuviškai raštijai.

Įdomu tai, kad Mažvydas savo katekizmą dedikavo Didžiosios Lietuvos kunigaikštystei. Ten tuo metu oficialios rašytinės kalbos buvo lotynų, lenkų ir vadinamoji kanceliarinė gudų kalba. Lietuvių kalba buvo tik šnekamoji kalba. Vėliau, unijai su Lenkija įsigalėjus, kanceliarine kalba tapo ne lietuvių, o lenkų. Su lenkų kalbos įsigalėjimu įsigalėjo ir šnairavimas į lietuvių kaip į prasčiokų kalbą. Išaugo nusistatymas, kad kultūros kalba — lenkų kalba. Ji ir buvo plačiai vartojama. Galimas dalykas, lietuvių kalba būtų visai išnykusi, kaip gėlų kalba Irlandijoje. Reformacija tad tapo akstinu atkreipti dėmesį į šnekamąją liaudies kalbą.

Yra tam tikras paradoksas, kad D. Lietuvos kunigaikštystėje lietuvių kalba netapo valstybine kalba, o Prūsijos hercogystėje, vėliau ir Prūsi-

jos karalystėje, dar iki XIX š. oficialūs pranešimai ir įstatymai buvo skelbiami lietuviškai. Tai buvo daroma praktiškais sumetimais. Neatrodo, kad lietuvių kalba buvo niekinama. Atvirkščiai, Karaliaučiaus universitete, o vėliau net ir Hallės universitete, pačioje Vokietijos širdyje, lietuvių kalba buvo puoselėjama ir lietuvių kilmės Prūsijos valstybės studentams net duodamos stipendijos. O Vilniaus universitete vyravo lenkų kalba!

Jei viskas būtų priklausę vien nuo Albrechto, nėra abejonės, kad lietuvių kultūra, kad ir religijos keliu, būtų dar labiau išsivysčiusi. Bet Prūsijos prasčiokams, kaip ir Lietuvos valstiečiams, prasidėjo vėlesnio feodalizmo laikai. Rytprūsių aristokratai su pavydu žiūrėjo į Lenkiją, kur bajorai turėjo ypatingų privilegijų ir lengvatų. Ir Prūsijoje ir D. Lietuvos kunigaikštystėje bajorai vis labiau engė mužikus.

Sunki lietuvių baudžiauninkų būklė buvo vaizdžiai aprašyta Kristijono Donelaičio poemoje „Metai“. Kalbant apie lietuvių klasikus pasaulinėje plotmėje, nė vienas nėra tiek žinomas, kiek Donelaitis. Taigi evangelikų kunigas Mažvydas buvo pirmas lietuviškos spausdintos knygos autorius, o pirmas žymus XVIII š. lietuvių poetas buvo evangelikų klebonas Kristijonas Donelaitis.

Iš Didžiosios Lietuvos kilę pasaulinio lygio rašytojai, kaip pvz. A. Mickevičius (Mickiewicz) ir Č. Milašius (Miloš) tarp svetimtaučių figūruoja kaip lenkai. Mažoji Lietuva arba Prūsų Lietuva ne be pagrindo vadinama lietuviškos raštijos lopšiu. Ten buvo atspausdinta pirmoji lietuviška gramatika, ten prasidėjo ir lietuviška

periodika. Ten tautinio atgimimo laikais pasirodė „Aušra“. Prūsų Lietuvoje lietuvių kalba domėjosi ir ją puoselėjo net grynai vokiečiai, nors ir tik filologiniais sumetimais.

PASTANGOS IR NESĖKMĖS

Bet grįžkime į reformacijos reikalus. XVI š. D. Lietuvos kunigaikštystėje valstybės sienos buvo tik paviršutiniškai saugojamos. Pirkliai, mokslininkai, bajorai daug ir dažnai važinėdavo. Lietuvos jaunuoliai studijavo užsieniuose ir dažnai grįždavo paveikti naujų reformacijos idėjų. D. Lietuvos kunigaikštystėje nuo senų laikų vyravo religinės tolerancijos tradicija, ir Vilniuje naujos idėjos buvo gana atvirai bei plačiai diskutuojamos, juo labiau, kad pats Žygimantas Augustas jomis domėjosi.

Nepaisant kunigaikščio Albrechto pastangų, (su Žygimantu Augustu jį rišo artimi giminystės ryšiai), Liuterio reformacija D. Lietuvos kunigaikštystėje neįsigalėjo. Ryšiams su Lenkija stiprėjant, didėjo lenkų įtaka. Kultūriniai ir religiniai Lenkijos įvykiai greitais žingsniais pasiekdavo ir Lietuvos kunigaikštystę.

Kaip katalikybė, taip per Lenkiją į Lietuvą atėjo ir kalvinizmas, kurį puoselėjo įtakingi Lietuvos didikai. Ženeva, kurioje Kalvinas buvo įvedęs griežtą teokratinę santvarką, reformuotiems protestantams Prancūzijoje, Anglijoje, Škotijoje ir Olandijoje buvo tapusi lyg antrąja Roma.

Lietuvoje žymiausias ir įtakingiausias Ženevos reformacijos šalininkas buvo Mikalojus Radvila Juodasis, žymus karaliaus Žygimanto Augusto išskirtinomis teisėmis apdovanotas

valstybininkas. Per Barbarą Radvilaite su karalium jį siejo ir giminystės ryšiai. Tai daug keliavęs, religinius klausimus giliai studijavęs, plačios erudicijos ir gilaus tikėjimo asmuo. Gerai susipažinęs su įvairių kryptų reformų idėjomis, Radvila Juodasis buvo visų protestantų globėjas. Įsteigdamas Vilniuje reformatų bendriją, Radvila Juodasis su Kalvinu susirašinėjo ir net ginčijosi tam tikrais teologiniais klausimais. Kalvinas, kuris idėmiai sekė reformacijos eigą Vilniuje, mirė nesulaukęs visų klausimų išsprendimo.

Radvila iš savo rūmų Vilniuje nuo 1550 metų skleidė reformacijos idėjas po visą Lietuvą. Dar po kelių metų Radvila Juodasis sušaukė pirmą sinodą ir oficialiai įsteigė Lietuvos reformatų Bendriją (bažnyčią) — „Unitas Lituanica“. Ją taip pavadino, kad atskirtų nuo lenkiškos reformatų bendrijos. Reformatų tradicijoje, daugiau nei pas liuteronus, vadovybė buvo renkama iš kvalifikuotų pasauliečių ir dvasiškių. „Unitas Lituanica“ buvo sinodinio presbiterinio tipo, su rinktais atstovais. Radvilai ypatingai rūpėjo išlaikyti savo bendriją nepriklausomą nuo karalių ir valdžios.

Radvilos globojama reformacija plėtėsi greitai, bet paviršutiniškai. Daug didikų ją priėmė ne tiek iš įsitikinimo, kiek karjeros sumetimais ar kaip naują madą. Laikams pasikeitus, jie greitai grįžo į katalikybę.

Be to, reformacija Lietuvoje neturėjo pakankamai laiko giliau įsišaknyti, nes Radvila Juodasis mirė 1565 m., vos dešimt metų po savo „Unitas Lituanica“ įsteigimo, palikdamas jauną bendriją be stipraus užnugario.

(Bus daugiau)

JONO LASICKIO „APIE ŽEMAIČIŲ DIEVUS“ MOKSLINIS ASPEKTAS

Lietuviai kultūros istorikai ir tautosakininkai pažįsta lenkų bajorą ir veiklų kalvinistų rašytoją Jan Lasickį (1534-1602), kaip išgarsėjusios 18 puslapių knygutės „Apie Žemaičių dievus“ autorių. Lasickis 1555-59 m. studijavo Šveicarijoje (Ciuriche ir Bazelyje). Tapęs čia kalvinistu, užmezgė ryšius su protestantų teologais H. Bullingeriu, T. Beza, Lismaninu, Leliu Sozinu ir kitais. 1564 m. Ženojuje buvo prileistas prie mirštančio Kalvino. Lasickis apsisotojo 1580-81 Vilniuje pas savo draugą Hlebavičių, kuris 1586 m. buvo tapęs Trakų vaivada. Čia Lasickis susidraugavo su Andrium Volanu, susipažino su valakų reformos matininku Laskovskiu. Kai Hlebavičiaus sūnūs, Lasickio auklėtiniai, po tėvo mirties 1591 m. išsiruošė studijų į užsienį, Lasickis liko Lietuvoje. Apie 1584 jis vedė. Savo gyvenimo galą praleido Lietuvoje ramiai Hlebavičiaus tėviškėje Zaslavlyje, į šiaurės rytus nuo Minsko.

Gavęs medžiagos iš Laskovskio (J. Lascovius), maždaug 1580 Lasickis parašė „De Diis Samagitarum caetrorumque Sarmatarum et falsorum Christianorum“ (Apie žemaičių, kitų sarmatų bei netikrų krikščionių dievus“. Vėliau šis rašinys buvo žinomas sutrumpinta formu „Apie žemaičių dievus“. Lasickis nusiuntė raštą į Bazelį savo seniai pažįstamam spaustuvininkui Pernai. Neaišku, kodėl rašinys nebuvo išspausdintas. Autori-

us mirė 1602 m. vasario ar kovo mėn. Zaslavlyje.

Po 30 metų, po autorystės, tai yra 1615 „De Diis Samagitarum“ buvo išspausdintas Konrado Valdkircho spaustuvėje Bazelyje, drauge su Mykolo Lietuvio „Apie totorių, lietuvių ir maskolių papročius“. Šią knygelę sudarė ir išleido Jonas Jokūbas Grasseris, Šveicarijos reformatų profesorius, dedikuodamas ją kunigaikščiui Oktavianui Aleksandrui Pronskiui. Jono Lasickio dalis buvo skirta Slucko kunigaikščiui Aleksandrui, kuris Lasickiui buvo kažkuo įsiteikęs.

Nors Lasickis buvo parašęs ir išspausdinęs savo laiku didesnių veikalų, didžiausią susidomėjimą ir daugiausia ginčų sukėlė rašinėlis „Apie žemaičių dievus“. Iš lotyniško teksto matyti, kad Lasickis jokios nuovokos apie lietuvių kalbą neturėjo. Iš 70 išvardintų neva lietuviškų-žemaitiškų dievaičių, pagonių tikėjimo charakteriui atitiko vos 20, gal ir ne tiek. Jis ir Laskovskis nesusigaudė, jog pusiau ar net visiškai pagonybėje paskendę žemaičiai valstiečiai juodu mulkina su sugalvotais dievaičiais, kaip antai: „Alabathis, Atlaibos (pievos sklypas), Bentis, Ratainicza, Šluotražis ir t. t.“

Savo laiku katalikų istorikas Zenonas Ivinskis Lasickį apkaltino: „Lasickis savo knygutėje labiausiai rūpinosi katalikybę pavaizduoti kaip savotiškai 'pagonybę'. Greta katalikų ir stačiatikių šventųjų statydamas pagoniškuosius Žemaičių 'dievus',

Lasickis siekė išvesti paraleles. . . Autoriui ne tiek rūpėjo parodyti kiek maža katalikai Žemaičių liaudyje tebuvo pasiekę, bet surašydamas per 70 Žemaičių 'dievų', Lasickis tuo pačiu norėjo išjuokti katalikų šventuosius." Ir kiti katalikų mokslininkai Jaskevičius, Mažiulis, Sužiedėlis panašiai nuvertino Lasickio „Apie Žemaičių Dievus". Reikia sutikti su jais, kad Lasickis prirašė fantazijų apie „dieviečius nebuvėlius" (tautosakininkas Jonas Balys laiko „nebuvėliais" dievaičius, kurie neturi atramos liaudies tikėjimuose ar tautosakoje). Nors struktūralistas prof. Algirdas Greimas žiūri į siužetą-rėmus-struktūrą, kaip raktą į pagonių galvosėną ir pasaulėjautą.

Šis autorius dalinai pritaria ir neskuba nurašyti protestantų polemiką Joną Lasickį į mokslinius fantastikus. Tiesa, Lasickis kovojo prieš katalikybę, tačiau savo rašinyje jis parodė ir tam tikrą tiesą. . .

Leiskite digresuoti. Visi krikščionys, ar jie būtų katalikai, stačiatikiai ar protestantai dažnai „skolindavo" tikėjimo aspektus nuo pagonių, kuriuos jie norėjo padaryti konvertitais. Net ir šiandien misininkai tamsuolių tarpe panašius metodus naudoja. Prastas misininkas nesugeba užvesti „bendros kalbos" su laukiniu ar netikėliu. Visų konfesijų krikščionys dažnai statydavo savo dievnamius ant pagonių šventaviečių, sutapatindavo savo liturgines šventes su pagonių kalendorinėmis šventėmis. Tai nėra kiek nenuvertina misijos. Esminis dalykas yra religijos tiesa ir dora. Forma iš tikro yra antraeilis dalykas, nors tebeturi įtakos į išpažintojo sąmonę. Žodžiu, ir simboliai turi gilesnę prasmę.

Šią tiesą jau seniai pastebėjo žymusis italų sociologas Vilfredas Paretas. Šio psichologo-filosoferudito pastabos kerta per visus įsitikinimus. Leiskite bent trumpai susumuoti, ką profesorius Pareto parašė savo kapitaliniame veikale „Trattato di Sociologia generale". Prof. Paretas suvokė, kad visuose žmogiškuose faktuose (**fatti**) „išlieka" (**il residuo**) skirtina nuo „ištakos" (**la derivazione**). Ištaką sudaro iš esmės kintančios valstybinio, visuomeninio ar tikybinio pobūdžio pažiūros, teorijos, papročiai. Tai yra mėginimai protu pateisinti tai, kas nėra racionalios kilmės. Įvairių „ištakų" priedangoje slypi nekintęs amžinas pradas — instinktai, neprotingi (nesąmoningi) jausmai, troškimai. Tokie išlieką psichologiniai pradai yra istorijos varikliai, anot Pareto. Atseit, mitai suvaidina svarbų vaidmenį visuomenės gyvenime.

Grįžtant prie temos, gal kalvinistas Lasickis norėjo katalikus pristatyti pagonybės šviesoje. Vis vien faktas lieka faktu, kad tie „žemaičiai" XVI amžiuje dar nebuvo pilnai priėmę katalikybės, o ką kalbėti apie protestantybę. Jonas Lasickis atlieka svarbią funkciją užfiksuodamas, XVI a. vidurio lietuvių ir rusinų liaudies „religingumo" laipsnį. Nors jis joks įprūšęs sociologas-filosofas, kaip Paretas, tačiau jam reikia pripažinti, kad kas liečia jo pastabas apie žemaičių krikščionybę XVI antrojoje pusėje, jis rašo sociologo plunksna.

Lasickio bendra tezė-argumentas buvo, kad lietuviai-žemaičiai valstiečiai-baudžiauninkai jo laikais apgaubė savo dievaičius „krikščioniškais rūbais". Tai buvo ir tiesa. Ir be

reikalo kai kurie katalikų mokslininkai rūstauja prieš Lasickio pastabas. Iš tikro kokias blesfemijas prieš krikščionybę būtų skelbęs Lasickis? Toliau cituoju patį Lasickį apie pagoniško tikėjimo ištakas lietuvių tarpe XVI amžiuje, būtent:

Tačiau labai daug yra krikščionių, kurie nepatenkinti šita vienintele visagale dievybe ir, elgdamiesi visai taip, kaip žemaičiai ir senieji stabmeldžiai, susigalvojo kitų pagalbininkų. Jonas ir Povilas, jų prietaringu įsitikinimu, nukreipia nelaimės nuo pasėlių. Ugnim paskirta rūpintis Agotai arba Vestai, karys Florionas, kaip pasakoja Bulingeris knygoje „Apie klaidos kilmę“, gesinąs gaisrus. Mikalojus, tarsi antrasis Neptūnas, rūpinasi jūra. Į jį kreipiasi, atsidūrę pavojuje: „O šventas Mikalojau, trauk mus į jūros uostą.“ Jam taip pat statomos koplytėlės pakrantėse. Mikalojaus draugas — milžinas Kristofas. Ir šventajai mergelei, kilus audroms, giedama tokia giesmė: „Sveika, jūros žvaigžde! Dievo motina, maitintoja!“ Ir „Sveika, gailestingumo karaliene! Mūsų gyvybe ir viltis! Tavęs šaukiamės!“ Vyno viršininkas yra Urbonas. Pelėsius nuo javų nuvalo Jodokas. Skėrius nuveja Magnus. Žąsimis rūpinasi šventasis Galas, avimis — Vendelinas, arkliais — Eulogijus, jaučiais — Pelagijus, paršais — Antonijus; kitose srityse šitai daro kiti išgalvoti šių ir panašių dalykų globėjai. Gertrūda nuveja peles nuo moterų kuodelių. Mokslo darbą dirba garbiną Kotryną, Aleksandrijos mergele, tarsi antrąją Minervą. Kiti vėl gerbia Grigalių, lyg Merkurijų, ir jam skirtą dieną pirmą kartą siunčia savo vaikus į mokyklas.

Tapytojai šaukiasi Luko, gydytojai — Kozmo ir Damijono, kalviai — Eulogijaus, batsiuviai — Krispino, drabužių lopytojai — Gutmano, puodžiai — Gaoro, medžiotojai — Eustachijaus, Romos piliečio, paleistuvės — Afros ir Magdalenos. Vieni vieniems meldžiasi, kiti kitiems, o patekę į gyvenimo nelaimę, pavojus, daro įžadus, pavesdami save jų rūpesčiui ir globai. Marui kilus, jie meldžiasi į Sebastijoną, panašiai kaip kitados kad melsdavosi į Apoloną; užsikrėtę galiska (frančiais — A. B.) — šaukiasi Roko, karščio — kreipiasi į Petrolenę, galvai suskaudus — į Itą, dantims geliant — į Apoloniją; gimdovėms padedanti Margarita, panašiai kaip kitados Junona ir Lucina. Jonas Krikštytojas apsaugo nuo nuodų. Volfgangas yra sutrauktųjų gydytojas, Romanas išvaduoja velnių apsėstuosius. Morkus nukreipia staigią mirtį. Nuo vargo gina Martynas, į kurį, vaikas būdamas, ir aš (J. Lasickis) kreipiausi: „Martyne, šventasis popiežiau! Būk vargšų gelbėtojas, suteik pagalbą savo tarnams!“ Leonardas surakintųjų grandines sulaužo. Vincentas atlygina nuostolius. Valentinas gydo nuomaru sergančius, todėl ir mes epilepsiją vadiname Valentino liga. Zuzana nuveja nešlovę. Otilija gydo nesveikas akis, kaklą valdo Blažiejus, mentes Laurynas, Erazmas — visą pilvą. Mikalojui mūsų šaly pavesta rūpintis bandomis. Merginos šaukiasi Andriejaus, jo šventės išvakarėse (vigilijoj) pasninkaudamos. Jis parodąs būsimuosius jų vyrus. Barбора gelbsti karo skerdynėse. Todėl mūsų tautiečiai (suprask: lietuviai katalikai), didžiai šaukdami, kviečiasi ją į pagalbą. Šaukiasi ir Mergelės Marijos, kurios giesmę, pavadintą

„Dievo Motina“, gieda išvykstantieji į karą; šita giesmė pridėta prie mūsų įstatymų. Taigi net pavojingiausiais laikais iš Dievo, visų gelbėtojo, atimama garbė.

Greičiausiai paskutinė Lasickio ironiška pastaba įžeidė katalikų jautrumą. Tačiau turime jam būti dėkingi, kad jis užfiksavo „globėjų“ trans-

formavimą iš pagonių dieviškų būtybių į krikščioniškus (tiksliau, katalikiškus ir pravoslaviškus) atitikmenis. Šis persimainymas subtiliai lietuviuose vyko per visą XVI amžių. Tad iš dalies Jono Lasickio tarsi šališkos pastabos patvirtina Pareto tezę.

* * *

Š I R V Ė N A S

DRAUGYSTĖ

*Tarp dienų mielų be galo ir saulėtų
Kažkas ranką, kažkas juodą, kažkas mums,
Kažkas rašė gedulingai ir iš lėto
Rūstų vardą begaliniu sunkumu.*

*Ir sunkumą šitą didelį be krašto,
Šią nedalią juodo varno juodume,
Išdidžiai iškėlę galvą, ėmėm nešti
Ir taiga, ir negyvenama žeme.*

*Ir tada dienų nelaisvėj susitikom,
Ir be galo buvo miela tai pajust.
Ir draugystėje sušildyt Komi nykią,
Ir sušildyt širdžiai svėtimą Mesju.*

*Menas kryžkelės, kur žengta, kur praeita,
Kur sustota parymot ir pamąstyt,
Regis metai, ugnimi ir laimę keitę,
Ir jaunystės paklydimai paprasti.*

*Brenda vakaras per taigą, tu meldiesi,
Aš žvelgiu vėlyvo vakaro dangun.
Ir visam pilkam barake mes tik dviese,
Ir tarp tūkstančių, tarp daugelio — tik du.*

*Debesėlis iš tėvynės nepaklysta —
Tai ar mes, ar mes paklystume kada.
Tau, mieloji, tau palikusiai mūs ryžtas,
Tau, tėvyne, mūsų kovos ir malda.*

*Gęsta sutemos. Tiktai sparnus ištiesęs
Debesėlis iriasi namo.
Skriskit, lėkit, atminimai šviesūs,
Link tėvynės mūsų mylimos.*

LIETUVIŲ EV. REFORMATŲ DVASIOS VADOVO KUN. STASIO NEIMANO PAGERBTUVĖS

Š. m. balandžio mėn. 23 d. iškilmingai buvo pagerbtas Evangelikų Reformatų Bažnyčios Gen. Superintendantas kun. Stasys Neimanas jo 60 metų kunigavimo ir drauge 90 metų amžiaus sukakties proga. Retai kada dvasininkas tiek metų išlieka Dievo ir tautos tarnyboje bei sulaukia tokio amžiaus ir palyginant dar geroje sveikatoje. Taigi reformatams ir jų draugams buvo ypatingai džiugu susirinkti į pamaldas ir po jų sekančius pietus, atžymint šią šventę.

Pamaldos prasidėjo 12 val. Grojant vargonams, įspūdingai bažnyčion įžygiavo dvasininkai: Supt. kun. P. Dilys (iš Toronto), Jubilatas Gen. Supt. kun. Stasys Neimanas, vietos liuteronų bažnyčių klebonai H. Dumpys (Tėviškės par.), J. Juozupaitis (Ziono par.), E. Fricke (amerikiečių presbite-

rionų) ir kun. dr. V. Bagdanavičius (R. katalikų).

Pamaldos prasidėjo giesme „Viešpatį liaupsink, pasaulio valdovą galingą“, vargonais pritariant Mieliulytei-Banda. Muzikalinėje dalyje giedojo sol. A. Buntinaitė atskirai ir duetu su B. Variakojiene, akompanuojant muz. A. Šepetytei, pagrojusiai kelis dalykus ir fleita. Supt. kun. Dilys pasakė trumpą, įspūdingą pamokslą, skirtą šiai dienai atžymėti. Jis atkreipė dėmesį į ilgą ir įvairumų pilną Jubilato gyvenimo patirtį.

Pasak kun. Dilio, Stasys Neimanas buvo nuolat vedamas Dievo galingos rankos, kas ypatingai pasireiškė bent keturiuose atsitikimuose. Vaizdžiai buvo nupasakota Jubilato kelias iš gimtojo Papilio, Biržų apskr. Pirmojo pasaulinio karo audroms siaučiant, iš

Jubilato sveikintojai, iš kairės: kun. dr. V. Bagdanavičius, kun. H. Dumpys, Jubilatas, Kolegijos prez. krt. M. Tamulėnas, kun. P. Dilys, kun. E. Fricke ir kun. J. Juozupaitis.

Jubiliato krikštasūnis A. Jasinskas prisega iš Lietuvos atvežtą jubiliejinę juostą.

aukštybių buvo nurodytas kelias į tolimą kraštą. Daug kas jo gimtajame Papilyje buvo sugriauta ir sunaikinta. Teko trauktis į Sibirą, už Uralo kalnų, kur Semipalatinske rinkosi būrelis jo artimųjų. Pastudijavęs Tomsko universitete, pakliuvo į svetimoms kariuomenės tarnybą ir į Didžiosios Revoliucijos sūkurį. Ir čia Dievo ranka jį gelbėjo: per nesuskaitomus pavojus grįžo į savo tėvynę. Čia jis baigė pertrauktas studijas, apsisprendamas teologijai. 1929 metais baigė Kauno Universitete Evangelikų Teologijos fakultetą ir tų pačių metų sinode tapo įšventintas kunigu. Daug metų kunigavo Nem. Radviliškio parapijoje. Karo nuniokotoje tėvynėje jis turėjo svarbią paskirtį, padedant mylimai Bažnyčiai prisikelti iš naujo, aktyviai pasireikšdamas jos metiniuose sinoduose.

Po poros trumpų dešimtmečių, vėl suliepsnojo karas. Kilo klausimas — ar likti, ar ieškoti prieglaudos kitur? Dievo ranka jį vėl vedė, šį kartą Vokietijon, su didele dalimi savo kolegų-kunigų, parapijiečių ir kitų

tautiečių. Ir svetur kun. Neimanas nenuleido rankų ir darė pastangas, atstatyti sugriautą bažnytinį gyvenimą. Stoją į pirmųjų tremties sinodų organizacinį darbą, kartu būdamas nepamainomu dvasiniu vadovu savo tautiečiams. Tremties stovyklose ir vėl atsidūrė prie kryžkelės — likti čia ar išvažiuoti tolimam kraštan? Dievo rankos vedamas su žmona Kazimiera ir keturiais mažamečiais vaikais — Stasiu, Rita, Ieva ir Jonu, 1950 metais išvyko Amerikon. Su kitais kun. Neimanas 1951 metais įsteigė lietuvių ev. reformatų parapiją Čikagoje ir nuo to laiko jai tarnauja kaip klebonas.

Visi čia dalyvavę dvasininkai ir kitų Bažnyčių kunigai, pamaldų metu sveikino Jubiliatą gyvu ir širdingu žodžiu, atžymint jo ištikimybę Dievo ir tėvynės tarnyboje. Jie priminė savo asmenišką pažintį ir ilgametį bendradarbiavimą su Jubiliatu savo bažnytinio požiūriu, o taip pat ir platesnio masto — ekumeninės idėjos plotmėje. Kaip vieną būdingiausį iš sveikintojų tenka ypatingai paminėti katalikų

kunigą Dr. V. Bagdanavičių, kuris parodė, kad Jubilatas, be krikščioniškos meilės savo tautai ir Bažnyčiai, kartu yra ir plačių pažiūrų asmuo, ir kaip toks turi aukštos erudicijos gerbėjų ir už protestantiškosios bendruomenės ribų. Aktualumo dėlei paduodame čia šį sveikinimą ištiesai, norėdami, kad ir tie mūsų žurnalo skaitytojai, kurie šioje šventėje negalėjo asmeniškai dalyvauti, turėtų progos su juo susipažinti.

„Man tenka maloni pareiga pasveikinti kun. Stasį Neimaną, įžymų Lietuvių reformatų dvasinį vadą, jo 90 metų amžiaus ir 60 metų kunigystės proga. Aš jungiuosi prie visų šia proga sveikinančių jubilatą į tą garbės vainiką prijungdamas ir katalikišką gėlę.

Sveikindamas jubilatą kun. Stasį Neimaną, aš jaučiuosi, kad jo asmenyje aš sveikinu visą Lietuvių reformatų bendruomenę, kuri mano akyse tokio sveikinimo yra labai verta.

Reformatų tradicija lietuviškoje visuomenėje yra ypač vertinga tuo, kad Dievo apreiškimą, kaip viršnatūralų faktą ji lietuviškoje visuomenėje yra išlaikiusi labai tvirtai per šimtmečius. Šitą faktą tenka iškelti ypač šiais laikais, kai 19 šimtmečio įtakoje daugelis inteligentų pasidavė pozityvistiniams galvojimams ir atmetė dievišką apreiškimą, kaip nepatikimą tiesos versmę. Lietuviai reformatai, neturėdami didesnės paspirties šalia savo bendruomenės, tačiau labai didvyriškai yra išlaikę pagarbą dieviškajam apreiškimui. Už tai katalikai lietuviai yra kalti reformatams padėką ir pagarbą.

Ta religinė vertybė pas reformatus

buvo išlaikyta tikėjimo tiesų tarpusavio svarstymo ir perdavimo vieni kitiems būdu. Lietuviai reformatai yra tiesiog krikščioniško solidarumo apraiška. Bet ši apraiška yra kartu ir visuomeninė vertybė. Ir ši reformatų vertybė nėra vienkartinis, trumpalaikis reiškinys. Lietuviai reformatai savitu būdu krikščionišką tikėjimą atstovauja Lietuvių tautoje nuo pat Lietuvos krikšto laikų. Ir ši tradicija turi būti aukštai vertinama ne tik religiniu, bet ir visuomeniniu Lietuvių tautos požiūriu.

Kun. Stasys Neimanas yra labai šviesus šios tradicijos atstovas ir dėl to mes visi dėkojame Dievui už tokios vertingos asmenybės iškilimą Lietuvių tautoje. Jis yra galima sakyti, šios

Jubilatas ir kun. P. Dilys.

tradicijos ilgametiškumo simbolis, nes yra išaugęs taip pat kunigo šeimoje. Dėl to gerbdami kun. Stasį, mes

prisimename ir visą šią garbingą krikščionišką tradiciją.”

Pamaldoms pasibaigus, liet. ev. parapijos vardu dalyviai buvo pakviesti į vaišes bažnyčios salėje. Visi buvo maloniai priimti ir pavaišinti karštais pietumis. Jubilatas kun. Neimanas užėmė vietą garbės stalo viduryje, apsuptas savo vaikų su šeimomis, svečių — dvasininkų ir reformatų bažnyčios pareigūnų. Po vaišių svečiai, iškėlę šampano taures, sugiedo „Ilgiausių Metų. . .“ Po to pirmasis prabilo Liet. Ev. Reformatų Bažnyčios Kolegijos Prezidentas M. Tamulėnas, vadovavęs tolimesnei programai. Jis patiekė kiek smulkmenų apie Jubilatą (gerai jam pažįstamą iš jaunystės laikų Biržuose). Į garbingas Bažnyčios Generalinio Superintendente pareigas kun. Neimanas

buvo pakeltas 1953 m. sinode. Prezidentas Tamulėnas pabrėžė ir asmens privalumus dėl kurių Jubilatas užsitarnauja mūsų visų pagarbos ir meilės. Toliau sekė sveikinimai. Kolegijos sveikinimus perdavė jos prezidentas. Parapijos vardu sveikino jos pirm. H. J. Dilienė, parapijos Moterų Draugijos vardu sveikino ir dovaną įteikė I. Tamulėnienė. Tarpe sveikinimų iš evangelikų tolimesnėse vietovėse buvo Supt. kun. P. Dilys, Toronto Išganytojo parapijos vardu. Liet. Protestantų S-gos vardu sveikino specialiai iš Kalifornijos atvykusi H. Yčaitė-Petkus. Kaliforniečių vardu buvo įteikta didelė (jos žodžiais — 90-tys rausvų žiedų) gėlė — azalija. Anksčiau per kun. Dr. E. Gerulį buvo gauta sveikinimai iš evangelikų Floridoje.

Svečiai kunigai H. Dumpys ir J.

Jubilatas savo šeimos ratelyje: sėdi iš kairės marti Karen Neimaniene su dukra Greta, kun. S. Neimanas, duktė Ieva Pipynienė; stovi sūnus Jonas Neimanas, duktė Rita Neimanaitė, marti Margaret Neimaniene, sūnus Stasys Neimanas ir žentas Reinoldas Pipynė.

Juozupaitis įteikė dovanas savo ir savo parapijų vardu. Žodžiu dar sveikino Mažlietuvų D-jos vardu jos vadovas inž. V. Žiobrys. Iš brolišku liuteronų parapijų dalyvavo taip pat gausus būrys svečių. Atrodė, kad visi džiaugėsi jaukia šeimyniška aplinka ir rengėjų vaišingumu. Parapijos pirminkė dėkoja visiems, prisidėjusiems prie šios šventės pasisekimo. Ypač padėkos vertos Erika Brooks, Rasa Holenderytė ir Rasa Dudėnaitė.

Baigiant reikia paminėti, kad tai ne pirmosios Gen. Supt. kun. S. Neimano pagerbtuvės. Jo gimtadieniui atžymėti šeima buvo suruošusi didžiai sėkmingą priėmimą Beverly Country Club š. m. kovo mėn. 5 d. Ta proga

gauta daug dovanų ir sveikinimų, dalyvaujant dideliame būriui svečių iš Čikagos ir apylinkių, iš kaimyninės Kanados, iš kitų JAV ir net iš Lietuvos. Šio pastarojo svečio atvykimas gal ir buvo viena iš brangiausių kun. Neimano gautų dovanų. Metų metais nematytas jo krikšto sūnus — kadaise biržietis, dabar Vilniaus gyventojas — atvažiavo specialiai į šias sukaktuves.

Baigiame su Mūsų Sparnų redakcinės komisijos linkėjimais gerbiama ir mielam Jubiliatui tvirtai žygiuoti pasirinktais Dievo ir tautos tarnybos keliais!

Mūsų Sparnų korespondentė

Evangelikų kunigo Fr. Skėrio 70 metų amžiaus jubiliejus

Vienas iškilesnių lietuvių evangelikų kunigų Vakarų Vokietijoje yra Fricas-Jonas Skėrys, kuris šiais metais liepos m. pradžioje atšventė 70-tą gimtadienį.

Gimė 1919 m. liepos m. 2 d. Kalėnų km., Lauksargių valsč., Pagėgių apskr., Klaipėdos krašte vidutinio ūkininko šeimoje.

Lankė Kalėnų pradžios mokyklą, Pagėgių Donelaičio gimnaziją ir 1940 m. baigė Tauragės Valstybinę Mokytojų seminariją. Iki 1941 m. vasario m. — iki repatriacijos į Vokietiją, mokytojavo Žemaičių Naumiestyje. Po repatriacijos kurį laiką mokytojavo repatriantų stovyklose, kol pagaliau jam pasisekė grįžti į Klaipėdos kraštą — į tėvų ūkį. Po pusmečio jis gavo mokytojo vietą Tilžės apskrityje. Kaip neturintis vokiečių pilietybės, Rytprūsių Gauleiterio Koch'o parėdymu 1943 m. buvo ištremtas į Tiuringiją.

Karui pasibaigus pabėgo per Berlyną į Vakarų Vokietiją ir apsigyveno Manneime. 1955 m. balandžio m. pradėjo mokytojauti Vasario 16 gimnazijoje, dėstydamas vokiečių kalbą, gamtą ir matematiką žemesnėse klasėse, ir evangelikų tikybą visose klasėse.

Mirus 1973 m. birželio m. kun. Juliui Stanaičiui, pietų Vokietijos lietuviai evangelikai liko be kunigo. 1974 m. birželio m. 9 d. išlaikęs egzaminus — koliokviumą, Fr. Skėrys Bremene buvo ordinuotas ev. liuteronų diakonu. Nuo to laiko jis religiniai aptarnauja visos pietų Vokietijos lietuvius evangelikus. 1977 m. buvo ordinuotas kunigu. Nuo 1974-1975 mokslo metų pradžios Vasario 16 gimnazijoje dėsto tik ev. tikybą visose klasėse. Nuo 1977 m. yra Lietuvių Ev. Liuteronų Bažnyčios atstovas Vasario 16 gimnazijos Kuratorijoje ir Kontrolės Komisijoj.

Šalia savo profesinių pareigų kun. Fr. Skėrys plačiai pasireiškia kaip visuomenės veikėjas. Prieš karą jis

priklausė skautams ir Šiaulių S-gai. Tremtyje, nuo 1959 m. aktyvus Vokietijos Lietuvių Bendruomenės narys, vėliau valdybos ir garbės teismo narys ir kontrolierius.

Be savo tiesioginių pareigų kaip tikybos mokytojas, Vasario 16 gimnazijoje daug dirba savanoriškai su mokiniais, ypatingai evangelikais. Be to daug rašo lietuviškai ir vokiškai spaudai, tuo populiarindamas ne tik gimnazijos, bet ir bendrai lietuvių tautos bei Lietuvos vardą vokiečių visuomenėje. Nuo 1955 m. kaip narys ir dabar kaip pirmas vicepirmininkas, aktyviai veikia Liet. Ev. Liut. Vyriausioje Bažnyčios Taryboje. Kartu jis yra didelis ekumeninės idėjos puoselėtojas, vienas pirmųjų įnešęs šią idėją ir dvasią į Vokietijos lietuvių visuomenę.

Ateinantiems gyvenimo metams tesuteikia Aukščiausias sveikatos, sėkmės ir ištvermės nugalėti visus sunkumus ir dirbti toliau Viešpaties vynuogyne.

V. A.

& & & & & & & & & &

Kompozitorius Prof. Vl. Jakubėnas ir Jo Vardo Draugija

1981 metais gruodžio mėn. įvyko Draugijos steigiamasis susirinkimas. Susirinkusi 15 asmenų grupė nutarė įsteigti draugiją, kuri rūpintųsi Vlodo Jakubėno kultūriniu palikimu. Pagrindinis tikslas: surinkti, sukomplektuoti ir multiplikuoti visus Vl. J. muzikos kūrinius, spaudos apžvalgas, recenzijas ir kt. pasisakymus. Taip pat rūpintis jo rankraščių ir raštų tinkama apsauga. Pirmuoju Draugijos pirminku buvo J. Vasaitis. Jam po metų

pasitraukus, jo vietą užėmė E. Šulaitis. Kiti valdybos nariai: Erika Brooks, Dr. L. Šimutis, J. Kreivėnas, P. Mieliulis. J. Kreivėnui mirus prieš pora metų, valdybon išrinktas Edmundas Brooks.

Komp. V. Jakubėno minėjimas buvo surengtas 1982 m., kuriame įdomių prisiminimų apie savo brolių davė Halina J. Dilienė. Vėliau įvykusiuose minėjimuose prisiminimais apie Vl. J. pasidalino kun. A. Trakis, sol. Izabelė Motiekaitienė, muz. Juozas Kreivėnas ir kt. Muz. Kreivėnas buvo vienas iš pagrindinių Draugijos dar-

Komp. Vl. Jakubėno Draugijos ankstesnių metų valdyba. Stovi iš kairės: E. Šulaitis, E. Dilytė-Brooks, P. Mieliulis ir a. a. J. Kreivėnas. Be jų šiuo metu valdyboje yra Ed. Brooks (vietoje Kreivėno) ir prof. dr. L. Šimutis. Z. Degučio nuotrauka.

buotojų ir po jo mirties jaučiasi nemaža spraga. J. K., būdamas geras Vlodo Jakubėno draugas, buvo surinkęs beveik visą Kompozitoriaus kūrybą bei jį liečiančią medžiagą. Gerai, kad muzikologė L. Tamulytė-Venclauskienė tęsia šį Vl. J. kūrybos rinkimo darbą. Patalpos originalams bei Vl. J. liečiančiai medžiagai saugoti buvo surastos jau 1982 metais.

Kompozitoriaus sukaktis — 85 metai nuo jo gimimo — suėjo 1989 m. gegužės 15 d. Nors pats Vl. J. iškeliavo amžinam poilsiui 1976 m., tačiau jis savo kūrybiniu palikimu, savo darbais lietuvių tautai bus amžinai gyvas. Jo gimimo sukaktis buvo paminėta gegužės 12 d. Chicagoje. Jaunimo Centro kavinėje įvyko akademija — vakaronė. Čia trumpai kalbėjo Draugijos pirmininkas E. Šulaitis ir vicepirm. Dr. Prof. L. Šimutis. Solistė Aldona Buntinaitė,

akomponuojant Arūnui Kaminskui, sudainavo dvi Vl. Jakubėno dainas. Ilgesnį pranešimą padarė muzikologė Loreta T. Venclauskienė, kuri taip pat (juostelių pagalba) pagrojo atatinkamų Vl. J. muzikos ištraukų. Vakaronės pabaigai A. Kezys parodė jo anksčiau susuktą dokumentinę filmą, kur Vladas Jakubėnas grojo savo muzikales kompozicijas ir gyvu žodžiu paaiškino savo mintis ir savo kūrybinį nusistatymą. Po to buvo vaišės, kurias parūpino Erika Brooks ir jos talkininkės.

Muzikologė L. T. Venclauskienė ruošia monografiją — bent 500 psl. knygą — apie Vl. Jakubėną, turinčią pasirodyti 1990 metais. Ten bus ir kompozitoriaus kritikos straipsnių ir kt. jo rašinių, šalia išsamios medžiagos apie jo asmenį ir jo kūrybą. Artimiausiu laiku norima išleisti Kompozitoriaus gaidų rinkinį. Taip pat numato-

ma surengti jo kūrybos koncertą. Vl. Jakubėno Draugija turi neeilinį statusą — jai paskirtos aukos gali būti nurašomos nuo federalinių mokesčių. Draugija yra įregistruota Illinois valstijoje kaip kultūrinė, ne pelno siekianti organizacija. Pavadinimas yra „Vladas Jakubėnas Foundation.“

Draugija laukia visų paramos. Jos veikla bei užsimojimai reikalingi nemažai pinigų. Tad jeigu kas galėtų paremti jos veiklą, prašomi rašyti jos

pirmininkui E. Šulaičiui (1330 S. 51st. Ave. Cicero, Ill. 60650) arba išdininkei p. Erikai Brooks (3529 W. 66th Pl. Chicago Ill. 60629). Būtų gerai, kad visi bendromis jėgomis galėtume įamžinti neįsivaizduojamos vertės Vlado Jakubėno palikimą, o taip pat galėtume jį padaryti labiau prieinamu didesniam žmonių skaičiui.

E. Šulaitis

Kur. Petras Bružas

KAS GI TIE KURATORIAI IR KOKIA JŲ PASKIRTIS PRAEITY IR DABAR

Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčia turi seną 400 metų praeitį. Jau iš pat pradžios šios Bažnyčios gyvenimas ryškiai išsiskyrė iš kitų Bažnyčių gyvenimo savo originalia vidaus santvarka. Jos organizacinis gyvenimas visą laiką grindžiamas grynai demokratiniais principais. Reformatų Bažnyčios gyvenimą vairuoja plataus masto kolektyvas, susidedąs iš dvasininkų ir pasauliečių.

Nuo pat viduramžių ligi 19 amžiaus pradžios šio kolektyvo pasauliečius atstovavo, su labai mažomis išimtimis, bajorų luomas. Žiūrint ano laiko akimis tas yra visai suprantama. Jie materialiai buvo pajėgūs. Jie rūpinosi, kad Bažnyčia materialiai būtų pajėgi atlikti savo uždavinius. Jie buvo šios Bažnyčios išlaikytojai-sponsorai. Jie skyrė — aukojo bažnyčių ūkiui žemės ir miškų plotus, jie nuolatos papildė Bažnyčios reikalams išdą.

Jau nuo seniausių laikų Sinodas šiuos pasauliečius parinkdavo iš daugiau susipratusių, moraliai sveikų, gabesnių ir Bažnyčios veikloje gyvų žmonių. Šie Bažnyčios vyresnieji, jos ramsčiai, nuo seno vadinami kuratoriais. Jie yra renkami visam jų gyvenimui, jeigu jie, kaip kuratoriai, gyvendami, veikdami, nepasireiškia priešingoj Bažnyčiai veikloj, arba nepadaro tokio nusikaltimo, kuris žemina žmogaus vardą prieš valstybę, tautą ar Bažnyčią. Tokiais atvejais kuratorius yra suspenduojamas iš turėtų pareigų, — yra išskiriamas iš Bažnyčios kuratorių kolektyvo.

Bažnyčios reikalams tvarkyti kuratoriai kasmet nustatytu laiku suvažiuoja į taip vadinamus metinius sinodus. Sinoduose, be kuratorių, dalyvauja ir visi dvasininkai, kaip lygiateisiai jo dalyviai. Į sinodus yra kviečiami ir parapijų atstovai. Sinodas

Krt. Petras Bružas, šio straipsnio autorius

yra vyriausias Ev. Reformatų Bažnyčios organas. Jis savo posėdžiuose, kurie normaliais laikais tęsdavosi 3-4 dienas, sprendžia Bažnyčios reikalus: priima ir tvirtina sąmatas, skiria ar atleidžia dvasininkus; renka vykdomąjį organą — Kolegiją; keičia ar priima naujus Bažnyčios gyvenimui normuoti nuostatus-kanonus; renka naujus kuratorius, prieš tai Kolegijai patiekus savo rekomendacijas; sprendžia, jei iškyla reikalas, kuratorių suspendavimo klausimus; aptaria bažnyčių statymo projektus ar remontus ir t. t. Visi Bažnyčios turtai: žemė, miškai, bažnytiniai pastatai ir kita, yra sinodo nuosavybė. Sinodas taip pat rūpinasi ryšių palaikymu su kitomis Bažnyčiomis, ar jų organizacijomis, ar jos būtų valstybės viduje, ar už jos ribų. Siunčia savo Bažnyčios atstovus

į tarptautinius bažnytinius sambūrius ir, jei reikia, skiria tam lėšas. Parenka kandidatus ir juos finansuoja teologijai studijuoti. Sinodas, pasiūlius dvasininkų sekcijai, taip pat renka vyriausį Ev. Reformatų Bažnyčios dvasininką — Generalinį Superintendentą. Renka taip pat iš vyresnių ir veiklesnių kunigų Superintendentus. Kartais sinodai yra šaukiami ir dažniau, ištikus kokiam svarbiam reikalui, kaip kad buvo 1939 metais, kada buvo atgautas Vilniaus kraštas, su tenykšte Reformatų Bažnyčia.

Sinodo metu kuratoriai turi atskirus ir uždarus posėdžius. Plenumo posėdžių metu jų nutarimai yra patiekiami bendram sinodo balsavimui.

Sinodo nutarimams vykdyti yra

išrenkamas vykdomasis organas — Kolegija. Ji renkama 3 metams iš 8 narių: 4 dvasininkai ir 4 pasauliečiai. Kolegijos prezidentu turi būti renkamas pasaulietis, o vice prezidentu — vyriausias dvasininkas. Išdo globa ir Kolegijos reikalų vedimas ir tvarkymas taip pat pavedama pasauliečiams. Visas Kolegijos sąstatas renkamas tik iš kuratorių ir dvasininkų.

Tiek sinodo, tiek Kolegijos posėdžiuose viskas sprendžiama balsų dauguma. Sinodui vadovauti kasmet yra renkamas Sinodo Direktorius pasaulietis ir sinodo sekretoriatas. Kolegijos posėdžiuose pirmininkauja jos prezidentas.

Kolegija, susirinkus sinodui, kasmet patiekia savo atliktų darbų pilną apyskaitą, naujų darbų planus, piniginę apyskaitą ir sekantiems sinodo ar pilietiniams metams sąmatą. Sinodas tai priima arba atmeta. Sinodui taip pat duoda apyskaitą ir dvasininkai. Visi sinodo nutarimai ir priimti kanonai rūpestingai surašomi sinodo protokoluose.

Kiekvienas kuratorius ar dvasininkas su savo sumanymais, pageidavimais arba skundais sinoduose asmeniškai reiškiasi, arba juos raštu įteikia Kolegijai. Kiekvieno kuratoriaus aukščiausia pareiga yra aktyviai dalyvauti sinodo posėdžiuose, sveikai reikštis Bažnyčios veikloje, pildyti sinodo uždėtas pareigas. Kuratorius ne tik save koreguoja, bet taip pat ir visą bažnytinį gyvenimą. Iš kuratoriaus yra reikalaujama daugiau, negu iš eilinio Bažnyčios nario. Šias garbingas kuratoriaus pareigas jis stengiasi atlikti aktyviai dalyvaudamas parapijos veikloje, lankydamas pamaldas, gindamas bendrus reformatų reikalus ir

gyvendamas pavyzdinę šeimą ir visuomeninį gyvenimą. Kuratorius šias pareigas prisiima laisvu noru. Jis yra laisvas, jei tos pareigos nesiderina su jo charakterio, būdo ar pareigos atlikimo savybėmis, nuo jų atsisakyti, pareikšdamas raštu Kolegijai, ar prašydamas sinodą nuo tų pareigų jį atleisti. Iš kuratorių reikalaujama, kad jie būtų taurios asmenybės. Kartais kuratoriais yra išrenkami ir jaunesnio amžiaus žmonės, iš kurių Bažnyčia tikisi sulaukti jai nuoširdžių veikėjų. Jie gi, savo gyvenimu ir darbais stengiasi pateisinti į juos sudėtus lūkesčius ir viltis.

Ypatingai tiems kuratoriams, kurie šiuo laiku yra už tėvynės ribų, tenka būti mūsų Bažnyčios ambasadoriais svetur. Turi progą parodyti, kiek jiems yra brangūs bendri reikalai ir kiek jie brangina savo asmeninius interesus. Tai kietas bandymo laikas, savęs pažinimo ir gal apsisprendimo laikas. Jų pareiga išsaugoti mūsų Bažnyčios tradicijas, jas persodinti mūsų priaugančioje kartoje, neleisti užmiršti mums artimoms Bažnyčioms ir jų sambūriams apie mūsų Bažnyčią čia ir tėvynėje Lietuvoje. Kada pas kuratorius bus pakankama atsarga idealizmo, bus pakankamai jėgų spirtis prieš asmenines silpnybes. Čia ir paašės, su koku moraliniu kapitalu gyvena mūsų kuratoriai šiandien, kiek tvirti jie yra kaip reformatai. Dvasiniu požiūriu šis gyvenimo periodas yra gana kietas visiems reformatams ir kartu brangus mūsų Bažnyčios ateičiai. Jis užgrūdins ir atrinks. Kuratorių gi paskirtis yra išsilaikyti tinkamoje aukštumoje, neleisti savęs, kaip tiems šiaudeliams, iškilti ir plūduriuoti vandens paviršiuje, kad

gyvenimo srovė jų nenuneštų per toli nuo Bažnyčios. Tenka priminti, kad audroje dažniausiai žūva tik silpnesnieji.

Redakcijos prierašas. Bažnyčia turi labai seną, ir jai labai charakteringą kuratorių instituciją, kurios nežino daugelis kitų Bažnyčių. Kaip ir visur šiais laikais, atsiranda kritikų, norinčių senas tradicijas keisti (arba „griauti“, kaip sako jų gynėjai). Esą, pašaliečiams kuratoriaus terminas nesuprantamas (anglų kalboje jis

reiškia visai ką kitą). Primename, kad tas titulas be atodairos suteikiamas asmenims, kurie kartais nevertina ar tiesiog nežino savo garbingų pareigų. Čia talpiname tuo opiu klausimu straipsnį, rašytą pasišventusio veikėjo — kuratoriaus Petro Bružo beveik ištisai iš M. S. Nr. 10, labai nežymiai sutrumpintą. Kartu reiškiamo savo meilę ir pagarbą p. Bružui, ilgamečiui „Mūsų Sparnų“ žurnalo redaktoriui, tvirtai tikėdami, kad jo mintys turi nesenstančios reikšmės.

Stasė Šimoliūnienė

PROF. VLADAS JAKUBĖNAS AKOMPONIATORIUS IR VOKALINIO MENO REPETITORIUS

Minint 85 metus nuo šio iškilaus lietuvių kompozitoriaus gimimo (Biržuose, 1904 m. gegužės mėn. 15 d.), talpiname sol. Stasės Šimoliūnienės, buv. Klimaitės, atsiminimų pluoštą. Ji nušviečia jo asmenybę gal būt iš mums mažiau pažįstamos pusės. (Red.)

Pradėjusi pirmuosius naujo gyvenimo žingsnius šioje šalyje, 1951 m. susipažinau su tuo garsiu muziku, apie kurį šiek tiek žinojau dar Lietuvoje. Apie jį girdėjau, kaip žymų muzikos kritiką. Žinojau, taip pat, kad jo pastabos bei patarimai visų priimami su tam tikra pagarba, kaip konstruktyvi priemonė apmąstyti savo trūkumus, save patobulinti. Aš buvau tada jauna, be didelio patyrimo vokalistė, nors Vokietijoje dainavau Lietuvių Tautiniam Ansamblyje (Sodeikos-Veličkos-Lickūnaitės vadovybėje) virš penkerių metų. Turiu pasakyti, publi-

ka mane mėgo; geri atsiliepimai apie mano dainavimą ir vaidybą pasiekdavo mano ausis. Amerikon atvykus, mano pirmas rūpestis buvo neužleisti dainavimo. Muzikos prof. Vlodo Jakubėno asmenyje aš atradau tikrą lobyną ne tik muzikos, bet ir scenos mene.

Čikagoje profesorius su žmona Olga gyveno atokiau nuo lietuvių; man reikėdavo keisti autobusą į tramvajų net du kartu. Vakarais, po darbo, iš Cicero leisdavausi į jo studiją su gaidų lapais, mintyse kartodama sunkesnes frazes, kad nuvykusi į pamoką neužsikirsčiau ant senų klaidų. Prof. Jakubėnas pedagogiškai privesdavo mane prie klaidų taisymo ir pavyzdžiais, palyginimais bei patarimais ugdė „žalią“ mano patyrimą. Nuo to laiko jis tapo mano išsilavinimo muzikoje (ritmo, muzikinio kirčiavimo, tarenos) pagrindiniu autoritetu. Jo pastabos ir reikalavimai, įskaitant scenos laikyseną ir vokalinį išpildymą,

visada būdavo įdomūs. Be užgauliojimų ar įžūlios kritikos, jis mokėjo pataisyti visokiausius trūkumus.

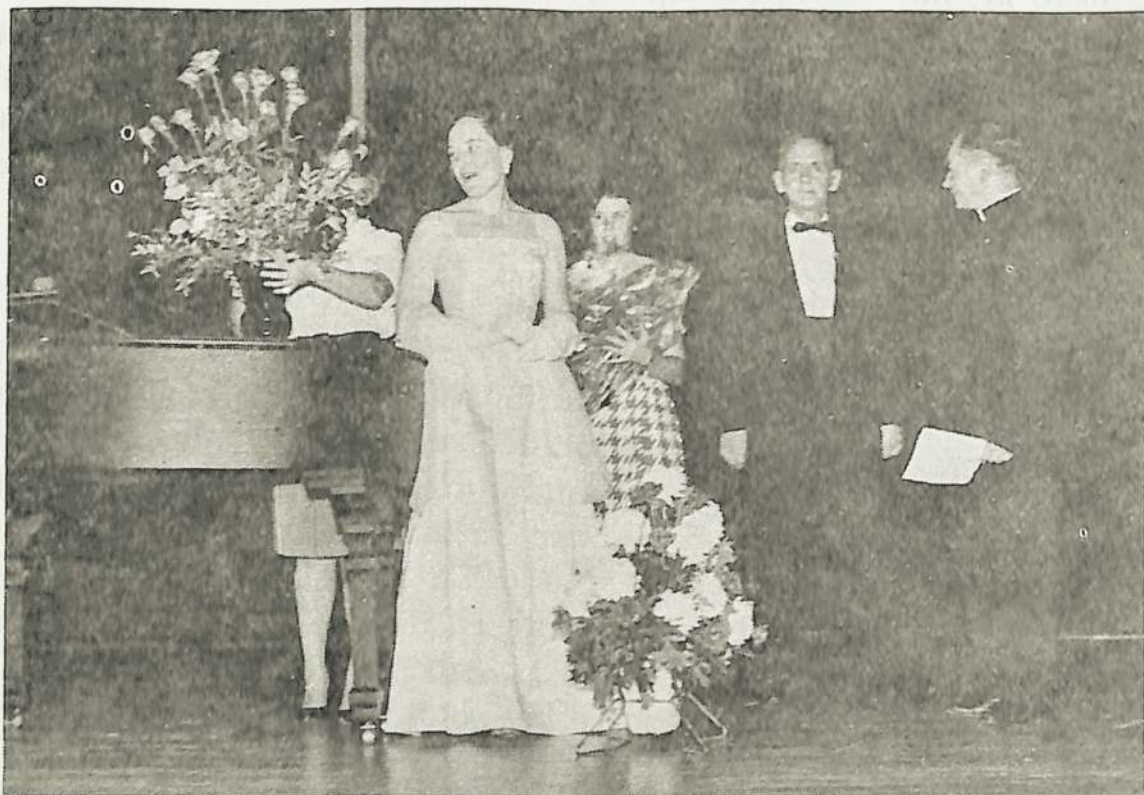
Vlado Jakubėno dainų atlikimo studija buvo lankoma ne tik to laikotarpio lietuvių, bet ir amerikiečių vokalistų. Jie jį vadindavo „Professor Džeikob“. Jis pasižymėjo kaip geras, jautrus pianistas-akompaniatorius. Visi jį mėgo dėl švelnaus jo būdo ir plačios erudicijos. Balso lavinimas kaip toks nebuvo jo sritis. Jis pasiuntė mane pas žymią dainavimo mokytoją Sonją Šarnovą su pastaba, kad iš manęs, esą, galima padaryti viską. Aš tada priklausiau „Dainavos“ ansamblio kolektyvui, kur prof. Jakubėnas ėjo akompaniatoriaus pareigas, o man tekdavo būti soliste. Išvykdavome ir į kitus miestus gastrolėms. Liko man ryškus prisiminimas iš Wilkes-Barre, Pa. koncerto, kur atlikau dar Amerikoje negirdėtą Vlado Jakubėno dainą „Spindulėlis Vakarų“ (žodžiai Marijos Sims.). Publika, susidedanti daugiausia iš senųjų Amerikos lietuvių, mano dainavimą labai šiltai įvertino, o pats kompozitorius pastebėjo: „visgi. . . naujovišką mano kūrinį publika priėmė, dėl ko tikrai abejojau; gerai, gerai, Klimaite, išpildei. Neužmiršk, tai įpareigoja toliau balsą lavinti. . .“

Jo pastabos būdavo konstruktyvios. Pamokos metu, man kokius pakeitimus pasiūlant, išklausydavo ir paprastai paaiškindavo, kad čia negalima „kaip nors“ pakeisti, nes muzikinė frazė tik taip išsiriša, kitaip nebus išlaikytas kūrinio minties vientisumas. Kai aš, labai neritmiška, turbūt, jau iš prigimties, vis „nuklysdavau į lankas“ savo jausmų vedina, kantrusis mano repetitorius nesibardavo, nepiktžodžiaudavo, bet sustojęs paklausda-

vo „o ką man dabar daryti?“ ir švelniai pasakydavo: „Ką jausmai sako, tai vienas dalykas, — čia kas kita — gi reikia paprasčiausio tikslaus skaičiavimo“. Aš noriai pakludavau jo reikalavimams, ypač dėl aiškios tarenos, teisingo kirčiavimo, teksto logikos aplamai.

Kas dėl atlikimo Vlado Jakubėno kūrinių, ilgai ilgai dirbom, kol išdrįsau pradėti dainuoti jo „Ievos“, „Daug turėta mylimųjų“, „Vai eičiau“, mano taip mėgiamą „Ežerėlis“ (žodžiai F. Kiršos) ir publikai niekad neatsibostanti (K. Binkio) „Gėlės iš šieno“. Čia jo pastabos būdavo asmeniškos, lyg tokiu būdu aš pati save lengviau suprasčiau pagaudama teksto prasmę, muzikos formų erdvėje. Jo pastabos man atstodavo teorijos tekstą. Pačioj pradžioj, kai su Vladu Jakubėnu atlikome programą bažnyčioje Oakley Ave Čikagoje (netoli tada buv. Tremtinių Namų) vieno minėjimo proga, gavau iš profesoriaus ir kitokią pastabą: „Visgi, Klimaite, galėjai truputį geriau apsirengti. . .“ Daug vėliau jis reiškė pasigėrėjimą mano paklusnumu, tvarkingumu ir elgesio ir apsirengimo atžvilgiu.

Viršminėto muzikinio bendravimo metu aš buvau dar neištekėjusi. Nebenorėjau ilgiau viena gyventi. Mano vestuvėse (su dr. Algirdu Pautieniu 1953 m.) dalyvavo ir prof. Jakubėnas su žmona. Pasveikino jis mus tada pastebėdamas, kad „Ištekėti reikia, taip daug geriau, bet dainavimo išsižadėti nebūtų patartina. . .“ Dainavau ir toliau vis prisilaikydama privačių studijų mokyklos. Kai Jakubėnai gražiai įsikūrė nuosavame name arčiau lietuvių mūsų ryšiai nenutrūko ir jis neatsisakydavo ir toliau mane

Po koncerto Čikagos Jaunimo Centre: solistė S. Klimaitė ir prof. Vl. Jakubėnas.

priimti pamokoms. Tačiau su vyru ne visada būdavome Čikagoje, nes mėgdavome keliauti po platųjį pasaulį. Teko išgirsti pasigėrėjimo žodžių iš prof. Jakubėno ir vėl: „Gerai, puiku, tik pagalvoji, kur nukeliauti, ot, bilietą nusiperki ir sau važiuoji!..“ Reiškė pasitenkinimo, kad ir man gyvenant Paryžiuje, Romoje, Karibų salyne, „net ir ištekėjus už daktaro“, nepriėgęs mano džiaugsmas muzikai ir dainai.

Būdinga prof. Jakubėnui, kad jis neužsigaudavo, jeigu jį patį kas pakritikuodavo. Jis ypač skaitėsi su savo žmonos Olgos nuomone, nors ji ir būtų peikusi jo kūrybinius mėginimus. Sakydavo: „čia... tai mano žmona mane pataisė. Žinot, ji kartais būna teisi. Ji turi jautrią sielą — kartais eilėraščius rašo...“ Vienam jos eilėraščių Vl. J. sukūrė nuostabią dainą „Rugsėjis“. Čia melodija vystoma aštuoniais balsais ir kontrastinėje polifonijoje atsispindi liet. liaudies

dainų elementai. Mano nuomone, daina „Rugsėjis“ turėtų plačiau pasaulyje nuskambėti. Nors ir ne folkloristas, Vladas Jakubėnas yra sukūręs įdomių liaudiškų dainų, pav. „Ko žilas ožys bliovė“, „Plaukė antelė“. Palikdamas liaudžiai būdingus kaimiško primityvumo elementus, kompozitorius dainas rafinavo, kaip sakant, dailiai išbaigė, lyg kristalo vazoje padėdamas laukinių gėlių puokštę ant stalo visų pasigėrėjimui.

Apie jo pasirinktą muzikinį stilių, prisimenu profesoriaus posakį, kad nors jis turįs aišką savitą identitetą — „visgi, kai kur jaučiama, kad esu artimas prancūzų kompozitoriui Claude Debussy“. Aš susidariau įspūdį, kad jo kompozicijos turi pajėgumą ir pilną galią išeiti į tarptautinę sceną. Nuo šiaudinės pastogės slenkščio jis turėtų pasiekti išlavinto skonio publiką ir kitų tautų koncertuose. Vl. J. turėjo dar ir kitų sugebėjimų. Daug kam žinomos jo puikios recenzijos ir

visokie straipsniai ir ne vien muzikos klausimais. Jei kokius asmenis kritikavo, jis nesvarstė žmogaus pralaimėjimų ir jo neteisdamo. Jo nuomonė buvo aukštai vertinama, nes visi žinojo, kad jam nerūpi „pastatyti ant savo“ ar laimėti ginčą.

Iš tiesų prof. Jakubėno kritika lavino publikos skonį. Jo giedri nuotaika ir teisingas mąstymas darė jį įdomų pokalbiuose. Ir kasdienybės momentuose buvo jaučiamas jo švelnumo bruožas. Atsimenu tokių jo pasakojimą: „Ot, matot, yra namie baltas kudlotas šunelis ir jam viskas leistina; jis dažniausiai ateina į mano studiją, man, vadinasi, tenka pačiam paskui tvarkyti“. . . Jo pasakojimuose atsispindėjo jo jumoras ir ypač visai bešališki įspūdžiai kalbant apie scenos menininkus. Niekados nieko pikto ar pažeminančio, bet iš žmogiškų silpnybių Vl. J. gardžiai pasijuokdavo: „Daugelis primadonų, kaip taisyklė, yra net labai storos, joms susidaro sunkumų su alsavimu; yra buvę tokių, kurios užmiršta dainų žodžius arba net kelis puslapius praleidžia. . . Akompaniatorius, žinoma, to negali publikai išduoti. „Prof. Jakubėnas niekada neklaidžiodavo ieškodamas žodžių. Jam teisybę pasakyti atrodė visada buvo labai lengva, bet jis

niekam ir nepataikavo. Šnekėti jis labai mėgo, o ginčytis — ne. Kartą, atsimenu, muz. Byansko užklyptas pasikalbėjime po ilgo koncerto, Prof. Vl. J. pasišalino ir neįsivėlė į jokią argumentaciją. Jis nebuvo koks „žūt-būt“ užsispyręs kovotojas, gal buvo daugiau mąstytojas.

Susidariau įspūdį, kad jis buvo dievobaimingas, ištikimas savo evangelikų bažnyčios auklėjimui, paklusnus laiko tėkmei ir gyvenimo dėsniams. Anot jo, gyvenimas eina pagal Aukščiausiojo santvarką ir žmogus joje turi savo vietą. Todėl esą svarbu savyje ieškoti teisybės. Taipgi siekti vidujinės ramybės per tai, ką su savim atsinešei gimdamas — per muziką, meną, kūrybą, studijas ir t. t. Jis mėgdavo cituoti vokiečių priežodį: „Rein bleiben und reif werden“ ir tai sakydavo nusišypsodamas. Su meiliu juoku man grįžta prisiminimai iš tų laikų, kai darėme savo pirmuosius žingsnius šioje šalyje. Aš juos sauguju savo širdyje kaip turtą, įsigytą prieš daugelį metų. Kai pagalvoju apie Profesorių Jakubėną, mane mokiusį dainas dainuoti ir per jas surasti muzikoje slypintį grožį — pradedu suvokti, kokia gili padėka jam priklausė.

* * *

ŽODIS APIE MŪSŲ MENININKĄ HERMANĄ PAVILONĮ

Visų pirma, jam priklauso gili padėka už papuošimą šių **Mūsų Sparnų** savo menu — o ypač už tokią reikšmingą ir patrauklų viršelį. Nuo pat pradžios (1951 m.) kuratorius Hermanas žurnalui talkininkauja savo viršeliais, vinjetėmis ir kt. Per kelias-

dešimt leidimo metų buvo daug įvairių (ir ne vien jo) viršelių. Tačiau, daugelio manymu, už visus viršesnis buvo pats pirmasis M. S. numeris. Kieno tai buvo darbas, netenka spėlioti. Redakcinės komisijos prašymą parūpinti piešinį, panašų į pirmąjį,

pritaikius jį dabarties reikalavimams, Hermanas nedelsiant ir išpildė. Ypačingai tai įvertiname nes jis darbą atliko vos tiktai išėjęs iš po akių operacijos. Ryžtas nugalėti didžiausias kliūtis, ištikimybė savo pareigoms ir savo idealams bei meilė savo Bažnyčiai yra mūsų menininkui charakteringi bruožai.

H. Pavilionis su žmona Amelija dabar gyvena Whittier miestelyje. Kalifornijoje (netoli Los Angeles).

Jų namų statyba kiek primena lietuviško vasarnamio stilių, bet jų sodas su vaismedžiais jau kitokio pobūdžio. Auksinės spalvos vaisiai — iš citrinų ir apelsinų giminės — ne tokie, kaip kad buvo Hermano gimtinėje. Gretimame mieste yra Pavilionių didžiausias turtas — vienintelis sūnus Tony su šeima (žmona Vicki Lee ir anūkeliai Liane Amelia bei neseniai gimęs Charles Anthony). Pavilioniai čia gyvena jau beveik 15 metų: jiems persikėlus iš Čikagos, vietos ev. reformatų parapijoje liko tuščia vieta. H. Pavilionis buvo vienas iš svarbiausiųjų tos parapijos steigėjų (1950 m.) o Amelija — nuolatinė talkininkė vaišėse. (Ši nepamainoma kulinarijos žinovė kepė tokius kvapnius pyragus, žagarėlius ir „bundukes“ (lašiniuočius) kad rodosi jų aromatas ore plauko ir dabar. . .)

Savo ilgame amžiuje (ne mūsų dalykas duoti tikslus gimimo metus!) H. P. matė ir girdėjo labai daug, o kas dar geriau, kai ką ir užrašė. Retai kada pasitaiko turėti savo tarpe asmenį, kuriame susikaupia tiek daug ypatingų pergyvenimų tautiniu ir meniniu požiūriu. Jam yra tekę sutikti daug iškilių asmenybių. Turėdami Hermano atsiminimų pluoštą, mes žadame

ateityje jais pasidalinti su skaitytojais. Dabar galime iškelti tik keletą svarbesnių momentų. Hermanas gimė Biržų apskrityje (apie 14 km. nuo Radvilų sostinės) Iškonių kaime. Jis skaitomas nepaprastu (net buvo Kauno Lietuvos Aido laikraštyje aprašytas). Iš tame kaime gyvenusių kokių dešimties ūkininkų šeimų išėjo tikrai neproporcingai didelis skaičius apsišvietusių žmonių. Jų tarpe buvo Lietuvos Kariuomenės generolas St. Ladyga, Nepriklausomybės Karuose pasižymėjęs, taip pat žymūs ekonomistai, gydytojai, agronomai, inžinieriai. Daug kas iš Iškonių emigravo į kitas šalis, ypač į Ameriką. Tai gal paskatino ir Hermaną žvilgterėti į pasaulį už Atlanto platybių.

Hermano tėvas baigė 4 klases Mintaujos gimnazijoje (tarp kitko, Prof. P. Jakubėnas buvo jo mokslo draugas) bet gyvenimo sąlygos neleido mokytis toliau. Tėvas dailiai piešė ir rašė — kalė raides paminklų įrašuose. Būdamas giliai religingas, jis norėjo iš sūnaus padaryti kunigą. Tačiau Hermano palinkimai traukė kitur — nuo pat mažens jo rankose buvo paišelis ir teptukas. Biržų gimnazijoje Hermano pieštos karikatūros turėjo pasisekimo — prajuokindavo visus moksleivius. Būdamas vyresnės klasės gimnazistu, H. P. su kaimynais — jaunuoliais išėjo savanoriu Klaipėdos Krašto vaduoti. Pateko į V šaulių būrio kuopą ir 1923 m. žiemą atsirado Kretingoje. Pavasarį grįžęs, per dideles pastangas greitai užbaigė gimnazijos kursą. Kaune pradėjo studijas Universiteto Technikos Fakultete. Laisvu laiku mokėsi ir Kauno Meno Mokykloje. Tada ten dėstė tokios žymios meno žvaigždės kaip P. Galau-

Dešinėje krt. H. Pavilionis, kairėje jo žmona Amelija, viduryje M. S. redakcijos narė žurnalistė H. Yčaitė-Petkus, tariasi su menininku dėl M. S. žurnalui naujo viršelio nupiešimui.

nė, A. Varnas, P. Kalpokas, K. Šklėrius, J. Zikaras ir kiti.

Giminės jį „išvadino“ į Ameriką, kur H. Pavilionis 1927 m. įstojo į Massachusetts Institute of Technology. Vėliau baigė architektūrą Chicago School of Design, įsigydamas profesinio inžinieriaus diplomą 1948 m. Stoją dirbti Chicagos miesto valdybon ir ištarnavo ten ligi pensijos 1970 m. Po kiek laiko persikėlė Kalifornijon ir čia atsiekė vieną dar neįvykdytą svajonę — gauti diplomą meno srityje. 1978 m. žiemą baigė Whittier College Meno Mokyklą. Paskutinį egzaminą — iš meno istorijos — išlaikė Vasario 16 d. Rašto darbo tema buvo „Moderninio meno kryptys“. Anot jo, nuo Pirmojo Pasaulinio Karo laikų, meno pasaulis skendo visokiuose „izmuose“, pradedant kubizmu, dadaizmu ir baigiant kone visišku anarchizmu. Po dabar madingo abstraktinio meno priedanga slypi kūryba, kurios patys menininkai

kartais nesupranta. Nesunku numanyti, kad Hermano stilius yra realistišnio pobūdžio. Jis mėgsta ir simboliką, prisilaikydamas tikslių paišybos formų. Jo mintys nuolat skrieja į senai nematytą Tėvynę. Mūsų menininkas su pamėgimu piešia Lietuvos miškus, ūkius, trobeles, senovinius pastatus ir paminklus. Itin svarbu meno darbuotojui yra jo regėjimas — sveikiname Hermaną su vėliausia (iš jo gauta) žinia, kad naujieji akiniai jam tinka ir patinka. Stebėti praeinantį pasaulį su tokiu jumoru ir su tokiu optimizmu, kaip kad Hermanas, norėtume ir mes.

H. Yčaitė Petkus

GENEROLAS SILVESTRAS ŽUKAUSKAS

(Tęsinys)

Praeitame „M. Sparnų“ numeryje atspausdintas tęsinys apie gen. S. Žukauską buvo baigtas lenkų slaptos organizacijos POW, kuri ruošė perversmą Lietuvoje, likvidavimo aprašymu.

Tame tęsinyje suminėti faktai apie POW planus buvo tik trumpai nušviesti ir nesudaro aiškaus vaizdo Lenkijos vyriausybės ir Lietuvos lenkų intrigų prieš Lietuvos vyriausybę ir lietuvių tautą.

Šitame tęsinyje patiekiu ilgesnę ištrauką iš Pr. Čepėno „Naujųjų Laikų Lietuvos Istorijos“ II tomo. Tik trumpais intarpais paryškindamas tos ištraukos tekstą. Į tą Lenkijos sumanytą politinę aferą buvo įpintas ir tuometinis Lietuvos kariuomenės vadas gen. S. Žukauskas. Rašant ilgą ir išsamią jo biografiją, yra būtinas reikalas paminėti visus — neigiamus ar teigiamus — faktus bei jo reagavimą į juos. Tuo būdu čia paduodama ištrauka iš Pr. Čepėno veikalo yra neatskiriama gen. S. Žukausko biografijos dalis.

„... Po Antrojo pasaulinio karo atsivėrė Lenkijos slaptieji archyvai ir dabar yra išspausdinta daug buvusios slaptos medžiagos, nušviečiančios Lietuvos Lenkijos valstybių santykių raidą. Į šiuos archyvus yra patekę ir POW slapti dokumentai apie pasirengimą įvykdyti perversmą Lietuvoje, apie tuometinės lenkų visuomenės nuotaikas Lietuvoje bei POW veiklą

Lietuvoje ir lenkų okupuotame Vilniuje.

Todėl dabar galima, istoriniais dokumentais remiantis, objektyviai žvelgti į Lietuvos Lenkijos santykių ir derybų dėl sienų eigą šių abiejų valstybių atsikūrimo metu. Taip pat dabar galima atsekti POW perversmo planus ir tikslus.

„... Pirmojo pasaulinio karo metu peoviakų veikla pagyvėjo ne tik Austrijoje, bet jos atgarsių atsirado ir Lietuvoje. 1915 m. Trakų aps. tos organizacijos komendantu buvo paskirtas W. Staniewicz, įsipareigojęs steigti POW skyrius Lietuvoje ir per lenkų komitetus varyti lenkišką politinę veiklą. Tačiau susidūręs su lietuvių pasipriešinimu, jis iš viešo politinio darbo pasitraukė ir, suėjęs į kontaktą su Vilniaus POW veikėjais, toliau veikė slaptai.

Visa POW organizacijos veikla Lietuvoje buvo diriguojama Lenkijos centrinės valdžios, kuri dar vis buvo nepasotinta Sąjungininkų Versalio taika priskirtomis jai teritorijomis. (Pabraukta mano J.)

POW organizacijai vadovavo lenkų kariškiai ir ji priklausė lenkų kariuomenės vadovybei. 1918-1919 m. šios lenkiškos organizacijos tinklas buvo labai išplėstas Lietuvoje ir jie, pasinaudodami vietiniu prolenkišku elementu, jautėsi pajėgūs įvykdyti perversmą Lietuvoje ir pakeisti Lietuvos vyriausybę į prolenkišką.

Pačiame Kaune POW įsisteigė tik

1918 m. pabaigoje. Pradžioje Kaune veikė tik šios organizacijos konspiracijos punktas, rūpinęsis slaptai per sieną pervesti Lenkijon Lietuvos lenkų jaunuolius ir įjungti juos į lenkų kariuomenę. Tuo tikslu 1919 m. sausio mėn. Varšuvoje POW viršininkas plk. A. Koc pasiuntė karininką A. Rudnickį organizuoti POW dalinius vokiečių okupuotoje Suvalkijos dalyje, kurią tada valdė lietuviai. Pradžioje Suvalkų apygardai priklausė ir Kauno POW skyrius. Suvalkuose POW organizacija pradėjo net spausdinti savo organą „Ziemia Suvalska“ (Suvalkų Žemė), kurią redagavo lenkų žurnalistas T. Katelbach.“ (Nepriklausomos Lietuvos laikotarpyje Kauno inteligentijai, ypatingai žurnalistams, labai gerai pažįstamas savo prolenkiškais rašto darbais. J.)

1919 m. balandžio pabaigoje konspiraciniam darbui vadovauti į Kauną atvyko lenkų karininkas R. Kawalec, ir prisidengęs Adomo Juzwiko pavarde, įsteigė Kauno POW skyrių. Kawalec visų pirma susirūpino sudaryti slaptos lenkų karininkų organizacijos branduolį, ypač iš Lietuvos kariuomenėje aktyvioje tarnyboje esančių lenkų karininkų. Taip pat Kawalec greitai susižinojo su lenkų legaliomis organizacijomis Kaune, o paskui jau steigė žinių rinkimo punktus. 1919 m. gegužės mėn. Kaune suorganizuota POW jau liko nepriklausoma organizacija nuo Suvalkų apygardos POW ir atiteko Vilniaus lenkų karinės žvalgybos tiesioginėn žinion.

Vilniaus žvalgybos viršininkas kpt. Z. M. Koscialkowski, veikęs Orwido slapyvardžiu, buvo kilęs nuo Rokiškio, augęs Pandėlio valsčiuje, kur buvo jų

šeimoms dvaras.“ (1988. balandžio mėn. „Karyje“ yra atspausdintas Vacio Senūtos straipsnis, pavadintas „Lenkų partizanų štabo likvidacija Paberžėje.“ Straipsnis vertas Lietuvos istorikų dėmesio, nes jame minimos pavardės asmenų, tame lenkų štabe žuvusių.) Tą štabą likvidavo viena lietuvių karių savisaugos dalinio kuopa, vadovaujama leitn. Kl. Baltoko ir viršilos J. Siso. „Tarpe žuvusių matome pavardes:“ . . . Pirmas Lietuvos vidaus pasą gavo adv. Engelis, kuris buvo gimęs Panevėžyje, Vilniuje nuolatos gyvenęs ir gynęs lietuvių bylas lenkų teismuose. Antras gavo pasą istorikas prof. Koscialkovskis, kuris buvo taip pat gimęs Panevėžyje, silpnai kalbėjęs lietuviškai ir intensyviai mokėsi lietuvių kalbos“. Mūsų istorikai kada nors išgvildens „paslaptį“, ar tas prof. Koscialkovskis buvo Vilniaus lenkų žvalgybos viršininko šeimos narys, giminė, pažįstamas, o gal ir bendradarbis — POW veiklos organizatorius Lietuvoje? Ten pat Vacys Senūta savo rašinyje apie žuvusius lenkų štabo likvidacijoje, pamini baroną Komarą sakydamas: „Žuvo Lietuvos dvarų — vokiečių įgaliotinis administratorius Komaras! Komaras buvo gimęs Lietuvoje, turėjo daug turto Lietuvoje, Lenkijoje, gal ir Vokietijoje. Mokėjo lietuviškai, lenkiškai, vokiškai ir rusiškai. Jis buvo išrepatrijavęs į Vokietiją iš Lietuvos“ (1940 m. ?) Tame rašinyje yra aiški korektūros klaida: „1941 m. birželio mėnesį buvo gauta žinia, kad lenkų partizanai pulsią Pabiržės miestelį. . .“ turėjo būti 1943 m. birželio mėnesį, kadangi 1941 m. birželio mėn. antroje pusėje tik prasidėjo nacinės Vokietijos su komunistine Maskva karas. Tada

Lietuvoje dar nebuvo nei savisaugos dalinių, nei lenkų partizanų, nei „Lietuvos dvarų — vokiečių įgaliotinio administratoriaus“ Komaro! Šiaip tas Vacio Senūtos rašinys vertas mūsų istorikų dėmesio. . .

. . . Netrukus Kauno apygarda jau turėjo tris POW skyrius: Kauno, Raseinių ir Šiaulių. . . Kauno POW apygarda ilgainiui išaugo ligi 13 skyrių ir buvo lyg didelis voratinklis Lietuvoje. Šį teigimą patvirtina lenkų žurnalistas Katelbachas (visai ne lenkiška pavardė. Matyt prisiplakėlis prie lenkų kitatautis) rašydamas, kad 1918-1919 m. „Kauno“ Lietuva buvo si nuraizgyta POW tinklu, bet jos veikla pasibaigusi nesėkme ir Lietuvos kalėjimai prisipildė POW nariais.

Visa POW organizacijos veikla Lietuvoje tiesiogiai priklausė Varšuvos POW organizacijos viršininkui plk. Koc, kuris įsakė Vilniaus Žvalgybos viršininkui Kościalkowskiui visą dėmesį nukreipti į propagandos reikalą Lietuvoje ir užpilti ją lietuviškais ir lenkiškais atsišaukimais prieš Lietuvos vyriausybę ir Lietuvos Tarybą. Todėl, pvz., viename lenkų kalba rašytame atsišaukime į brolius aiškinama, kad jungtinė Lietuvos Lenkijos valstybė nebus ponų valdoma, bet ją valdysią tautų atstovai ir jie aprūpinsią bežemius žeme, amatininkus — dirbtuvėmis, darbininkus — darbu ir Dievo vardu siūlė baigti savitarpinius ginčus.

Kitame lietuvių kalba išspausdintame POW atsišaukime į kareivius buvo įtaigojama, jog Lietuvos vyriausybė yra vokiečių sudaryta, kad nepriklausoma Lietuvos valstybė neatsilaikys, todėl lietuviai turi dėtis su lenkais ir drauge su jais kurti

nepriklausomą Lietuvą. Atsišaukimo pabaigoje kareiviai buvo raginami sukilti prieš savo vadus, nuversti vyriausybę, o savo vadu paskelbti Lietuvos sūnų Juozapą Pilsudskį.

Tokios Lietuvoje skleidžiamos prolenkiškos proklamacijos daugiausia buvo nukreiptos prieš vadinamą „provokišką“ Sleževičiaus ir Smetonos politiką. Be to, lenkų lėktuvas 1919 m. liepos 18 d. paskleidė Kaune daug Vilniuje leidžiamo lenkų laikraščio Nasz Kraj (Mūsų Kraštas) egzempliorių, kuriame buvo kurstomi Lietuvos gyventojai prieš vyriausybę. Ideologiškai stiprinti peoviakus Lietuvoje, POW centras Varšuvoje siuntė specialiai parengtus referatus ir juose dėstė vis tą patį Lenkijos nusistatymą dėl Lietuvos ateities, vis teigiant, kad Lietuva negalinti pati viena būti nepriklausoma ir atsispirti prieš germanizaciją ar rusifikaciją. POW vadovybė gyrėsi, jog ji yra įteikusi memorandumą Sąjungininkų atstovams Lietuvoje, pažymėdama, kad Kauno, Ukmergės ir Zarasų apskrityse lenkų gyventojų yra per 75%. O Kauno miesto lenkų komiteto atstovai ne tik tvirtino, kad nepriklausoma Lietuva yra įsteigta vokiečių pastangomis, bet drauge prašė Lietuvoje reziduojančių Sąjungininkų atstovų prijungti prie Lenkijos Kauno miestą ir teritorijos plotą ligi Dubysos, kur daugiausia gyveną lenkai. Lietuvos lenkai pageidavo Šiaurės Lietuvoje įvykdyti plebiscitą, kadangi esą Lietuvos liaudis yra už sąjungą su Lenkija. Ir dar reikalavo, kad Laikinoje Lietuvos vyriausybėje būtų trys lietuviai, trys lenkai ir trys žydai“. T. y. Biržų miesto ir jo apylinkių ploto. Šį „prošepanišką“ projektą 1919 m. Biržuose

buvo pradėjęs propaguoti lenkas dvarponis Šilkarskis, bandęs Biržuose įsteigti savo valdžią. Į tą lenko dvarininko užmačią biržiečiai atsakė visiška ignorancija ir pačiam „prošepanui“ Šilkarskiui tiesiogiai pasiūlė pradingti iš Biržų ir arti jų turėto, berods, Gulbinų dvaro. Šilkarskis biržiečių ultimatyvinį pasiūlymą suprato ir slapta nuplaniravo į Lenkiją.

(Užsiminus apie lenką dvarponį Šilkarskį ir jo užmačias įrodyti naivėliams Biržų miesto ir apylinkės „sulenkėjimą“ ir žinant istorinį faktą, kad Biržai savo laiku yra buvę kunigaikščių Radvilų, aršiausiai kovojusių su Lenkijos troškuliu sulenkinti Lietuvą, sostinė. Jie, Biržai, ir dabar pasilieka lietuviško sąmoningumo ir patriotizmo, o taip pat kultūrinio pažangumo nesugriaunamas bastionas. Tuo biržiečiai senovėje, vėlesniais amžiais iki pat šiandienos gali pagrįstai didžiulotis. Pagal kalbininko Petro Butėno išaiškinimą: biržietis yra tas, kuris gimė, augo, subrendo ir į gyvenimą išėjo iš Biržų krašto kurios nors vietovės; o biržėnas — gimęs ir augęs pačiame Biržų mieste.

Nei biržiečių, nei biržėnų tarpe žymesnio lenkiško elemento nebuvo. Biržų gimnazijoje mokiausi 1921-1929 metais. Tuo laikotarpiu ten mokėsi ir keturios „lenkaitės“: dvi seserys Aukštikalnytės, Svickaitė ir Petrauskaitė. Pirmosios trys, kartu su tėvais, gyveno Biržuose, o ketvirtoji — tėvų vienkiemyje, netoli Biržų, Apaščios upės pakrantėje. . . J.)

„ . . . 1919 metų antroje pusėje, po Versalio taikos pasirašymo birželio 28 d., išnyko vokiečių pavojus lenkams ir Lenkijos politinė padėtis pagerėjo. Tada Pilsudski(s) visą savo dėmesį

nukreipė į Lietuvos reikalus, norėdamas vienu ar kitu būdu paimti Lietuvos Lenkijos federacijos klausimą išspręsti. Tuo tikslu 1919 m. liepos mėn. 31 d. Pilsudski(s) pats atvyko Vilniun. Drauge su juo atvažiavo iš Paryžiaus iškviestas Pilsudskio draugas Wasilewski. Vilniuje jie tarėsi ne tik su lenkų politikais, bet ir su Lietuvos dvarininkais, o Taujėnų kunigaikštis K. Radvila, kaip vietos lenkų reikalų žinovas, buvo Pilsudskio pakviestas patarėju.

Rugpiūčio 3 d. iš Vilniaus Kaunan atvyko Wasilewski su mjr. Kasprzyckiu derėtis su Lietuvos vyriausybe dėl lietuvių lenkų santykių sunormavimo. Šios Pilsudskio pasiūstos delegacijos nariai nebuvo įprastine prasme diplomatai, nes jiems rūpėjo ne tiek derybos su Lietuvos vyriausybe, kiek reikalas daugiau iširti POW organizacijos veiklą ir jos pajėgumą įvykdyti perversmą Lietuvoje.

Wasilewski Kaune derėjosi su Lietuvos ministru pirmininku Sleževičium, siūlydamas jam abejuose Lietuvos dalyse (nepriklausomoje ir lenkų okupuotoje Lietuvoje) įvykdyti seimo rinkimus, o paskui tų abiejų seimų atstovams pavesti sunormuoti teisinius ir savitarpinius santykius su Lenkija. Jis siūlė Lietuvai įsijungti į valstybių federaciją, kuri tęstųsi nuo Baltijos jūros ligi Juodųjų jūrų. . .

Tuo metu, kai Wasilewski Kaune derėjosi su Lietuvos ministru pirmininku Sleževičium, mjr. Kasprzycki, nepaisydamas diplomatinių atstovų įpročių, inspektavo POW veiklą Lietuvoje ir jos pasiruošimą patarnauti Lenkijos interesams. Taip pat Kasprzycki kalbėjo ir su Lietuvos kariuomenės vadu gen. Žukausku dėl jo

nusistatymo federacijos reikalu. (Labai gaila, kad ši žinia istoriko Pr. Čepėno plačiau neišryškinta apie pokalbį ir jo išvadas. Tai būtų nepaprastos svarbos žinia gen. S. Žukausko biografijoje. Yra žinomas faktas, kad gen. Žukauskas vienu laiku buvo šalininkas sąjungos Lietuvos su Lenkija, kuriant Lenkijos Lietuvos valstybę nuo Baltijos iki Juodųjų jūrų. Paskiau šią teoriją atmetė ir kaip karo su Lietuvos priešais vadas pasišventė vien Lietuvos nepriklausomos valstybės atkūrimo reikalui. Kada tas jo nusistatymo lūžis įvyko, dabar, be papildomų žinių neįmanoma tiksliai, t. y. teisingai įvardinti. Ši pareiga paliekama kitam gen. S. Žukausko gyvenimo biografui. J.).

Tuometinė Lietuvos vyriausybė neigiamai pasisakė lenkų siūlomo federacijos projekto reikalu ir dar kartą patvirtino savo nusitatymą dėl Vilniaus ir dėl sienų su Lenkija, t. y. reikalavo pripažinti nepriklausomą Lietuvą su sostine Vilniumi ir pašalinti lenkų administraciją iš Lietuvos teritorijos.

Kai po šių nepavykusių diplomati- nių pasitarimų paaiškėjo, kad lietuvių visuomenėje visai nebuvo palankių politinių grupių lenkų propaguojamoms idėjoms, tada Lenkijos politikai — Pilsudski ir jam artimų politikų ratelis — nusprendė Lietuvos lenkų pagalba ir jų vardu (vėliau talkinant Lenkijos kariuomenei) įvykdyti Lietuvoje politinį perversmą, sudaryti Lenkijai palankią vyriausybę ir federacijos ryšiais sujungti Lietuvą su Lenkija. Tokį sprendimą padariusi, Varšuvos lenkų vyriausybė buvo įsakiusi lietuvių ir bolševikų fronto žvalgybos viršininkui W. Slawekui ir

žvalgybos viršininkui Vilniuje kpt. Koścalkowskiui suorganizuoti Lietuvoje perversmą ir sudaryti naują Lietuvos vyriausybę, kuri būtų palanki atsteigti unijinius ryšius su Lenkija.

Iš tikrųjų lenkų politikai jau anksčiau puoselėjo perversmo mintį, nes Rytų žemių komisaro įgaliotinis Varšuvoje Kossakowski 1919 m. liepos 18 d. savo dienoraštyje įrašė:

„Kauno Lietuvoje įvyks sukilimas prieš „Tarybą“. Sukilėliai pakvies lenkus . . . Bus įvykęs faktas ir jeigu tatai pasiseks, bus Gordijaus mazgas bemaž atmegztas.“

POW ne viena pati ruošė perversmą Lietuvoje. Jiems talkininkavo gimininga organizacija, vadinama Organizacija Strzelcow Nadniemienskich — OSN (Panemunės šaulių Organizacija) taip pat priklausė Vilniaus žvalgybos viršininkui kpt. Koścalkowskiui. Šios organizacijos skyriai jau buvo įsteigti Suvalkuose, Trakuose ir Maišiagaloje. . . Be to, Lietuvos lenkai mėgino Lietuvoje įsteigti dar vieną organizaciją, vadinamą Straž Kresowa (Pakraščių sargybą). Šios organizacijos pirmasis vadovas Lietuvoje buvo Lietuvos dvarininkas W. Wielhorski ir jos tikslas buvo skleisti prolenkišką propagandą Lietuvoje. Wielhorski, vėliau pasižymėjęs lenkų istorikas, neilgai galėjo lenkiška propaganda verstis, nes Lietuvos vyriausybė už priešvalstybinę veiklą netrukus jį ištrėmė iš Lietuvos.

Be varomos propagandos prieš Lietuvą, Straž Kresowa iniciatyva Vilniaus krašte buvo šaukiami apskričių seimeliai, surašomi atitinkami nutarimai ir juose buvo prašoma

įjungti į Lenkijos valstybę ne tik Vilnių, bet ir kitas Lietuvos sritis. Straž Kresowa mėgino varyti konspiracinę visuomeninę akciją, nepaisydama priemonių, teigdama, kad tik energinga vietos gyventojų veikla (suprask — lenkų) gali priversti lietuvius ieškoti kompromisų ir pareikšti norą sueiti į federaciją su Lenkija.

Pačioje Lenkijoje tuo metu dar veikė Komitet Obrony Kresow (Pakraščių gynimo komitetas), kuris savo veiklai plėsti Lietuvoje iš Lenkijos valdžios vien 1918 m. gavo 20 milijonų markių.

Visos čia minimos lenkų organizacijos bendradarbiavo tarpusavyje ir siekė tų pačių tikslų — įjungti Lietuvą Lenkijos sudėtin. . .

Pats Pilsudski(s) tikėjosi surasti Lietuvoje prolenkišką lietuvių politinę grupę ir jos padedamas norėjo vykdyti Didžiosios Lenkijos steigimą. Viename laiške, rašytame ministrui pirmininkui Paderewskiui, jis padarė tokių sugestijų: ne kreipti dėmesio į lietuvių protestus, tęsti derybas su jais ir ieškoti bičiuliškiau nusiteikusių lietuvių lenkų atžvilgiu. Kaip vieną priemonių Pilsudski(s) siūlė papirkinėti lietuvius politikus, nes jo manymu, pinigai lietuviuose svarbų vaidmenį vaidina.

Tokių tikslų vedinas, su lietuviais Paryžiuje derėjosi adv. B. Krzyżanowski(s), kuris ten pirmiausia suėjo į kontaktą su dr. J. Gabriu, tuo metu labai priešiška nusiteikusiui Laikinajai Lietuvos vyriausybei. Nors Gabrys Lenkams buvo žinomas kaip didžiai antilenkiško nusiteikimo veikėjas, bet besitardamas su Krzyżanowskiu esą Gabrys (įvairių V. Europos valstybių politikų tarpe jis buvo žinomas ne

tikra savo pavarde, bet pasisavintu aristokratinį luomą reiškiančiu titulu „grafas de Garliava“ J.) buvęs pasižadėjęs susilaikyti nuo antilenkiškos propagandos jo leidžiamame žurnale *La Lituanie Independante* (Nepriklausoma Lietuva), norėdamas gauti lenkų paramos Lietuvą valdyti, net žadėdamas lenkų atstovus įtraukti Lietuvos vyriausybėn. . .

1919 m. sausio 26 d. Gabrys Paryžiuje buvo pasiūlęs lenkams susitarimo projektą tokiu pagrindu: Lenkija pripažįsta Lietuvos nepriklausomybę ir Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės teritoriją, o taip pat lenkai paremia lietuvių pretenzijas Taikos konferencijoje į Karaliaučių ir Gumbinę. Tik tada Lietuva sudarytų su Lenkija karinę ir ekonominę konvenciją, o taip pat garantuotų Lietuvoje visoms tautoms ir visoms religijoms lygias teises. Vadinamieji lenkų pakraščių atstovai, kaip Krzyżanowski ir kiti, iš principo sutiko pripažinti Lietuvai tokią teritoriją, bet, savo ruožtu, jie siūlė bendrą abiejų valstybių užsienio politiką, bendrą karo vadovybę, bendrus muitus ir teisę Lietuvos lenkams lygiateisiškai su lietuviais dalyvauti valdžioje ir derėtis su Lenkijos atstovais.

Kadangi nei Staniszewskio, nei Wasilewskio derybos su Lietuvos vyriausybės atstovais jokių pozityvių vaisių nedavė, tai tada lenkų politikai nutarė mėginti ginkluotu perversmu pakeisti Lietuvos vyriausybę ir jos vietoje pastatyti prolenkišką. . .

1919 m. rugpiūčio 8 d. Vilniaus II skyriaus (karinės žvalgybos) viršininkas kpt. Kościalkowski slapta tarėsi su Lietuvos kariuomenės lenkų kari-

ninkų grupė netoli demarkacijos linijos Musninkuose. Lenkai karininkai pareiškė norą įvykdyti perversmą Lietuvoje ir įvesti gen. Žukausko diktatūrą.

Wasilewski 1919 m. rugpiūčio 25 d. vėl susitiko ir tarėsi Vilniuje su Narutavičium ir Aukštuolaičiu, kurie ką tik buvo grįžę iš Varšuvos su Pilsudskio patvirtintu perversmo planu. Pagal Wasilewskio išlikusius užrašus, su jais net buvo sutartas būsimos Lietuvos ministrų kabinetas ir numatyti kiti politiniai postai.

Lietuvos kariniu diktatoriumi turėjo būti paskirtas gen. Žukauskas, o jo padėjėju — Kauno apygardos POW politikos skyriaus vadovas, lenkas karininkas H. Sipowicz, kuris tarnavo Lietuvos kariuomenėje.

Be Aukštuolaičio, būsimajame ministrų kabinete buvo numatytos vietos Mykolui Biržiškai, Jonui Vileišiui, Steponui Kairiui, Juozui Tubeliui, Augustinui Janulaičiui, A. Žilinskui, bet be jokio tarimosi su jais ar jų atsiklausimo... (Visur pabraukta ir išretinta mano. Šią ilgoką ištrauką iš istoriko Pr. Čepėno „Naujųjų laikų Lietuvos Istorijos“ II-jo tomo 392-401 psl. pateikiau skaitytojams, norėdamas juos supažindinti su Lenkijos vyriausybės intrigomis prieš atsikuriančią nepriklausomą Lietuvą, o taip pat paruošti dirvą gen. Silvestro Žukausko išsamesnei biografijai.)

(Bus daugiau)

1989.VI.4.

Jurgis Jašinskas

So. Boston, MA.

JACKAUS SONDOS-SONDECKIO ATSIMINIMAI

Iš 1918-1924 metų

(Pradžia M. S. nr. 61 ir 62)

Velykos su silkele

Kaip jau minėjau, 1918 m. sausio pradžioje grįžau iš „Grūdo“ komandiruotės į Petrogradą (Petrapilį). Reikėjo spręsti, ką toliau daryti. Kišenė tuščia. Reikėtų ieškoti pastovaus darbo, bet gyvenimas Petrapily kasdien sunkėja. Neaiški politinė padėtis. Netikima, kad komunistų valdžia išsilaikys. Kiek ilgiau prie Dauguvos sustojęs frontas pajudėjo. Vokiečiai žygiavo pirmyn. Kad jie ateitų iki Petrapilio, aš netikėjau. Gal iki Pskovo. Taigi galiu palikti anoj pusėj fronto ir nebegalėti grįžti į Lietuvą, kurios jau labai išsiilgta. Jei būsiu

vokiečių pusėj, karui pasibaigus, vis kaip nors į savuosius Šašaičius parsikrapštyčiau. Pskove turiu pažįstamą šeimą, pas kurią galėčiau prisiglausti, kol vokiečiai ateis. Nuosekli išvada seka — reikia dumti į Pskovą.

Pasiruošti kelionei nebuvo sunku. Koks tas studento turtas? Gali viską pats panešti. Lietuvių studentų d-jos dokumentus atidaviau Karo medicinos studentui Baliui Matulioniui. Su savim pasiėmiau porą baltinių, kitų būtinų mažmožių, „Varpo“ žurnalo kelis numerius, „Naujosios Lietuvos“ komplektą, Tugan Baranovskio Politinės ekonomijos knygą, ir vieną gražią vasario dieną traukiniu išbildėjau į

Pskovą.

Vasario 25 d. vokiečiai užėmė Pskovą, tur būt be mūšio, nes negirdėjau nė vieno šūvio. Frontas pasistūmėjo pirmyn, bet Petrapilio nepasiekė.

Dabar berūpėjo kaip greičiau grįžti namo, bet dar teko palaukti, kol vokiečiai tam pasiruošė. Norinčių grįžti registracija tuoj prasidėjo, bet vežimą vis atidėliojo. Paskelbdavo, kad rytoj išeis ešalonus. Nueini į stotį savo turtą nešinas, lauki traukinio, bet, jo nesulaukęs, išgirsti pranešimą, kad šiandien neveš. Grįžti namo. Po kurio laiko vėl praneša, kad ryt veš. Deja, nuėjus į stotį, vėl ta pati istorija — šiandien nėra ešalono. Taip tapytis į stotį ir atgal teko daug kartų. Grįžti vis blogesnės nuotaikos, vis piktesnis, nes čia gyventi buvo sunku. Gyvenome kaip katė maiše. Jokio laikraščio, jokio kito informacijos šaltinio. Nežinai kas dedasi, ko laukti rytoj. Nežinia yra baisiausia kankintoja. Diržą reikia vis daugiau veržti, nes skrandis vis smarkiau protestuoja, o nėra priemonių tam protestui pašalinti. Gana bus paminėjus, kad labai džiaugiaus tų metų Velykoms kovo 31 d. gavęs paprastos silkės.

Pagaliau ilgas grįžtančių ešalonus pajudėjo Lietuvos link. Iš kartu grįžtančių beprisimenu mokytoją Misiūnaitę iš Rygos ir Meižių šeimą iš Šiaulių.

Važiuojame ne gyvuliniuose vagonuose. Šilta, patogu. Jau pirmąjį rytą kažkokioj stoty gauname gardžios kruopų košės ir kavos. Seniai bebuvau taip gardžiai ir sočiai bevalgęs.

Iš Rygos traukėme vokiečių karo metu nutiesta Ryga-Jelgava-Šiauliai linija, toliau senąja į Vilnių. Nors man reikėtų Šiauliuose išlipti ir važiuoti į Mažeikius, bet kadangi Lietuvą aplei-

dau iš Vilniaus, tai ir mane ten veža. Tiksliai neatsimenu balandžio dienos, kai aš vėl Gedimino sostinėj, kurią buvau palikęs prieš trejus metus.

Vilniuje srebiu juodą putrą ir verčiu Lietuvos istoriją

Esu savajame krašte, bet ne laisvas, dar vokiečių žinioje. Jų sargyba nori ar nenori varo į pirtį. Kol išsimaudėme, visų drabužius išdezinfekavo, net kai kam ilgus plaukus nukirpo. Kruvinomis ašaromis verkė gal 15 m. Meižytė, kai vokietis kirpo jos gražius ilgus plaukus, nors jie buvo švarūs, jokio reikalo nebuvo jų kirpti. Tai buvo tyčios darbas. Iš pirties nuvarė į karantiną. Aš pakliuvau į patalpas prie pat Aušros vartų. Ten radau kartu su manim baigusį gimnaziją Gaidamavičių, sulenkėjusį lietuvių nuo Švenčionių.

Čia sąlygos nebuvo blogos. Miegojome dviaukštėse lovose, patalynė buvo švari, maistas geresnis negu aš turėjau Petrapily. Bet trūko laisvės. Karantine išlaikė bene porą savaitių, bet atrodė jos daug kartų ilgesnės.

Pagaliau laisvas. Eik kur nori. Kur aš pirmiausia nuėjau, nebeatsimenu, taip pat ir kas mane nukreipė į jau mano anksčiau minėtas Grincevičiūtes, gyvenusias už šv. Petro ir Povilo bažnyčios savo namuose, kur aš ir apsigyvenau. Netrukus čia apsigyveno ir mano draugas Antanas Sugintas.

Vilniuje man pasilikti nebuvo jokio reikalo. Aš norėjau tuoj važiuoti į tėviškę, bet vokiečiai nedavė leidimo važiuoti geležinkeliu. O gyventi tada Vilniuje buvo žiauru. Per savo ilgą gyvenimą niekur taip blogai nevalgiau kaip tada Vilniuje. Pietų eidavau į

lietuvių valgyklą, kurioj srėbta juoda, be lašelio pieno sriuba. Mieloji šeiminkė Filomena blynų iškepė iš bulvių lupenų beveik be riebalų. Nežinau, ar turint pinigų būtų buvę galima reikalingo maisto nusipirkti slaptai, bet nebuvo ir tų pinigų. Kažkaip užmezgiau ryšius su adv. Augustinu Janulaičiu. Jis pasiūlė versti prof. Liubavskio Lietuvos istoriją iki Liublino unijos. Aš ne istorikas, nieko sunkesnio nebuvo vertęs, atsisakinėjau, bet tada visko labai trūko; skubiai reikėjo ir įvairių rūšių knygų, ypač vadovėlių. O tam reikalui tinkamų žmonių taip pat nebuvo, reikėjo traukti kas tik pasitaikė. Taip ir aš buvau prikalbėtas minėtą veikalą versti.

Veikalas kelių šimtų puslapių, turinys — ne pliauškalų rinkinys. Prakitavau, Janulaičio patarimais pasinaudodamas, veikalą išverčiau, nors dėl vėlesnių įvykių darbas užsitęsė. Vertimo pirmąją dalį išleido 1920 m., o antrąją, rodos, 1921 m. Lietuvių mokslo draugija.

Bene birželio gale gavau leidimą važiuoti į savo tėviškę prie Žemaičių Kalvarijos, Telšių apskr. Iš Mažeikių stoties 35 km reikėjo eiti pėsčiam, nes, iš anksto nežinodamas kada gausiu leidimą, negalėjau paprašyti saviškių atvažiuoti parsivežti.

Į Mažeikius atvažiauvau vakare. Taigi eiti reikėjo nakčia. O naktis, ir dabar gerai atsimenu, buvo tyli, šilta, šviesi. Ėjau švilpaudamas. Jaudinaus. Galvojau, ką rasiu namie. Juk treji metai praėjo nuo persiskyrimo. Kaip bus viskas pasikeitę! Kaip tėvas, mama, brolis, sesutės. . .

Ryto metą įžengiau į gimtąją sodybą.

Maloni vasara tėviškėje

Pirmieji pasitiko šunys. Ką pirmąjį iš šeimos sutikau, nebeatsimenu. Visi atrodė nepasikeitę, tik seserys gerokai paaugėjusios. Jos už mane buvo jaunesnės. Jauniausią Akvilę palikau mergytę, o dabar ji jau šauni Telšių gimnazistė. Visa sodyba lyg tokia pat, tik pernai tėvas sodą padidinęs keleriopai.

Prasidėjo malonios poilsio dienos. Mamos svarbiausias rūpestis „atšerti“ savo Jackelį. Lyg nejučiomis prabėgo vasaros dienos šį tą padedant namiškiams, Adomo Mikos sukurtai jaunimo kuopelei, jos vaidintojų grupei surengti vaidinimą.

Karas tęsėsi, bet frontas buvo toli. Visoki okupantų suvaržymai buvo jaučiami, bet žmonės jau buvo išmokę vokiečius apgaudinėti, ir dėl to ūkininkai nebadavo. Jie sugebėjo daug ką nuo vokiečių nuslėpti — jei turi 5 karves, užregistruoja 3, ir tik nuo trijų atiduoda sviesto. Taip pat sumažina vištų kiekį, pasėlių plotus. Tuo būdu ir dideles duokles atidavus, jiems likdavo ūkio gėrybių tiek, kad galėjo sočiai pavalgyti.

Apgaudinėjo vokiečius ir mano tėvas. Svirne buvo pastatyta antra siena ir įrengtas slaptas aruodas, į kurį pylė geresnius grūdus. Svirno galo kamaroje iškasė duobę ir užden-gė grindimis. Joje buvo slepiama mėsa, lašiniai ir kt. Visa tai buvo meistriškai padaryta. Tiems sandėliams surasti reikėjo geros uoslės. Mokėjo tėvas „patepti“ vienintelį Ž. Kalvarijoje kaizerio atstovą — žandarą, jau senoką žmogų, kai retkarčiais ateidavo. Buvo jis atėjęs ir tuoj man grįžus. Aišku, jam rūpėjo pamatyti,

kaip tas bolševikas atrodo. Mūsų pokalbis nebuvo įdomus, nes jis nekalbėjo lietuviškai, o aš ne ką vokiškai tegrabaliojau. Nemokėjau ir stiklelio ilgiau pakilnoti. Iki vokiečių pasitraukimo su juo nesusipratimų neturėjau. Žmonės sakė, kad jis buvo sugyvenamas.

Su tolimesniu pasauliu ryšiai buvo silpni. Spauda griežtai vokiečių cenzūros priežiūroj, taip pat ir laiškai. Net į gretimą apskritį nuvažiuoti reikėjo gauti vokiečių leidimą. Telefonas... Kas tokį daiktą anuomet turėjo? Tik kaizerio atstovas. Taigi gyvenome „tamsoje“. Laimė, kad retkarčiais galėjau nueiti (slaptai, nes reikėjo peržengti apskrities ribas) pas Stanislovą Narutavičių, gyvenusį Brevikių dvarely, Alsėdžių vl., Telšių apskr., apie 7 km nuo mano tėviškės Sedos aps. Jis buvo lietuvių tarybos narys, turėjo daugiau informacijų. Iš jo šį bei tą sužinodavau, kas dedasi už parapijos ribų.

Jis buvo įdomus žmogus. Tikras bajoras, Pilsudskio svainis, Lenkijos pirmojo prezidento brolis, baigęs Petrapilio univ. teisių fakultetą; šeimininkavo savo dvarely ir advokatavo Telšiuose, 1905 m. revoliucijos dalyvis, Vilniaus seimo narys, reikalavęs nusavinti dvarininkų žemes, 1917 m. išrinktas į Lietuvių tarybą, 1918 m. vasario 16 d. pasirašęs Lietuvos nepriklausomybės aktą... 1932 m. tragiškai baigęs savo gyvenimą nusišaudamas, tik 70 m. teišgyvenęs. Kas jį paskatino taip pasielgti — nežinau.

Vasara bėgo greitai, artinosi ruduo. Reikėjo galvoti ką daryti toliau. Visą laiką juk tėviškėj nesėdėsi. Išgirdau, kad Telšių gimnazijai reika-

lingas gamtos mokytojas. Padaviau prašymą, bet mane nukonkuravo petrapilietis kolega Petras Dočkus, vėliau Lietuvos artilerijos pulkininkas. Gimnazija buvo „Saulės“ d-jos, taigi katalikiška. Aš jai „ne košer“, nes jau buvau paženklintas „pirmeivio“ vardu. Be to, Dočkus ir į gamtos mokslus buvo giliau įbridęs. Aš ir pedagoginės praktikos menkai tebuvo uostęs. Vilniuje vienerius metus padėdavau atsiliekančiam aukšto valdininko sūnui, ten pat paruošiau (be užmokesčio) savo kaimyną Juozą Pronskų (vėliau iškilusį į lietuvių žurnalistų viršūnes ir visą amželį iš plunksnelės gyvenusį), kad galėtų išlaikyti 4 klasių egzaminus, o tą vasarą ruošiau į gimnaziją kaimyno Augustinavičiaus sūnų Petrą, vėliau inžinierių, mirusį Kanadoje.

Todėl nepykstu, kad gimnazijos vadovybė nepasirinko manęs. Jei būtų pasirinkusi, mano gyvenimas būtų nuėjęs kita kryptimi.

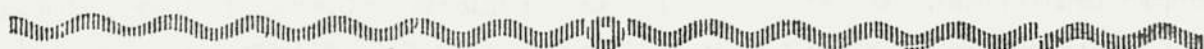
Atėjo ruduo. Kilo revoliucija Vokietijoje. Lapkričio 9 d. kaizeris atsisakė sosto ir pabėgo į Olandiją. Lapkričio 11 d. pasirašytos paliaubos tarp Vokietijos ir alijantų ir tą pačią dieną sudarytas Lietuvos valstybės ministrų kabinetas su pirm. prof. Augustinu Voldemaru.

Sujudo visa Lietuva. Okupanto pareigūnai pradėjo kimšti savo lagaminus. Juos reikėjo pakeisti savaisiais. Be valdžios juk nebūsi. Pradėjo kurtis valsčių tarybos, šios rinkosi savo valdybas. Valsčių tarybų atstovai sudarė apskričių tarybas, o šios rinkosi vykdomuosius organus — apskrieties valdybas.

Taip darė ir Ž. Kalvarijos gyventojai. Jų buvau išrinktas į Sedos apskri-

ties tarybą, o ši gruodžio 10 d. valdybą.
susirinkime mane išrinko į apskrities

(Bus daugiau)

Vaikai ir snaigės ✨

Štai, vėjelis pučia,
Snaigės šoki šoka,
O būrys vaikučių
Žaidžia, kaip tik moka.

Dega jaunos akys,
Snaigės erdvėj maudos,
Snaigių, kaip plaštakių
Niekas nesugaulo.

Štai, užkrinta lūpas,
Pabučiuoja kojas;
Vaikai snaigėm supas
Ir linksmai kvatoja.

Skamba, skamba juokas,
Toli klyksmas aidis —
Vaikai šoki šoka
Su baltutėm snaigėm.
Myk. Zablockas.

1988 METŲ ŠV. RAŠTO VERTIMAS

Yra teologų, kurie teigia, kad Dievas po to, kai Adomas Rojui nusikalto, jį ir visą žemę paliko velniui nuo jos visai nusigręždamas. Ar taip tikrai buvo ar ne mes negalime nei priimti, nei atmesti, o tik pasiteisinę savo žmogiško žinojimo ribotumu, pasakyti, kad nežinome, kaip nežinome daugelį kitų visatos dėsnių ir paslapčių. Bet pažiūrėję į skaičius rodančius, kiek žmonių yra išžudoma įvairių karų ir revoliucijų metu, kiek jų miršta nuo visokių epidemijų ir, kad visoje planetoje kiekvienas didesnis gyvis minta mažesniu už save be jokio pasigailėjimo, kyla noras šį teologų teigimą priimti. Šetonas ar velnias (kaip jį bevardintume) neturi teisės liesti tikinčiųjų. Jobo knygoje rašoma, kaip velnias kreipėsi į Dievą, kad leistų jam susargdinti Jobą ir pažiūrėti, kiek paklusnumo Aukščiausiam jis parodys tuomet.

Daug, daug šimtmečių vėliau

Dievas per Abraomą ir Mozę vėl suėjo į kontaktą su žmogumi, pamatęs, kad toje nevertingoje Žemėje ir toje netikusioje žmogaus giminėje gimsta tam tikras skaičius gerų žmonių, kurie Jo ieško ir nori paklusti Jo valiai. Dėl to yra siunčiami pranašai, o vėliau Kristus, kuris savo mirtimi išperka tikinčiuosius iš Šetono nuosavybės.

Visi tie įvykiai buvo užrašyti senuose raštuose ir laikyti kelis tūkstančius metų, po Kristaus sudėti į vieną knygą, vadinamą Šventuoju Raštu ir išsaugoti iki mūsų dienų. Šv. Rašto puslapiai yra labai įdomūs. Pavyzdžiui: skaitome Hoseos knygoje, kad to laiko derlingiausia pasaulyje Egipto žemė pavirs į dykumą, nes Nylo vandenys bus užrakinti! Kitoje Sen. Testamento vietoje, Mozės knygoje, rašoma, kad Egipto žemė buvo pilna upių, ežerų ir liūnų...! Kur Egipto ežerai ir liūnai yra šiandien? Žydų sugrįžimas į Izraelį yra išpra-

našautas Šv. Rašto keliose vietose. Dabartiniai įvykiai Sovietų Sąjungoj buvo išpranašauti Sen. Testamente prieš 3000 metų. Rašoma taip: „Didžiausia ir stipriausia bedieviška valstybė, esanti į šiaurę nuo Izraelio. . . Visi jos bijos. . . Ji pasidalins į daug mažų valstybėlių. . .“ Jei mes dabar dar negyvename to pasidalinimo išvakarėse, tai vistiek jos yra labai netolimoj ateity. Kitoje Sen. Testamento vietoje rašoma, kad žmonės pasigamins judančius ir kalbančius paveikslus ir jie suvedžios žmones.

Visų tų dalykų skaityti gimtoje kalboje negalėjome, nes 1769 metų Kuršaičio laidos Biblijos kalba buvo tiek pasenusi, kad nepriklausomybės metais jau ne visi galėjo suprasti, kas joje rašoma. Ir, žinoma, iki mūsų dienų iš šios laidos yra išlikusios vos kelios knygos. Alfredas Vėlius, dar būdamas jaunas studentas, matė artėjančią katastrofą, kad lietuvių tauta liks be Šv. Rašto, nes senosios knygos paseno, naujų niekas nespausdina. Todėl apsisprendė vienas versti, žinodamas, kad žmonės susitarti ir kartu dirbti gali tik labai retais atvejais! Yra žinių, kad yra dar du kiti Šv. Rašto vertimai. Bet tas visai nemažina Alfredo Vėliaus nuopelnų, bet tik parodo, kad esame religiniai aktyvūs ir, turbūt, jau verti nepriklausomybės!

Ankstyvaisiais krikščionybės metais dvasiškiai (kunigai ir vienuoliai) skaitydami Šv. Raštą, nevienodai suprato įvairias jo vietas. Dėl to kildavo ginčų, kurių po karalių valdžia užaugę žmonės negalėjo pakęsti, nes buvo pripratę prie vienos nuomonės. . . Dėl to Šv. Rašto skaitymas buvo uždraustas. Skaityti galėjo tik

pats Šventasis Tėvas ir jo įgalioti dvasiškiai. Bet jie ir neskaitė. Todėl Bažnyčia per trumpą laiką pavirto į kažką, ko Liuteris, Savonarola, Cvinglis ir Kalvinas jau nebenorėjo laikyti krikščionyste. Mūsų tautai nebuvo uždrausta. Bet neskaitėme dėl to, kad nebuvo. O jei skaitėme svetimoj kalboj, tai ne viską supratome ir todėl lietuviai liuteronai ir galėjo pavirsti į kažką, ko kitos tautos būtų nenorėjusios vadinti krikščionimis. Kažin ar galima vadinti tautą krikščioniška, jei ji neturi Šv. Rašto savo kalboj?

Alfredas Vėlius gimė Lietuvoje 1918 metais, kovo 28 dieną, Stankiškių kaime, Šilutės apskrity. Ten baigė pradžios mokyklą ir įstojo į Vytauto Didžiojo Spartesniąją Mokyklą Klaipėdoje. Ją baigęs buvo priimtas 1938 metais į teologijos fakultetą Zuricho Universitete Šveicarijoj. Studijavo bažnyčių ir religijų istoriją, psichologiją, pedagogiką, logiką ir dogmatiką pas žymų teologą Emilį Brunnerį. Grįžo į Kauną 1939 metais prieš vokiečiams pradėdant Lenkijos puolimą. Kadangi Lietuvoj nebuvo teologijos fakulteto, turėjo pereiti į pedagogiką. Po aštuonių semestrų Vilniaus Universitetas suteikė jam diplomuoto pedagogo titulą. Buvo pasiūstas į Šiaulių mokytojų seminariją dėstytoju. Po metų buvo paskirtas ir Šiaulių Prekybos Instituto lektorium. 1944 metais karo audros buvo nublokštas į Vokietiją. Hanau pabėgėlių stovykloj dėstė anglų kalbą kursuose ir gimnazijoj. 1948-49 metais buvo nuolatiniu lektorium Pasaulinės Liuteronų Sąjungos Studijų Centre Miunchene, skaitydamas paskaitas pedagoginėmis ir teologinėmis temomis. 1949 metais atvyko į Čikagą.

Nors vertimo darbas prasidėjo 1938 metais ir rankraščius su savimi nešiojosi keliaudamas ir bėgdamas nuo karo pavojų iš savo krašto, bet niekas iš mūsų nežinojo, kodėl mes jį retai matome viešame gyvenime. Tik paskutiniaisiais savo gyvenimo metais vyskupas Anas Trakis atsitiktinai atvykęs, rado Alfredą savo namuose užsigulusį ant vertimo rankraščių. Tada išsikalbėti ir užsiginti nėjo ir žinia pasklido, kad Šv. Rašto sklandžia kalba parašytas vertimas jau baigtas.

Alfredas Vėlius savo darbą bazavo 1869 metų Fridricho Kuršaičio Senuoju Testamentu ir 1865 metų Naujuoju Testamentu spausdintu Halle's mieste, Vokietijoje. Žinoma, naudojant 1865-tų ir 1869-tų metų knygas, reikėjo daryti kitą vertimą iš senosios lietuvių kalbos į dabartinę. Liuteronų katekizmai, parašyti senąja lietuvių kalba gotiškėmis raidėmis buvo išimti iš Lietuvos mokyklų 1937 metais po to, kai buvo išleistas naujas su gera kalba. O ta pačia kalba rašytas giesmynas buvo pakeistas naujuoju 1947 metais Vokietijoje po to, kai doc. Jonas Pauperas paruošė spaudai naują giesmyną su gera kalba. Žinoma, Alfredas Vėlius ir kiti jo bendraamžiai savo jaunystėje naudojo senuosius katekizmus ir giesmynus ir jų kalbą daugiau ar mažiau žinome. Bet dar pusę generacijos vėliau ryšys tarp senosios lietuvių kalbos ir naujosios būtų nutrūkęs, kai būtų nelikę žmonių, kurie abi kalbas supranta. Ir žinoma, būtume turėję versti iš vokiečių ar iš anglų kalbos. Alfredas Vėlius yra vienas iš paskutinių žmonių, kurie abi kalbas gerai moka. Alfredas Vėlius savo darbą vadina vertimu, todėl kad senosios lietuvių

kalbos, kuria religiniai raštai 19-tam šimtmety buvo rašomi, be žodyno negalėtume skaityti. Be to, tokio žodyno nėra! Duosiu kelis pavyzdžius: ražkažius, vigada, sviatas, pakajus, šlovė, zalnierius, ragotinė, čeverykai, smertis... Atspėkit ką jie reiškia? Netikiu, kad pavyks, todėl paaiškinsiu: ražkažius ir vigada — patogumas, toliau ta pačia eilės tvarka: pasaulis, garbė, taika, kareivis, ietis batukai ir mirtis. 19-to šimtmečio lietuvių kalboj 90% daiktavardžių buvo kitokie, tik veiksmazodžiai daugumoj tie patys, nes visada daiktų vardai svetimos kalbos greičiau priimami. Pakeitus senuosius žodžius naujais, darbas nesibaigia, nes nauji žodžiai gali turėti platesnę ar siauresnę prasmę ir sakinio mintis gali būti iškreipta, kas yra nepageidautina tokios rūšies darbe. Vienu žodžiu vertimas iš kokios svetimos kalbos galėjo būti lengvesnis, kaip taisant senąją kalbą. Vertėjas laikė senąją įprastą tvarką, naudojamą visose kalbose: viskas suskirstyta į straipsnius ar perskyrimus ir tie padalinti į skirsnelius ir numeruoti, kad būtų galima referuoti iš kur mintis paimta religinių pokalbių metu. Pavyzdžiui: Mato 26-tas perskyrimas, 33-čias skirsnelis. Vertėjas ant perskyrimų uždėjo naują dalyką: pavadinimus, kad būtų lengviau surasti ko nors ieškant. Senuose Šv. Rašto vertimuose vardai buvo verčiami dažnai, kaip jie buvo vartojami lenkų kalboj. Pav.: Saliamonas, Jozua, Danielius, Hoseja, Saulius, Samuelis. A. Vėlius vardus ima tiesiai iš hebrajų kalbos. Pav.: (ta pačia eilės tvarka) Šelomonas, Danielius, Hošėa Šaūlis, Šemuėlis ir pan. Lenkiški vardai yra netikslūs.

Vertimas yra parašytas sklandžia, taisyklinga lietuvių kalba, gero stiliaus ir yra lengvai skaitoma. Vertėjas daug klausimų yra sprendęs su dar gyvųjų tarpe esančiais lietuvių kalbos žinovais, kaip dr. Jonikas ir kiti. Darbą dirbo neskubėdamas, labai kruopščiai pasitikėdamas, jog jo amžiaus užteks vertimui užbaigti. Apie jo vertimą esame girdėję daug gražių atsiliepimų ir priekaištų iš vyresnio amžiaus žmonių kodėl neužbaigė šio darbo 20 metų anksčiau, kad jiems būtų nereiki-

kėję skaityti vokiškų ir rusiškų biblijų. Knyga yra 8,5 X 5,5 inčų ir tik 1-no inčo storumo, gražiai įrišta, su kietais viršeliais. Atsimenu paskutinę senojo vertimo laidą, kurios knyga buvo 10 X 8 inčų ir 6-šių inčų storumo, nes anų laikų popieriaus gamyba buvo tiek nepažengusi. Aš iš savo pusės linkiu šią knygą laikyti visuose lietuviškuose namuose ir ją skaityti.

Povilas Mieliulis

PASAULIO VARPAI

Kun. dr. Eugenijus Gerulis

Kas yra varpas ir kodėl žmonija juo domisi nuo seniausių laikų?

Varpas — tai metalinis instrumentas, kurį mušant iš lauko arba iš vidaus gauname stiprų, gaudžiantį garsą. Savo išvaizda jis primena mums kriaušę arba apverstą taurę. Patarnaujančiomis funkcijomis varpas yra turtingas. Savo dūžiais iš rotušės ar bažnyčios bokšto jis dieną-naktį skelbdavo žmonėms laiką, paros valandas. Varpas pranešdavo gaisrą arba besiartinantį priešą. Varpas kviesdavo žmones į pamaldas, į susirinkimą, arba mokinius į pamokas. Piemenėliui varpelis padėdavo susirasti paklydusią avį ar karvę. Žvangučiais buvo puošiami žirgai. Varpai, varpeliai tarnavo žydams bei krikščionims pamaldų metu. Visų varpo paslaugų išvardinti čia neįmanoma.

Žiliausia istorija rodo, kad varpas žmonijoje buvo plačiai, universaliai paplitęs. Jau prieš 3,500 metų apie varpelius rašė Mozė. Babilonijos šiau-

rėje rastas varpas esąs virš 3,000 metų senumo. Varpą žinojo mezopotamiečiai, egiptiečiai, žydai (Ex. 28:33-35; 39:25-26), kinai, japonai, indai, net ir peruviečiai Pietų Amerikoje. Pusė tūkstančio metų prieš Kristų graikai vartojo varpus savo religiniams reikalams (Euripidas 484-407 m. pr. Kr.). Valandoms skelbti varpas tarnavo nuo 125 metų po Kr. (The American Peoples Encycl. 3-328).

Senovėje krikščionys į pamaldas būdavo kviečiami trimitais, kol bažnytinis varpas pasiekė Europą iš Afrikos vienuolynų. Kuri Europos bažnyčia pirmoji ėmė naudotis varpu, informacijų neturima, bet žinome, jog Nolos vyskupas Povilas varpą jau turėjo 400-ais metais po Kr. Nolos miestas yra apie 20 mylių į rytus nuo Neapolio, Italijoje.

Pirmasis krikščionis rašytojas, rašęs apie varpus, buvo Gregorijus iš Tours (585 m.).

Nuo šeštojo šimtmečio varpas Europoje įgavo populiarumą. Angliją varpas pasiekė 7-to šimtmečio gale.

Romoje šv. Petro bažnyčioje trys varpai suskambėjo prie popiežiaus Stepono III-jo 752 metais.

Žmonijos Rytų ir Vakarų varpą palyginus.

Varpas, betobulindamas savo kokybę, žmonijos istorijoje keliavo dviem skirtingais keliais: Rytų ir Vakarų civilizacijose.

Tolimuose Rytuose — Kinijoje, Japonijoje, Burmoje varpas buvo panašus į dubenį arba lėkštę, iki išsivystė į dabartinį, vertikaliai kabantį, iš lauko mušamą, „gongą“.

Vakarų civilizacijoje varpo forma panašėjo į puodą arba į taurę, mušamą iš lauko arba iš vidaus.

Seniausieji varpai buvo daromi iš metalo plokštės, kol 8-me šimtmečiu jie buvo pradėti lieti.

Bažnyčia varpams reiškia pagarbą; varpą liejant, kalbama malda; varpo paviršiuje įrašoma malda arba dedikacija iš šv. Rašto; įkurtuvėse varpas laiminamas, net krikštijamas (Encykl. Brit. 3-441, 1968 m.).

Bažnytinius varpus yra pamilę anglai, belgai, lietuviai, olandai, prancūzai, rusai, vokiečiai. Mažiau varpais domisi italai, ispanai, portugalai.

Viduramžiais, varpo kokybę betobulinant, buvo bandyti šie metalai: geležis, plienas, auksas, sidabras, švinas ir kiti. Nuo 1960 metų nustatyta, kad varpo tono kokybei geriausiai tinka bronzos, susidedanti iš 77% vario ir 23% cino.

Varpo garso kokybei geriausiai padeda ši išmierių proporcija: varpo aukštis 12, o skersmuo 15. Įdomu, kad varpo plotis pralenkia varpo aukštį!

Varpo išvaizda pradėjo nusistovėti nuo 11-to — 13-to šimtmečių, kol aukščiausias išsivystymas buvo pa-

siektas 14-me — 15-me šimtmečiuose, tai yra gotikos dominavimo laikais.

Varpų liejyklomis pasižymėjo anglai, olandai, prancūzai, vokiečiai.

Varpais galima išgauti daugiau negu penkias oktavas tonų, todėl jais įmanoma paskambinti sonatas, fugas bei kitus kūrinius tokių kompozitorių, kaip Handelis, Bachas, Mozartas, Bethovenas, Mendelsonas, Vagneris, Sheynas ir kt.

Varpo tono suregulavimas nėra lengvas dalykas. Tono žemumas pasiekiamas varpo sienos plonumu ir varpo išmierių aukščiu.

ĮSIDĖMĖTINA, kad varpai yra skirstomi į dvi grupes:

a) **nejudinamai** pakabinti varpai priklauso CARILLON arba CLOCKING klasei ir b) **supamieji** varpai — CHIMING klasei.

NEJUDINAMIEJI varpai gali būti mušami iš lauko arba vidaus, o SUPAMIEJI varpai mušami šerdimi arba kankalu tik iš vidaus.

Kokie privalumai nejudinamų CARILLON varpų?

Melodijoms išgauti jie parankesni. Jų patvarumas yra menkesnis už supamuosius varpus.

Kokie privalumai supamų CHIMING varpų?

Jų garso tonas muzikalesnis, poetiškesnis. Jų garsas skrieja toliau. Jie fiziniai patvaresni. Tačiau melodijoms išgauti įmanoma naudotis tik vieno tuzino — 12 tonų varpais.

Anglijoje supamieji varpai yra mėgiamiausi. Amerikos bažnyčių varpai daugumoje yra lieti Anglijoje, arba Amerikoje anglišku metodu.

Didžiausias pasaulyje varpų rinkinys, turįs 743 varpus, yra Kalifornijoje, Riverside mieste (The Amer.

Peop. Encykl. 3-327).

Aukščiausias pasaulyje varpas yra net 700 pėdų aukščio. Jo garsas girdimas 28-nių mylių spinduliu. Šis varpas yra New Yorke, Metropolitan gyvybės apdraudos bokšte (Encykl. Brit. 3-444, 1968).

Sunkiausias pasaulyje varpas yra Maskvoje, sveria 198 tonas. Jo aukštis 19 pėdų, skersmuo 22.5 pėdos. Nulietas 1933 metais.

Seniausia pasaulyje varpų sistema, susidedanti iš 24 varpų, yra Amsterdame, Olandijoje. Šie varpai buvo nulieti 1554 metais.

Nuo 1930 metų **didžiausia** pasaulyje nesupamų varpų sistema arba setas, susidedantis iš 72 varpų, yra New Yorke.

71-no varpo sistemą turime Floridoje, į rytus nuo Tampos: Lake Wales, Singing Tower & Mountain Lake šventykloje.

Amerikos LAISVĖS VARPAS Philadelphiaje, nulietas 1753 m., sveria tik 6.5 tonos. Šis varpas turi įrašą iš Mozės III knygos: „Skelbti laisvę visoje šalyje visiems jos gyventojams“ (Lev. 25:10).

Estiją pirmasis varpas pasiekė 1203 metais, o Rygą 1215 m.

Karaliaučiuje varpai buvo pradėti lieti nuo 1325 metų.

Lietuvai Amerikos lietuvių dovanotą LAISVĖS VARPĄ 1922-trų metų Vasario 16-tos proga pirmasis

skambinti turėjo garbę biržietis PETRAS VILEIŠIS (1851-1926). Šio varpo įrašas yra toks: „O, skambink per amžius vaikams Lietuvos, kad laisvės nevertas, kas negina jos!“ Varpo svoris 1200 svarų. Šiandieną tas varpas kabo Vilniaus universitete.

Kaune, Karo muziejuje 1922 metų rugsėjo 29 dieną suskambo 9-nių nesupamų CARILLON varpų sistema, o 1937 metų rudenį Kaune iškilmingai buvo pakrikštyti 35-ki varpai, suteikiant jiems nepriklausomybės kovų vietovių ir herojų vardus. Tais varpais Kaune skambindavo pasaulyje pagarsėjęs kerilonistas Jonas Vaičaitis, g. 1907 metais (Liet. Encykl. III, XI ir XXXII tomai).

Nuo 1930 metų pasaulyje varpų tarnybai pradėta pajungti elektronika. Įrengti modernią elektroninę varpų sistemą pasidarė pigiau, negu nulieti vieną tenorinį varpą (Encycl. Brit. 3-441-5).

Biržų reformatų bažnyčios varpas buvo nulietas 1930 metais Vokietijoje, Bochumo liejykloje. Varpas turi įrašą: VIENAM DIEVUI DUOKITE GARBĘ (5 Moz. 32:3).

Biržų varpas priklauso supamųjų varpų „chiming“ klasei. Jo muzikalus poetinis garsas sklido į tolimus pakraščius, kviesdamas visus garbinti Dievą. Nežiūrint karo audrų ir okupacijų, jis ir šiandieną tarnauja Dievui ir artimui.

EKUMENINIS CENTRAS ŽENEVOJE.

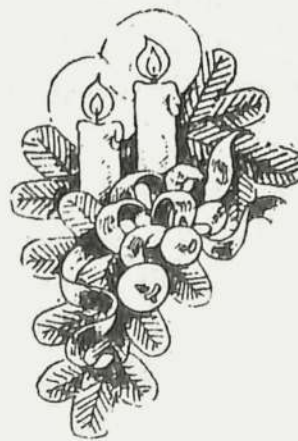
Ekumeniniai Bažnyčių rūmai, paprastai vadinami Ekumeniniu Centru, randasi Ženevoje, Šveicarijoje. Jei Vatikanas apjungia Romos Bažnyčiai priklausančius pasaulio tikinčiuosius, tai šiame Centre yra atstovaujamos visos kitos pasaulio krikščioniškos Bažnyčios ir bendruomenės:

- 1 Visuotiniam Patriarchatui (buv. Konstantinopolio, kuris 1054 m. atsiskyrė nuo Romos) priklausančios stačiatikių-ortodoksų 3 bažnyčios.
- 2 Maskvos ir visos Rusijos Patriarchatui priklausančios stačiatikių-pravoslavų bažnyčios.
- 3 Pasaulinė Liuteronų Sąjunga, apjungianti 105 bažnyčias su apie 60 milijonų narių.
- 4 Pasaulinė Reformatų Sąjunga, apjungianti 158 bažnyčias su maždaug 70 milijonų narių.
- 5 Baptistų Pasaulinė Sąjunga.
- 6 Metodistų Pasaulinė Sąjunga.
- 7 Ekumeninė Bažnyčių Taryba, kuriai priklauso šie rūmai ir kuri iš aukščiau minėtų (1-6) apjungia 309 bažnyčias.

Į šiuos rūmus su vizitu yra ne kartą apsilankęs Romos popiežius, o čia atstovaujamų Bažnyčių atstovai yra ne kartą vizitavę popiežių Romoje. Yra bandoma sugrįžti prie vienos visuotinės krikščionių Bažnyčios, kokia ji buvo krikščionybės pradžioje. Judėjimas dėl visų krikščionių Bažnyčių susivienijimo vadinamas EKUMENIZMU. Nors Romos Bažnyčia ir vadina save visuotine, t. y.

katalikų (graikiškai katalike — visuotinė), tačiau ji sudaro tik krikščionijos didesnę pusę ir pilna to žodžio prasme nebėra katalikiška — visuotinė. Iš Kristaus įkurtos vienos ir visuotinės Bažnyčios kamieno istorijos bėgyje yra išaugusios trys lygiareikšmės šakos: 1. Romos katalikų, 2. Graikų ortodoksų ar pravoslavų ir 3. Evangelikų arba protestantų. Romos katalikų skaitoma 900 milijonų, Graikų ortodoksų ar pravoslavų — 173 milijonai, Evangelikų — 560 milijonų. Taigi iš viso 1.640 milijonų. Žmonija greit peržengs 5 milijardų skaičių, tai tie, kurie vadina save krikščionimis, tesudaro visos žmonijos tik vieną trečdalį.

Ekumenizmo idėja ir tikslas yra ieškoti kelių ir būdų visos krikščionijos grįžimui prie vienos bendros pirmųjų krikščionių Bažnyčios, kurią mes visi išpažįstame: . . . „Tikiu į Šventąją Dvasią, vieną šventąją visuotinę krikščionių Bažnyčią“. Kristus, kuris Bažnyčią įkūrė, ją ir šiandien kuria ir, Jam ateinant, paskutiniąją dieną, ji bus atbaigta. Išsipildys Jo kunigiška malda: „Tegul visi bus viena!“ (Jn. 17,21). Tie žodžiai parašyti konferencijos salėje (koplyčioje) po prisikėlusio ir Bažnyčią valdančio Kristaus paveikslu graikų kalba „IMA PANTES EN OSIN“.

KAS LAISVAJAM LIETUVIUI YRA VASARIO 16 GIMNAZIJA?

Lietuviška išeivija turi politinių aplinkybių uždėtą nelengvą, bet labai svarbią pareigą: žūt būt gyvą ir veiksmingą išlaikyti Vasario 16 gimnaziją, esančią Vakarų Vokietijoje.

Besireiškančios laisvės atošvaistė dar miglotoje Tėvynės padangėje, gal suklaidino ir pakeitė vieno kito tautiečio pažiūrą į jos išlaikymo būtinumą. Teko net nugirsti nuomonę, kad greit jaunimas iš čia galės važiuoti į Lietuvą mokytis. Blaiviai įvykius sekant ir nagrinėjant, reikia vis dėlto konstatuoti, kad tai yra perdėto optimizmo apraiška. Mums atrodo, kad tos dienos randasi dar už ūkanotos nežinomybės kalnų, ir Vasario 16 gimnazijos gyvavimo bei jos išlaikymo frontuose jokių pasikeitimų nėra!

Nors privalome (ir esame) lojalūs savo gyvenamam kraštui, tačiau svetimasis kraštas negailestingai naikina tautinius dvasios turtus, ypač gimtąją kalbą. Ši nelemtis jau dabar skaudžiai paliečia mus lietuvius. Vis dažniau prelegentų kalbose bei laikraščių puslapiuose skaitome baiminimąsi, kad einame nutautėjimo keliu. Dar tik keturiasdešimt keleriems metams nuo pasitraukimo iš Tėvynės praėjus, mes pagrįstai baiminamės, kad, anot vieno laikraštininko, nepasidarytumėm lietuviai svetimkalbiai, kuriuos ne iš kalbos, bet iš dar nepakeistų pavardžių telefono knygoje bus galima atpažinti lietuviais esant. Tai yra baisi prielaida, bet ar ji perdėta?

Vasario 16 gimnazija yra vienintelis pozityvus, pilnutinis lietuviškos šviesos švyturys laisvajame pasaulyje. Mokslo siekti čia suvažiuoja jaunimas

iš įvairių kraštų ir žemynų. Čia randame mokinių iš Jungtinių Amerikos Valstybių, Kanados, Pietų Amerikos, net Afrikos ir Australijos, na, žinoma, ir iš Vokietijos. Kas juos čia suveda? Juos visus čia suspiečia lietuviška aplinka. Šioje mažutėje lietuviško auklėjimo salelėje, įsikūrusioje svetimybių jūroje, jungia lietuvių kalba, lietuviška dvasia ir lietuviškas auklėjimas. Moksleivis iš Brazilijos, sakykime, su moksleiviu iš Kanados gali susikalbėti tik lietuviškai. Suprantama, kad pirmosios mokslo savaitės, visai nemokančiam lietuvių kalbos, būna kiek sunkesnės. Bet po mėnesio ar dviejų, lietuvių kalba tampa suprantama ir mėgiama. Be to, moksleiviai, gyvendami vokieškojo pasaulio aplinkoje, ir mokomi vokiečių kalbos gimnazijoje, pakankamai išmoksta praktinės vokiečių kalbos. Tad moksleivis, į gimnaziją įstojimo metu mokėjęs tik vieną (greičiausiai savo gyvenamojo krašto) kalbą, joje pabuvęs metus ar ilgiau, gali grįžti namo mokėdamas dvi kalbas.

Mokslo lygis gimnazijoje aukštas. Pasak jį baigusių abiturientų, dabar studijuojančių, matematikos dėstymo lygis, pavyzdžiui, Vasario 16 gimnazijoje yra aukštesnis negu JAV-bių tolygiose mokyklose.

Gimnazijoje dėstoma tikyba (katalikų ir evangelikų), lietuvių, vokiečių, anglų, lotynų ar rusų kalbos, matematika, fizika, chemija, biologija, geografija, visuotinės, Lietuvos ir Amerikos istorija, visuomenės mokslas, dailė, muzika, kūno kultūra, rankdarbiai ir kit. Visi kursai, išskyrus

svetimas kalbas ir Amerikos istoriją, dėstomi lietuvių kalba.

Turimomis žiniomis, 1988-89 mokslo metais gimnazijoje mokėsi arti 100 mokinių, iš kurių šie abiturientai šiemet gimnaziją baigė:

1. Dalia Baliulytė — Vokietija
2. Gabija Diavaraitė — Mali, Afrika
3. Astrida Kairytė — Vokietija
4. Marius Baliulis — Vokietija
5. Tomas Baublys — Vokietija
6. Rimas Čiuplinskas — Kanada
7. Alain Gromašauskas — Dominikonų respublika
8. Tomas Lorencas — Vokietija
9. Erikas Šulcas — Vokietija
10. Michaelis Vaigelis — Vokietija

Gimnazijos vadovybė bei mokytojų personalas yra gerai moksliskai pasiruošę. Gimnazijos baigimo pažymėjimai visur pripažįstami. Gimnazijoje mokosi ateities lietuviškų visuomeninių, komercinių, pramoninių, švietimo, socialinės gerovės ir kitų viešojo gyvenimo organizacijų vadovai,-ės. Taigi gimnazija dirba neįkainuojamą tautinį darbą. Bet tolimesnis tos lietuviškos švietimo institucijos likimas priklauso nuo dviejų dalykų: pakankamo mokinių skaičiaus ir pakankamų lėšų. Už vieną ir kitą esame atsakingi mes, laisvojo pasaulio lietuviai.

K. Milkovaitis

IŠ ŠIAURĖS TREMTINIŲ ANTOLOGIJOS

IŠ CIKLO „ŠIAURĖ“

KOMI

*Debesiai, aplenkit šitą kraštą,
Amžinoji saule, jam nešviesk;
Niekad, paukšti, kelio šian neraski,
Nelanky, bitele, šios šalies!*

*Nusigręžk, dangau, nuo žemės veido,
Neprabuskit, žvaigždės, lig aušros
Ant mirties, kur kraujo jūra braido,
Ir kančios kaip ašara tyros.*

BARAKAS

*Lėkit, vėjai, už barako slenksčio,
Už langų žėruok, dangau, pernakt.
Mes sušalę prie ugnelės susirinksim —
Dek, pašvaiste, ir ugnele, dek!*

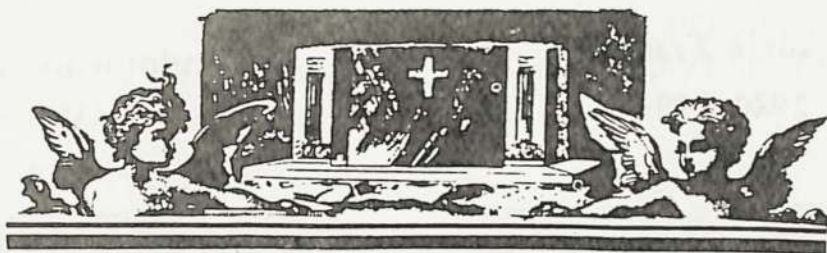
*Bus vidurnaktis, ir žiburys ims gesti,
Ir sumerks žmogus pavargusias akis.
... Dūmai. Stalas. Blakės. Guolis prastas
Ir per miegą aimana sunki.*

ALKIS

*Kaip šešėlis tu mane visur sekioji —
Nė minutei tavęs vieno nepalikt.
Vakare tu mano patalą pakloji
Ir pirmasis mano rytmetį keli.*

*Metų metais argi, argi nepavargsi,
Mano rūstus palydove, argi ne?
Gal ne aš tau atsisveikinimą tarsiu,
Gal tik tujen amžinatilsį mane.*

Petras ZABLOCKAS (Širvėnas)

IŠKELIAVĘ AMŽINYBĖN

Mirė senjoras kun. Adomas GELŽINIUS,
paskutinis nepriklausomos Lietuvos
Evangelikų Liuteronų Konsistorijos
viceprezidentas

Po sunkios ligos Braunschweigo ligoninėje 1988 m. birželio m. 22 d. mirė kun. Adomas Gelžinius, sulaukęs 86 metų amžiaus.

Gimė 1902 m. birželio m. 19 d. Lampsočių km., Šilutės apskr., Klaipėdos krašte. Užaugo Vensų km. Čia lankė ir pradžios mokyklą. 1926 m. baigė Klaipėdoje lietuvių suaugusiųjų gimnaziją ir įstojo į Kauno Vytauto Didžiojo Universiteto evangelikų teologijos fakultetą studijuoti teologiją ir filosofiją. Buvo vikaru Batakių ir Žvyrių parapijose. 1931 m. Kaune ev. liuteronų bažnyčioje buvo ordinuotas kunigu. Nuo 1931 m. ligi 1941 m. kunigavo Kretingoje. Be to, buvo Pedagoginio Instituto lektorium Klaipėdoje, Panevėžyje ir Vilniuje, kur skaitė paskaitas apie evangelikų tikybos dėstymo metodiką. Nuo 1937 m. išrinktas senjoru ir Konsistorijos viceprezidentu. Tas aukštas pareigas ėjo iki repatriacijos 1941 m.

Vokietijoje karo metu ir po karo kunigavo įvairiose vokiečių parapijose. Šalia savo tiesioginių pareigų, po karo jis aptarnavo lietuvius ev. liuteronus, gyvenančius DP stovyklose.

Panaikinus šias stovyklas jis reguliariai kartą į mėnesį ir dažniau laikė pamaldas liet. ev. liuteronams Salzgitter-Lebenstedte. Tas pareigas ėjo 41 metus — iki 1986 m., kai dėl susilpnėjusios sveikatos nebeįstengė šio darbo toliau tęsti. Jo vietą užėmė kunigai M. Klumbys ir Fr. Skėrys, kurie pakaitom, kas du mėnesiai, laiko ten pamaldas.

Velionies laidotuvės įvyko 1988 m. birželio mėn. 28 d. Veltheim kapinėse netoli Braunschweigo. Laidotuvių apeigas atliko Šv. Tomo parapijos klebonas, kun. Gelžiniaus įpėdinis, kun. Lang ir kun. Skėrys. Jose dalyvavo apie 100 asmenų: 8 kunigai, artimieji ir kaimynai. Buvo gauta daug užuojautų jo šeimai ir giminėms. Ne vien iš Vokietijos, bet ir eilės kitų kraštų — užjūrio ir Lietuvos.

Ilsėkis, mielas Adomai, Viešpaties ramybėje svetimoje žemėje, savo brangios ir mylimos tėviškės nebe-pamatęs, kurią taip labai mylėjai. Tebūna lengva svetinga, nors ir negimtoji žemelė Vakarų Vokietijoje. Tave visuomet pagarbiai minėsime.

Kun. Fr. Skėrys

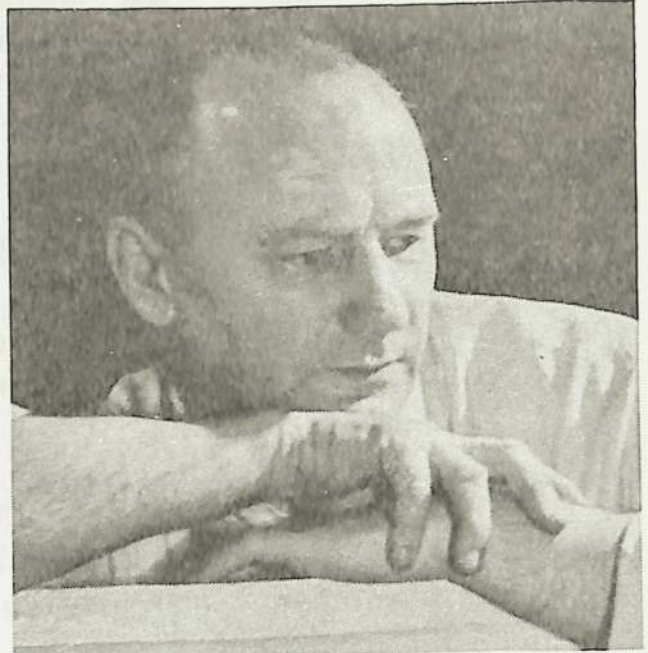
Dr. Adelė Trakienė
1920-1988

1988 m. gegužės mėn. 8 d. mirė dr. Adelė Ivaškaitė-Trakienė, liuteronų vysk. Anso Trakio našlė. Gimusi reformatė, Adelė buvo savo vyro dešinioji ranka ir jo bažnyčios nepainoma darbuotoja. Tačiau visada liko didelė biržiečių ir reformatų draugė, nors ir pirmoje eilėje jai buvo jos parapijos reikalai, ji buvo parapijos Moterų Draugijos širdis ir siela. Galima sakyti, kad ji mirė iš širdgėlos, niekada pilnai neatsigavusi po skaudaus vyro netekimo smūgio. Jos sveikata silpnėjo. Tačiau trumpam laikui atsigavus, griebėsi vėl užleistų darbų. Rūpinosi ev. spauda, žadėjo sutvarkyti didelę ir vertingą savo mirusio vyro biblioteką. (Įdomu, kur ta biblioteka šiandien randasi?) Bet ateities planams buvo per vėlu — Adelę pakirto žiauri liga.

H. Y. P.

Skulptorius Jokūbas Dagys
(1905-1989)

Jokūbas Dagys, mūsų Bažnyčios kuratorius, buvo gimęs 1905 m. gruodžio mėn. 16 d. Šlepščių kaime, Biržų apskr., ūkininkų šeimoje. Nuo 1920 iki 1927 m. mokėsi Biržų gimnazijoje. Dar būdamas žemesnėse klasėse pradėjo domėtis menu, skaitė, kur tik gaudamas, knygas apie meną ir šį bei tą drožinėjo. Gavęs brandos atestatą, įstojo į Kauno meno mokyklą. Baigęs ją 1932 m., buvo Raseinių ir kitų gimnazijų meno dalykų mokytoju, kartu tęsdamas savo kūrybinį — skulptoriaus darbą. Keletą kartų jo kūriniai buvo išstatyti Lietuvos menininkų draugijos parodose, o 1938 m. buvo suruošta visų jo kūrinių paroda. Apie tą laiką J. Dagiui teko pagyventi Berlyne ir Paryžiuje, kur jis susipažino su bendraklasiais menininkais ir pasisėmė žinių apie pasaulio meną.

1944 m. Dagys pasitraukė į Vokietiją, ir iš ten 1947 m. į Londoną. Nepastoviose, sunkiose pabėgėlio

gyvenimo sąlygose skulptūros darbas buvo neįmanomas. Gal todėl Dagys pradėjo rašyti eiles. Vėliau, jau Kanadoje, išleido kelias poezijos knygas ir nuolatos rašinėjo straipsnius apie meną ir menininkus lietuviškoje spaudoje.

Atvykęs į Kanadą (1951 m.) ir pastoviai įsikūręs, Jokūbas galėjo visiškai pasišvęsti savo mylimai skulptūrai. Jo kūriniai buvo išstatyti meno parodose daugelyje Kanados miestų, JAV, įskaitant Čikagą, ir Europoje. Ramų, patogų gyvenimą ir geras sąlygas darbui sudarė Jokūbu: jo žmona Lois.

Jokūbą Dagį prisimename kaip ypatingai malonų, draugišką asmenį. Apsilankiusius pas Dagius Toronte, arba jų namuke Vasagos vasarvietėje, kur Jokūbas buvo įsitaisęs nedidelę dirbtuvėlę kieme, jis sveikindavo su šypsena ir džiaugsmu, nepaisant paskutiniaisiais metais vis silpnėjančios sveikatos ir kartais labai blogos savijautos.

1989 m. rugsėjo 6 d. Jokūbas Dagys atsiskyrė nuo šio pasaulio. Gedulingas pamaldas Išganytojo bažnyčioje Toronte laikė kun. P. Dilys. Pamaldose dalyvavo atvykę iš Lietuvos J. Dagio sūnus ir anūkas. Pildant velionio norą, jo kūnas buvo sudegintas, o urna su palaikais nuvežta į Lietuvą.

Lietuvoje urna gausios publikos su gėlėmis ir vainikais buvo palydėta į Raseinių kapines, kur ilsisi jo pirmoji žmona.

J. Dagio mirtis neabejotinai paliks didelę spragą meno pasaulyje. Jo pažįstami ir draugai, ypač dar gyvųjų tarpe esą biržėnai, kartu lanke Biržų

gimnaziją, liūdi netekę mielo bičiulio. Ilsėkis ramybėje, Jokūbai!

H. D.

Liūtas Grinius 1927-1989

Liūtas Grinius gyveno palyginti neilgai, tačiau nuveikė daug — ir turėjo ateičiai plačius užsimojimus. Paskutiniu laiku jis sakęs savo artimiesiems (anot gražaus apie jį straipsnio **Sandaroje** Nr. 2, 1989): „Tas laikas taip greit bėga, turim tiek sumanymų ir tiek darbų atlikti, nežinau, ar suspėsiu. . .“ Gal nedaug kam žinoma, kad tie jo ateities planai lieté ir lietuvių reformatų veiklą. Jis gi buvo reformatu krikštytas dar jo vaikystėje Kaune. Vos mėnesį-kitą prieš Liūtui iš šio pasaulio iškeliaujant, teko su juo tomis temomis pasikalbėti. Susirūpinęs negausia

evangelikų spauda, L. G. finansiniai parėmė vietos evangelikų **Pasiuntinį**. Parašė korespondenciją ir žadėjo prisiųsti originalių straipsnių **Mūsų Sparnams** ir kt. Tada jis buvo atskridęs Californijon. Kaip valdiškos tarnybos inžinieriui, jam teko daug po visą kraštą keliauti.

Ta proga Liūtas, mūsų paprašytas, ištaisė vieno mūsų rankraščio lietuvių kalbą (ką jis tikrai gerai valdė, kad ir nespėjo Lietuvoje baigti gimnazijos). Jo naudojami stori raudono rašalo brūkšniai rodė jam įprastą pasitikėjimą savimi. Žodiniai jis gerai galėjo išsireikšti. Mėgo rašyti į spaudą, buvo apdovanotas ir iškalba, ir gera ironiško jumoro doze. Mūsų pokalbiai vyko kaip tik po to, kai jis buvo užbaigęs savo ilgametę veiklą V. L. I. Komiteto viršūnėse. Jį traukė lietuviška politika, bet atrodo, kad jis nesiekė būti populiarus, kaip kad daro politikieriai. Tai buvo principų žmogus — netiko jo kovingam būdui nuslėpti savo pažiūras. Tačiau su savo tikėjimu, anot jo, jis ne visur „afišavęsis“ (bet pasitraukus iš politinės arenos, dabar būsią kitaip). Kai kurių netolerantų lietuvių tarpe mažumų teisės neturinčios pripažinimo. Kaip pavyzdį nurodė savo kovą (argi gali kas nors tokią kovą laimėti?) jo taip mylimoje Liet. Skautų Sąjungoje prieš jos „monopolizavimą katalikų konfesijos naudai.“

Reikia pastebėti, kad visuomenė stato didelius, beveik antžmogiškus reikalavimus didelių tėvų vaikams. Be abejo Liūto kilmė (jis buvo garsaus tėvo, buv. Lietuvos Valstybės Prezidento, sūnus). L. G. buvo ambicingas ir norėjo, kad su jo nuomone skaitytųsi, kas lietė ir mūsų Bažnyčios vadovybę. Nors įdomavosi sinodais,

siūsdamas sveikinimus ir aukas, bet nuo „Bažnyčios Tėvų“ jis laikėsi toliau. Esą, kai kurie jo sumanymai (sąryšy su informacijomis spaudai) nebuvo priimti dėmesin. . .

Trumpoje savo autobiografijoje, tilpusioje **Mūsų Sparnų** Nr. 4, 1953, Liūtas taip rašė (duodame ištraukas):

„Gimiau Kaune. Tėvai Kazys ir Kristina, nors buvo laikomi pasiturinčiais, vestuvių metu neturėjo pakankamai litų nusipirkti jungtųjų žiedams. . . Tėvai giliai tikėjo žmogaus įsitikinimų vystymosi laisve ir laisve apsisprendimo. . . ir gerbė kitų nuoširdžius įsitikinimus. Tėvas apsisprendė mane pakrikštyti (jo samprotavimu) lietuviškiausios ir mažiausiai žmogaus asmenį bei jo galvoseną pajungiančios (reformatų) konfesijos apeigomis. Supt. prof. Dr. P. Jakubėnas mane pakrikštino. Vos man gimus, katalikų dvasiškija susirūpino mano krikšto reikalu. Kodėl leido tėvai mane iš viso krikštyti, man ne visai aišku. Lietuvoje Bažnyčia nuo Valstybės nebuvo atskirta, nebuvo nei civilinės metrikacijos. Ar tai buvo padaryta protestuojant prieš esamas sąlygas — nežinau.

Kauno „Aušros“ gimnazijoje, kur baigiau septynias klases, lankiau evangelikų kunigų vedamas retas, bet turingas pamokas mokiniams — evangelikams. 1942 m. buvau kun. A. Balčiausko konfirmuotas nedidelėje ir vienintelėje Kauno evangelikų bažnyčioje. „Kunigas nustebo sužinojęs, kad mano tėvai nebuvo reformatai.“

II Pasauliniam Karui baigiantis, gimnazistas L. G. buvo įsitraukęs į Liet. Laisvės Kovotojus ir kt. rezistencinę veiklą. Kaip tremtinys, paliko savo kraštą ir gimnaziją baigė Eich-

staett'e, Vokietijoje (vėliau išėjo inžinerijos mokslus Chicagoje). Iš tremties gimnazijos laikų aprašė ryškų prisiminimą — susidūrimą su vienu liet. jėzuitu-kunigu, kurs gerą valandą įkyriai jį šnekino apie jo religiją. Buvo taip:

„Misijoms pasibaigus, kunigas atėjo į gimnazijos bendrabutį patikrinti, ar visi eję išpažinties. Rado mus du — vieną ateistą, vieną reformatą, kurie nebuvo to darę. Viešai jis ėmė nagrinėti, kodėl aš laikau savo įsitikinimus vertesniais už katalikybę. Pagaliau kunigui teko sutikti, kad niekam Dangaus Vartai negali būti užkelti. Tačiau anot jo, katalikui — šventųjų, kaip kokių advokatų, užtartinam — būsią lengviau gauti išganymą. Atsisveikindamas kunigas pasiūlė dar pasikalbėti privačiai. Bet pokalbis be auditorijos nebeturėjo prasmės. . .“

1988 m. gruodžio mėn. Liūtas prisiuntė mums rašinį (gal vieną iš jo pačių paskutiniųjų) apie liet. protestantus Chicagoje XIX amžiaus gale. **Naujienu** 1982.VIII.5 straipsnyje apie „Kultūrinės lietuvių organizacijas“ jis rado tokią žinutę: „1892 m. lietuviai protestantai įkūrė D. K. Kęstučio Šalpos Draugiją. Įsirašė 13 asmenų. Ta draugija susiorganizavo dėl to, kad vieno protestanto katalikiška draugija nepriėmė.“ **Naujienos** šį faktą cituoja iš Alekso Ambrose (1892-1970) Chicagos lietuvių žinių rinkėjo darbų. Pirmą kartą išgirdome apie tų laikų liet. protestantus emigracijoje. Gaila, kad nebeturime Liūto, kurs be abejo būtų visa tai patyrinęs toliau.

H. Y. P.

Krt. Petras Šernas
1897-1988

Petras Šernas gimė 1897 m. lapkričio mėn. 6 d. Brigiškių kaime, Biržų valsčiuje ir apskrityje, vidutinio ūkininko, evangeliko reformato, šeimoje. Mokėsi Medeikių kaimo pradžios ir Biržų miesto keturklasine mokykloje. Pirmo pasaulinio karo metu teko pasitraukti iš Lietuvos į Rusiją. Voronežo mieste jis baigė komercinę gimnaziją. Grįžo iš Rusijos 1918 m. ir įsijungė į Lietuvos atstatymo darbą. Iki 1922 m. tarnavo Lietuvos kariuomenėje kaip karo valdininkas, pasitraukęs iš kariuomenės, išvyko Vokietijon, kur Berlyno universitete studijavo komercinius mokslus. Baigęs 1925 m. studijas, dirbo Kauno Žemės banke. Įsteigus 1927 m. Žemės Banko skyrių Klaipėdoje, buvo ten paskirtas to skyriaus direktoriumi.

Čia dirbo iki Klaipėdą užėmė vokiečiai. Žemės Bankas sparčiai išsivystė ir tapo pačiu didžiausiu banku Klaipėdos krašte. Taipogi savo žinioje turėjo ir statybos skyrių, kuris aktyviai reišėsi naujų namų ir gyvenamųjų rajonų statybose. Prieš karą P. Šernovadovaujamas Žemės Bankas kasmet statė šimtais naujų namų ir daugybę naujų kelių Smeltės rajone, pietinėje Klaipėdos miesto dalyje. Naujuose namuose buvo apgyvendinami lietuviai amatininkai bei tarnautojai, perkelti iš Didžiosios Lietuvos. Tokiu būdu Klaipėdos miestas buvo sparčiai lietuvinamas.

P. Šernas Klaipėdoje gyvai dalyvavo lietuvių visuomeninėje veikloje. Reiškėsi įvairiose draugijose ir susivienijimuose, buvo ilgametis Visuomenės Sąjungos Lietuvos Pajūriui Atstatyti bei Sustiprinti Draugijos vadovybės narys, o taip pat vienas iš Statybos Bendrovės Valdybos narių, kuri įruošė Šventosios žvejų uostą. Be savo bankininko darbo, jis rado laiko dėstyti ekonominius mokslus Prekybos Institute, Klaipėdoje.

II D. karo pradžioje jį ir jo šeimą vokiečiai ištrėmė iš Klaipėdos į Karaliaučių, o vėliau į Drezdeną, kuriame reikėjo pergyventi Sąjungininkų didįjį bombardavimą. Po karo šeima atsidūrė Vakarų Vokietijoje, Britų zonoje, Gross Hesepe tremtinių stovykloje. Sūnui ir dukrai išemigravus į Kanadą, jis ir pats su likusia šeima atvažiavo Torontan 1949 m. pavasarį.

Toronte buvo vienas iš „Paramos“ kredito kooperatyvo steigėjų. Kooperatyvo vedėjo pareigose dirbo daugiau kaip 10 metų, iki išėjo pensijon. Taipogi buvo vienas iš Toronto

Lietuvių evangelikų parapijos steigėjų. Jis priklausė Lietuvos Evangelikų Reformatų Bažnyčiai Lietuvoje, o vėliau ir išeivijoje. Būdamas jos kuratorius, jis iš pradžių dalyvaudavo bažnyčios sinoduose Čikagoje.

Petras Šernas vedė Eriką Trumpjonaitę iš Klaipėdos krašto, išaugino ir išmokslino keturis vaikus: Gytį iš Toronto, Aldoną Švarcieneį iš Kalifornijos, Ireną Meiklejohn iš Toronto ir Valentiną iš New Jersey. Jis džiaugėsi savo vaikais, o ypač su savo vienuolika vaikaičiais, kurie auginami lietuviškoje dvasioje. Po ilgos ligos jis užmigo amžinai 1988 m. gegužės mėn. 11 d., eidamas devyniasdešimt pirmus metus. Palaidotas lietuvių kapinėse Anapilyje, Mississauga mieste, Kanadoje.

G. Š.

***

Jūrų kpt. Krt. Stasys Dagys
1909-1988

Jūrų kapitonas Ev. Reformatų Bažnyčios kuratorius, Stasys Dagys mirė 1988 metais vasario mėn. 22 d. Čikagoje. Palaidotas Liet. Tautinėse kapinėse.

Gimė 1909 metais Mitagailišio vienkiemyje, Biržų apskr. Lankė Biržų gimnaziją ir, gavęs valstybinę stipendiją, studijavo Suomijoje ir Švedijoje jūrininkystę. Baigęs studijas ir išplaukiojęs plačius pasaulio vandenynus, turėdamas kapitono laipsnį, pradėjo dirbti Klaipėdos uosto žinyboje. Čia jis vedė ir augino 2 sūnus. Vokiečiams užėmus Klaipėdą, pasitraukė su šeima į Kauną ir dirbo savo profesijoje — Nemuno laivininkystės žinioje. Tuo metu jo gyvenime įvyko tragedija: vyresnį sūnų nuvežė į tėvo ūkį, kad ten jis turėtų daugiau maisto ir pasisvečiuotų pas senelį. Tačiau po kelių dienų 5 metų sūnus nuskendo. Žmona sukrėsta staigios nelaimės, netrukus paliko vyrą su mažamečiu sūneliu. Uošvė pasiėmė anūką į tėviškę pas save. Frontui prisiartinus visi susitarė bėgti į Vokietiją. Stasys skubiai laivu išplaukė Nemunu, o uošviai pasiliko Lietuvoje. Daugiau nebesusirado vieni kitų.

Vokietijoje velionis gyveno DP stovyklose. Atvykęs į Ameriką, apsisitojo Čikagoje, gaudamas darbą vienoje braižykloje. Kiek vėliau — iki pensijos — dirbo Park District'o žinioje. Priklausė Liet. Bendruomenės organizacijai, ALTUI ir buvo uolus ev. reformatų parapijos rėmėjas, kaip kuratorius ir valdybos narys.

Laidotuvių pamaldas atliko kun. Dilys ir kun. Neimanas. Krt. P. Bružas parapijos vardu tarė atsisveikinimo žodį.

Velionis drąsiai žiūrėjo mirčiai į akis ir iš anksto užsisakė kapui paminklą su įgraviruotais jūrininko ir krikščionies simboliais — švyturio, kryžiaus ir žuvėdros, ir su įrašais: „Mano pirmasis uostas Klaipėda“, o apačioje, „Įplaukiau į Amžinybės Uostą“.

***

Krt. Petras Kuginis
1897-1988.

Gimęs Karališkių kaime, Biržų apskr., P. Kuginis mirė Pietų Kalifornijoje. Paskutinius savo metus praleido pas dukrą gyv. Irvine, Calif. Išlydėtas Amžinybėn vokiečių evangelikų bažnytėlės apeigomis netolimam Huntington Beach. Velionis išėjo tremties vargus ir nuo 1951 metų pastoviai gyveno Čikagoje. Čia jis buvo aktyvus ev. reformatų parapijos narys ir talkininkavo savo Bažnyčiai.

Jis išėjo pirmuosius mokslus Biržuose ir baigė gimnaziją. Tada Kaune studijavo teisę Vytauto Didžiojo Universitete. Baigė jį kaip diplomuotas juristas 1932 m. Iš profesijos kariškis, buvo baigęs Karo Mokyklą 1926 m. Lietuvos kariuomenėje turėjo kapitono laipsnį.

Dukters pasakojimu, P. K. aukštai vertino savo karinę patirtį ir mėgo savo gražią lietuvišką uniformą. Sprendžiant iš išlikusių jo nuotraukų, jis nemėgo fotografuotis civiliais drabužiais apsirengęs. Gyvendamas Kaune, P. Kuginis dirbo Liet. Kariuomenės karo lauko teisme. 1926 metais vedė (evangelikę) Emą Apelytę ir turėjo dvi dukras: Melittą ir Ingridą. Antrojo Karo pasėkoje šeima pasitraukė iš Lietuvos ir atsidūrė Lenkijoje. Vėliau Vokietijoje gyveno Harz'o kalnų apylinkėse, daugiausia Bad Gandersheim, iki persikėlimo į JAV.

P. Kuginis nenustojė domėtis teisiniais klausimais, ypač apie Lietuvos juridinę sistemą. Tuo klausimu rašė straipsnius į Čikagos lietuvišką spaudą. Turėdamas lakią vaizduotę ir gabią plunksną, rašė jautrius eilėraščius, neretai tilpusius **Mūsų Sparnuose** ir kt. Dirbo buhalterijos srityje ir buvo vertėju, nes gerai mokėjo kelias kalbas. Rūpinosi savo tauta ir savo Bažnyčia ir augino šeimą toje dvasioje. Mums pažįstama duktė Melitta neužmiršta jaunystėje išmoktos tėvų kalbos ir yra Lietuvių Protestantų Sąjungos rėmėja.

H. Y. P.

Jackus Sonda-Sondeckis (1893-1989)

M. Sparnų bendradarbiai, iš kairės Jurgis Jašinskas, a.a. Jackus Sonda-Sondeckis

Mūsų bendradarbis Jackus Sonda-Sondeckis pakeliui į viešnagę Lietuvos buvo Maskvos aerodrome ištiktas mirtino širdies smūgio. Jo palaikai artimųjų buvo parvežti amžinam poilsiui į mielą jo tėvynę.

Per savo netrumpą gyvenimo kelią velionis ne tik stebėjo anuomet brėkštantį Lietuvos laisvės priešaušrį, bet ir uoliai prisidėjo prie jį pakeičiančio laisvės rytmečio. Pradėjęs kaip ekonomistas, visuomenininkas, žurnalistas ir pagaliau 1926-1931 metais Šiaulių miesto burmistras, džiaugėsi Lietuvos klestėjimu ir, pagaliau, užėjus okupantams, su liūdesiu apleido savo mielą tėvynę. Tačiau ir išėivijoje nenustojė kovoti už jos laisvę — su vieninteliu jam dar likusiu ginklu — savo plunksna, dirbdamas „Keleivio“ (So. Boston) redaktorium iki jo paskutinės laidos.

Liūdintiems artimiesiems Lietuvoje reiškiamo nuoširdžią užuojautą.

***

Redakcija

Hypatia Y. Petkus

Dr. Mykolas Devenis
1891-1977

Paskutinis M. S. numeris nespėjo paminėti svarbaus dešimtmečio. Chicagoje 1987 m. birželio mėn. buvo minėjimas-akademija pagerbiant velionio atminimą. Dalyvavo visa jo šeima ir didelis gerbėjų būrys. Kaip sakė tada paskaitininkas, Dr. M. Devenis buvo geras savo gimtos bažnyčios ir savo tautos sūnus. Iškilusis biržietis gimė Klausučių kaime ir savo kilmės niekada neužmiršo. Gimęs pasiturinčių reformatų ūkininkų šeimoje, jis išėjo Biržų pradinę mokyklą. Toliau mokėsi Pernavos gimnazijoje, Estijoje, ką ir baigė (tą gimnazija, kaip ir Mintaujos, išauklėjo didelę dalį mūsų tų laikų šviesuomenės). Netrukus giminių užkvietimu atvyko Amerikon.

Čia jį 1914 m. užklupo I Pasaulinis

karas. Pasiryžo čia likti ir įstojo medicinos mokyti į žinomą Yale University. Šis kalvinistų įsteigtas universitetas buvo savo dvasia artimas ir lietuviams reformatams. Baigęs mokslus Dr. M. D. pradėjo gydytojo praktiką Waterbury, Conn. Nuvykęs Lietuvon, vasaravo Palangos kurorte ir ten susitiko Aleną Vileišytę. Susitikimas su Jono Vileišio dukra buvo lemtingas: ji tapo jo žmona ir ilgametė gyvenimo draugė. Jaunavedžiai išvyko Amerikon, bet neilgam. Jie nutarė įsikurti Nepriklausomoje Lietuvoje, kur buvo taip reikalingi judviejų visokeriopi sugebėjimai.

Abu Deveniai pasižymėjo savo veikla visuomeninėje ir kultūrinėje plotmėje. Įsigiję buv. dvarininkų Radvilų buveinę ant Šventosios upės prie Ukmergės, jie bendromis jėgomis ten padarė savo pavyzdinį ūkį, vieną iš geriausių visoje Lietuvoje. Dr. Devenis, aktyvus savo bažnyčios reikaluose, tada dažnai dalyvaudavo Biržų sinoduose ir rėmė Bažnyčios reikalus. Abiejų Devenių įgimta energija ir ypač jų vidujinis patvarumas davė jėgų pergyventi būsimus žiaurius smūgius. Gražų gyvenimą sutrukdė II Pasaulinis karas ir sovietų rusų okupacija. Pirmomis bolševikmečio savaitėmis Dr. Devenis tapo areštuotas ir nugrūstas į Tolimąją Šiaurę, į baisųjį Vorkutos lagerį.

Žmona Alena, likusi viena su trimis mažais vaikais, sugebėjo pasprukti vaikų gimtinėn — Amerikon. Dėka jos sumanumui ir drąsai, po ilgo laiko pavyko surasti savo vyrą, surašintą nelaisvėje, ir ištraukti jį iš tikros mirties nasrų. Išsklaidyta šeima susibūrė Waterbury, Conn., kur gydyto-

jas M. D. ir vėl atidarė savo kabinetą. Ilgainiui Deveniams pavyko pilnai, sakytume su kaupu, atstatyti sugriautą materialinį gyvenimą. Dabar jie ištiesė pagalbos ranką dideliame skaičiui tautiečių — pabėgėlių. Padėjo jiems į šią šalį atvykti iš Europos ir įsikurti iš naujo. Tarp jų buvo evangelikų veikėjai, kaip A. A. Kun. P. Dagys su bendraminčiais (M. D. įkūrė ir Lietuvių Protestantų Sąjungą ir laikraštį **Gimtinės Garsai**. Persikėlęs vėliau į Santa Monica, Calif., Daktaras 1970 m. atkūrė šią Sąjungą, ir šiandien tebegyvuojančią Los Angeles apylinkėse.

Dr. M. D., Kuratorius nuo senų laikų, dalyvaudavo — ir dažnai pirmininkaudavo — Biržų sinoduose. Toliau dalyvavo ir Chicagos suvažiavimuose, kur dažnai tekdavo pasitarnauti tose pačiose sinodo direktoriaus pareigose. (Visa jo šeima rėmė ir teberemia savo Bažnyčią ir pasirodo sinoduose, kaip geriems kuratoriams ir priklauso). Daugelis atsimena M. D. paliktą antspaudą, jo griežtoką, teisingą, į visų nuomones atsižvelgiantį

pirmininkavimą šiuose posėdžiuose. Demokratinės pažiūros, prisilaikymas savo principų ir idealų, užuojauta nuskriaustiesiems buvo gal pagrindiniai jo būdo bruožai.

Yra plačiai pasklidęs garsas apie Devenių šimtatūkstantinį fondą prie Liet. Ev. Reformatų Bažnyčios. M. D. ir žmonos Alenos pastangomis 1974 m. buvo įsteigtas „Devenių Kultūrinis Fondas“. Praeitais M. S. numeriuose skaitome su koku džiaugsmu tą naujieną priėmė tų metų sinodas. Nuo 1974.VI.22. (kai sinodas užtvirtino Kolegijos Komisijos paruoštus įstatus) Devenių Fondas pradėjo veikti Bažnyčios globoje ir priežiūroje. Fondo pagrindinės idėjos yra dvi: tarnauti ir Reformacijos, ir lietuvių kultūros idealams. Tuo pačiu jis lieka ištikimas ir demokratijos principams (kas išplaukia iš protestantiškos pasaulėžiūros). M. D. dvasinis palikimas atsispindi knygų leidime ir kituose Fondo užsibrėžtuose darbuose. Tačiau tas Fondas gi tėra tik vienas iš dydžių Dr. Mykolo Devenio nuopelnų.

Mintys laidotuvėse

*Gyvenimas bėga kaip upė patvinus
Ir laužo ir verčia ir neša visus ...
Gyvybė užgęsta, pasaulį pažinus,
Tik amžinas Dievas, kurs saugoja mus.*

*Pasaulį apleisti — likimas kiekvieno,
Nežinom mes savo mirties valandos ...
Bet gaubia mus šarvas iš dangiško plieno,
Dėkokime Dievui, Jis mus išvaduos.*

*Kas pelnė, tas gyvas Dangaus Karalystėj,
Kur džiaugsmas, ramybė, vertųjų pulkai,
Kur Kristus mums šviečia, krikščionių bendrystei,
Kur garbina Dievą tikri Jo vaikai.*

P. Kuginys

Eva Tamulėnaitė-Toft

Liet. ev. reformatų bažnyčia Čikagoje š. m. liepos mėn. 23 d. susilaukė netikėtos viešnios iš Europos — dainininkės Evos Tamulėnaitės. Lankydama savo tėvus — Matą ir Idą Tamulėnus (Racine, Wisc.), neužmiršo ir mūsų bažnyčios. Pamaldų metu, kurias laikė kun. P. Dilys, ji, akompa-

nuojant Reginei Ditkus, savo galingu lyriniu sopranu, lietuviškai pagiedojo 3 giesmes: „De Profundis“, muz. J. Zdanavičiaus, „O Lord most Holy“ — C. Franck ir „I heard the voice of Jesus say“ — J. Harris. Po pamaldų sekė jaukios vaišės bažnyčios salėje.

Eva Toft Appleton, Wisconsin baigė Lawrence College Konservatoriją. Vėliau baigė Vienos Konservatorijos operos klasę. Papildomai ji gilino ir lavino balsą Vienoje ir Muenchene. Apsigyvenusi Danijoje, dainavo Europos operos teatruose, kaip Kopenhagoje, Stockholme, Londone, Berlyne ir visoje eilėje Vakarų Vokietijos miestų. Jau daug metų Eva Tamulėnaitė pastoviai dainuoja Gelsenkircheno operoje. Yra koncertavusi ir Amerikoje. Jos repertuare dažnai būna ir lietuviškų dainų. Grįžus į Vokietiją ji buvo pagerbta kaip iškilčiausia Gelsenkircheno operos dainininkė, įteikiant jai premiją.

***

* Dr. Danguolė Variakojis, antropologijos ir fotografijos meno žinovė, dalyvavo su savo darbais „Lietuvių lapkričio mėn. Vilniuje. Buvo rodomi lapkričio mėn. Vilniuje. Bus rodomi

fotografiniai darbai, įskaitant ir eksperimentines nuotraukas, iš jos gyvenvietės Čikagos, o taip pat ir iš jos kelionių po pasaulį. Ji dėsto Chicagos Columbia College Etnografiją ir Miestų Kultūros fenomenus.

* * *

Raminta Lampsatytė ir prof. Juozas Žilevičius viename tradiciniame Tėviškės parapijos giesmių vakare.

Raminta Lampsatytė

Mūsų bažnyčios narė, biržietė, Palmyra Kutraitė-Lampsatienė ir jos vyras Jurgis su pagrindu gali džiaugtis dukrelės Ramintos Lampsatytės muzikiniais laimėjimais. Ši iškili muzikė-pianistė, gyv. Vokietijoje, neseniai gavo specialų pažymėjimą:

"This Certificate of Merit is awarded to Prof. Dr. Raminta Lamp-

satis for distinguished achievement which is the subject of commendation in the **World Who's Who of Women**, 10th edition, Cambridge." England, June 1988

Ramintos vardas įrašytas 1987 m. (Seal and signatures) sąrašė 53-jų pasaulinio masto pianistų — tai tur būt vienintelė lietuvė, tokių aukštumų pasiekusi.

Raminta gimusi Čikagoje 1950 m., gavo retą Fulbright vardo stipendiją ir 1977 m. įgijo Vakarų Berlyno universiteto doktoratą iš muzikologijos — tikras pasižymėjimas moteriai ir ypač lietuvi. Tais pačiais metais gavo Hamburgo universitete tarnybą ir ten ligi šiol dėsto savo srityje. 1988 m. įgijo pilnos profesorės titulą "Lifetime tenure". Su koncertais, paskaitomis ir master classes yra apkeliausi Europą, JAV, Pietų Ameriką. Kartais koncertuoja su savo mokiniais varžybose ir turi tris ansamblius (su jais neseniai buvo Italijoje). Šių metų gegužės 3-17 dienomis, drauge su soliste Lilija Šukyte koncertavo Lietuvoje, kur ji lankėsi jau ne pirmą kartą. Raminta rūpinasi neturtingais muzikais ir menininkais, ypač lietuviais.

Šalia savo daktarės disertacijos (210 psl.) Lampsatytė dar išleido 4 knygutes muzikos temomis vokiečių ir anglų kalbose; taip pat išleista 2 plokštelės: „Žiburėliai“ (1983 m.) ir Juozo Gruodžio Dainos (su soliste L. Šukyte 1984 m.)

* * *

* Andrius Gerulis, kun. E. Gerulio sūnus, baigęs filosofijos mokslus University of Illinois, turi įdomią tarnybą Chicago Mercantile Exchange, Telecommunications skyriuje. Šioje įstaigoje perkamos ir parduoda-

mos akcijos bei įvairūs vertybiniai popieriai.

* Kun. E. S. Gerulis, gyv. St. Petersburg, Florida, ten suorganizavo lietuvių evangelikų parapiją, kuriai pirmininkauja Dr. Irena Mačionienė. Laikomos pamaldos, ruošiami minėjimai ir kiti parengimai. Kun. Gerulis aktyviai reiškiasi ir bendruose tautos reikaluose bei spaudoje. Tarp kitų jo rašinių, birželio mėn. Toronto TĖVIŠKĖS ŽIBURIUOSE tilpo jo straipsnis Mažosios Lietuvos klausimais. Pasisakydamas dėl netinkamai piešto žemėlapiu, kur Karaliaučius priskiriamas svetimai valstybei, jis siūlo grįžti prie žemėlapiu su teisingais lietuvių teritoriniais reikalavimais, kurs tilpo A. Šapokos Istorijos knygos 619 puslapyje.

* Alfredo Vėliaus Biblija (visas Šv. Raštas išverstas į lietuvių kalbą), yra plačiai paplitusi evangeliškoje visuomenėje Amerikoje, Lietuvoje ir kitur. Dabar ji yra žinoma ir tolimoje P. Korėjoje. Lietuvių Ev. Reformatų Bažnyčios delegatė Hypatija Yčaitė-Petkus į Pasaulio Reformatų Konferenciją Seul'e buvo paprašyta konferencijos vadovybės ten nuvežti tos Biblijos egzempliorių ten vykstančiai parodai Biblijų, išverstų į įvairiausias pasaulio kalbas. Po suvažiavimo visos tos knygos pateko į Seul'o Presbyterian Bažnyčių biblioteką. Jei kas norėtų šią Bibliją įsigyti (su persiuntimu 28 dol.), kreipkitės pas vertėją: A. Vėlius, 3640 Vernon, Brookfield, IL 60513.

FONDAS KULTŪRINIAMS IR LABDARINGIEMS TIKSLAMS MŪSŲ PIRMAJAI KURATOREI AT- MINTI

IN MEMORIAM

Hypatia Užas Zuris

Shenandoah, PA — 1893
Albuquerque, NM — 1987

Su meile ir pagarba čia minime visus tuos, kurie iki šiai dienai yra aukoję į jos atminimui įsteigtą fondą.

Fondas įsteigtas Liet. Ev. Reformatų Bažnyčios globoje 1987 m. lapkričio mėn. Ištekliai siekia virš 2,000.-dol. ir laikomi viename Čikagos banke. Fondą administruoja komisija iš sekančių kuratorių: H. Y. Petkus, pirm., Erikos D. Brooks ir Jono Variakojo, talkininkaujant išdininkei R. Neimanaitei. Ateityje numatoma išleisti stambesnių veikalų švietimo tikslams, neapsiribojant vien lietuvių kalba. Iki šiol išleista knygelė **The Lithuanian Ev. Reformed Church**, Chicago 1989. Perkant knygelę (kaina 2.- dol.) painformuosite angliškai skaitančius ir paremsite Fondą (jų galite gauti **Mūsų Sparnų** redakcijoje ir bažnyčioje). Fondas laukia Jūsų paramos svarbiems ir vertingiems uždaviniams. Aukos nurašomos nuo mokesčių — „Tax Deductible“. Čekius rašyti: „**Lithuanian Ev. Reformed Church-H. Y. Zuris Fund**“ ir siųsti adresu — c/o Rev. S. Neimanas, 810 Hamlin St., Evanston, IL 60201. Čia primename, kad velionė buvo Biržų sinodo išrinkta pirmąja moterim kuratore ankstyvais Lietuvos Nepriklausomybės metais. (Iki tol vien vyrai būdavo tose

pareigose. Taigi buvo praskinti nauji takai).

Su gilia padėka čia minime visus tuos, kurie yra aukoję į velionės H. Y. Žiurienės Fondą: po \$200.- ir daugiau — J. Maurukas, Fla., H. Y. Petkus, Calif.; po \$100.- A. Kulnys, Calif., G. Krefft, Tex., A. Valavičius, Ill.; po \$50.- J. Variakojis, Ill, J. Kutra, Calif.,

E. Y. Taggart, New Mex. . . Taip pat yra daugelis asmenų, aukavusių po mažesnes sumas.

DIDELIS AČIŪ VISIEMS!

H. Y. Petkus
Administracinės Komisijos
Pirmininkė

Rašo: Knygius

KNYGŲ PASAULIS

Sparnuotos Knygos

Knygų skaitymas mūsų tarpe pradėjo išeiti iš mados. Daug kas laiko knygas tik kaip lentynų dekoraciją. Pasiteisinimų, kodėl jų neskaitome yra labai daug. . . Tačiau senoje tėvynėje Lietuvoje žmonės yra išalkę ir ištroškę visokiausios literatūros. Knygoms „išdygo sparnai“ ir jos pradėjo keliauti į Lietuvą. Toks „sparnuotų knygų“ sumanymas rado atgarsio ir pas reformatus. Jau tapo pasiūsta knygų mūsų Bažnyčios veikėjams Lietuvoje iš Čikagos, Ill., iš Santa Monica Ca. ir kt. Netrukus knygos pradės „skristi“ ir iš St. Petersburg, Fla.

Gavome gražių atsiliepimų. Adresatai ypač dėkoja už prisiūstas Jokūbo Kregždės knygas apie Reformaciją. Iš vieno tokio laiško cituojame: „Tai didžiausias indėlis Lietuvos istorijai, nes didžiausia gyventojų dalis nieko nežino apie Reformaciją Lietuvoje. Skaitome, ir prieš mūsų akis iškyla tie Dideli Žmonės, kurie giliai mąstė; suvokė protu ir širdimi, kad reikia šviesesnio gyvenimo. Labai džiaugiuo-

si, kad apie juos taip išsamiai parašyta. . . Esu Jums didžiai dėkinga už tas dvi knygas. . .”

Siuntimui tinka visokios vertingos knygos (religinės, istorinės, biografinės ir kt.). Pašto išlaidos palyginti nebrangios. Geriau siūsti paprastu (ne skubiu ir ne registruotu) paštu. Taigi, visi prisidėkime prie kilnaus „Sparnuotų Knygų“ darbo!

Vertingi leidiniai

*Kregždė, J. REFORMACIJA LIETUVOJE. Čikaga. Devenių Kultūrinio Fondo leidinys Nr. 5. 1980 m. 272 p. iliustr. Populiariai rašyta lengvame stiliuje. Kai kur paduoti šaltiniai yra skyriuje „Panaudota Literatūra“. Apimtis: nuo Lietuvos Krikšto per Radvilų gadynę iki dabarties laikų.

*Kregždė, J. LIETUVOS REFORMATŲ RAŠTIJA. Istorinė apžvalga. Čikaga. Devenių Kultūrinio Fondo leidinys Nr. 4, 1978 m. 271 p. ilustr. Populiariai rašyta. Yra skyrius „Panaudota Literatūra“. Apimtis: reformatų raštai — leidiniai ir jų autoriai nuo Reformacijos pradžios iki dabar. Naudingos žinios apie žymius Bažnyčios žmones, apie įvairius Biblijos vertimus, giesmynus, periodinę spaudą ir literatūros

kūrinius.

Šias abi J. Kregždės knygas ir kitų, istorinio ir biografinio pobūdžio to Fondo leidinių galima gauti: DKF P. O. Box 10782, St. Petersburg, FL 33733.

*Kurnatauskas, V. Kun. EVANGELIKŲ TIKYBOS KNYGA LIETUVIAMS TREMTYJE. Schleswig-Holstein, Vokietija. 1950 m. Įvadas Prof. P. Jakubėno ir Kun. A. Kelerio. 149 p., iliustr. . Tinka jauniems ir seniems. Krikščionybės ir Reformacijos istorija; Didieji Reformatoriai ir jų tikėjimo pagrindai; trumpai suglaustas Senasis ir Naujasis Testamentas.

*Gaida, P. Kun., redaktorius LIETUVA IR KRIKŠČIONYBĖ. Keturios paskaitos 600 metų sukakčiai. Toronto, 1987 m. 108 p., nedidelio formato, bet labai vertingas leidinys. Keturi paskaitininkai (mokslo žmonės-akademikai: A. Budreckis, R. Mažeikaitė, J. Slavėnas, V. Vardys) žvelgia į tą temą, paduodami visuomenei mažai žinomų faktų. Ypač daug šviesos Reformacijos idėjoms ir veikėjams gauname iš A. Budreckio „Senovės lietuvių tikėjimas“ ir iš J. Slavėno „Reformacija Lietuvoje ir jos pėdsakai“. Kiekvienas mokslininkas paduoda apie save biografinių žinių ir savo paskaitos istorinius šaltinius.

*Musteikis, A. Prof. THE REFORMATION IN LITHUANIA: religious fluctuations in the 16th century. New York, Columbia University Press, 1988 m. 125 p. Bibliography, notes, index. Ši mokslinė knyga yra didžiulė dovana angliškai skaitantiems. Gaila, apimtis siaura — baigiasi 16-tu amžiumi. Daugybė mažai mums žinomų

faktų, nušviestų iš socialinių mokslų žinovo požiūrio.

*Sruogienė, V. Daugirdaitė Dr. LIETUVOS ISTORIJA. 7-toji laida. Čikaga. Lietuvių Istorijos Draugija, 1987 m. 526 p. iliustr. Portretai, dokumentai, žemėlapiai ir t. t. Vardynas. Svarbiausios datos. Nurodyti šaltiniai. Šis leidimas pritaikintas jaunesniems (gimnazijos lygio) skaitytojams. Kiek girdėti, Lietuvoje labai skaitomas. Apie autorės — istorikės darbo vertę spręskite iš to, kad čia jau kelintas jos knygos leidimas. Apimtis: nuo priešistorinių laikų ligi dabar.

& & & & & & &

ENGLISH PAGE SOME INFORMATION ON OUR CHURCH

The Lithuanian Evangelical Reformed Church was founded in the days of the early Reformers. John Calvin himself took a personal interest, corresponding with early Leaders of the Church. Located in Eastern Europe, influenced by its nearest neighbors Russia, Germany and particularly Poland, the Lithuanian nation found through the Reformation a window to the Western world. Light was coming from Switzerland, France, Scotland and other countries of Western Europe. This light has never been extinguished.

Throughout its history of four and a half centuries, the Church and its people were subjected to many vicissitudes. Though strong and powerful in the beginning, the Reformed Church was later reduced in

numbers, remaining today a small minority in a generally Roman Catholic country. Somehow it has found the strength to endure, rising above the tides of persecution and disaster. Surely there is a lesson to be learned here about the resilience of the human spirit.

As the 20th century draws to a close, the Church — not for the first time over the years — consists of two branches. There is the Overseas Church, centered in Chicago, Ill., USA and the Church in the Homeland, the suffering Church in a Lithuania under Soviet occupation.

There are interesting developments there and a religious revival is now going on.

Those interested in further information can obtain an illustrated pamphlet **The Lithuanian Reformed Church**, 1988. Price \$2.00 at our Editorial Offices **Mūsų Sparnai**, 5412 N. Clark St., Suite 215, Chicago. IL 60640.

P. S. Please comment on the use of the English language in our magazine. We may be printing more English materials in the future.

ŠIRVĖNAS

NAMO

*Pavargai. Taip skubi, taip leki.
Tokis tolimas kelias namo,
Taip ilgu be namų šilumos.
Jau ir žingsniai tankyn ir tankyn.—
Ak namo, ak namolio namo.*

*Yra mielas namelis tenai.
Trys langai. Daug giedros. Pamiškė.
Ten nuo stogo lašelis teškės.
Ten kiekvieną takelį žinai.
Trys langai ir melsva pamiškė.*

*Ką radai svetimojoj šaly?
Kas iš ten iškeliaujant pamos?
Tokis tolimas kelias namo. . .
Tegu šals ar pustys, tegu lis —
Ak namo, ak namolio namo.*

ŽINIOS IŠ LIETUVOS

LIETUVOS EV. REFORMATŲ BAŽNYČIA SUSILAUKĖ NAUJO KUNIGO

Š. m. birželio mėn. 24 d. pilnutė-
lėje Biržų ev. reformatų bažnyčioje,
dalyvaujant vietos kun. R. Morui ir
svečiams ev. liuteronų kunigams —
M. Bekerui iš Šiaulių ir E. Rogai iš
Klaipėdos krašto, buvo įšventintas

Juliaus Norvilos ordinacija. Kunigai iš kairės: M. Bekeris, R. Moras, E. Ruoga.

Naujai ordinuotas kun. diakonas J. Norvila sako pirmą savo pamokslą.

kunigu-diakonu Julius Norvila, Talino (Estijoje) Evangelikų Teologijos Instituto studentas. Prieš tai jis buvo baigęs Kauno Politechnikos Institutą ir dirbo statybos inžinieriaus profesijoje. Tačiau ši profesija nepajėgė

užpildyti jo dvasiniame gyvenime pasilikusios tuštumos. Keičiantis politikai ir atsileidžiant ateistiniams varžtams, jis pasiryžo inžinieriaus profesiją pakeisti į dvasininko. Sužinojęs, kad atsikuriančiai Ev. Reformatų Baž-

Naujai ordinuotas kun. diakonas J. Norvila su kun. R. Moru

Po ordinacijos pamaldų kunigai, parapijų atstovai ir Konsistorijos (Kolegijos) nariai.

nyčiai trūksta kunigų, jis apsilankė pas kun. R. Morą Biržuose, pareiškdamas savo apsisprendimą reformatų kunigo tarnybai ir prašė jo sutikimo bei pagalbos. Jo žygis nebuvo veltui. Iš kun. Moro gavo pilną užtikrinimą Ev. Reformatų Bažnyčios paramos. Netrukus jam buvo parūpinta galimybė studijuoti teologiją Estijoje, nes Lietu-

voje nebuvo evangelikų kunigams paruošti skirtos institucijos.

Pamaldų metu naujai įšventintas kunigas-diakonas pasakė išsamų ir jautrų pamokslą apie Reformacijos reikšmę ir apie savo pašaukimą.

Naujasis kunigas paskirtas rūpintis atkuriamomis Vilniaus ir Kauno reformatų parapijomis.

* * *

REFORMATŲ PASAULINĖS SAJUNGOS DELEGACIJA LANKĖSI BIRŽUOSE

Šių metų balandžio m. 14 d. Biržuose lankėsi Reformatų Pasaulinės Sąjungos delegacija, vadovaujama Vengrijos reformatų bažnyčios vyskupo Dr. K. Toth. Delegaciją sudarė 8 asmenys iš sekančių kraštų: Vengrijos, Olandijos, Šveicarijos, Jungtinių Amerikos Valstybių, Prancūzijos,

Čekoslovakijos ir Pietų Korėjos. Bažnyčioje buvo suruoštos susitikimo pamaldos. Tautiniais rūbais pasipuošusios moterys pasveikino svečius. Susitikime dalyvavo ir Biržų katalikų bažnyčios klebonas V. Morozas bei miesto burmistras. Po susitikimo pamaldų svečiai buvo trumpai su-

Pasaulio Reformatų S-gos delegacija pro šventoriaus vartus eina į bažnyčią: priešakyje kairėje kun. R. Moras, dešinėje — vysk. dr. K. Toth.

pažindinti su miestu ir, sustojus prie kavinės „Apaščia“, buvo pakviesti draugiškiems pietums. Pietų metu kalbėjo vysk. Toth'as, klebonas V.

Morozas, kun. R. Moras ir Kompartijos sekretorius pažadėdamas dar šiais metais perduoti vieną klebonijos butą bažnyčios reikalams.

Kalba vysk. dr. K. Toth, vertėjas stud. J. Norvila.

Pasaulio Reformatų Sąjungos delegacija su svečiais ir parapijiečiais prie Biržų bažnyčios portalo.

Svečiai, arčiau susipažinę su reformatų bažnytiniu gyvenimu ir veikla, skyrė daug dėmesio jos ateities problemoms, pažadėdami pagal galimybę padėti tų problemų sprendimui. Dele-

gacija įteikė kvietimą į Seoul'e, Pietų Korėjoje rugpiūčio mėnesyje įvykstantį Reformatų Pasaulinės Sąjungos Suvažiavimą.

SUPERINT. KUN. POVILAS JAŠINSKAS

(1889.VIII.19 — 1982.V.19)

*Supt. kun. P. Jašinskas laiko pamaldas
Biržų ev. ref. bažnyčioje 1962 m.*

1989 m. rugpiūčio mėn. 19 d. suėjo šimtas metų, kai gimė kun. Povilas Jašinskas. Jis buvo įdomi asmenybė — unikumas mūsų ev. reformatų kunigų istorijoje. Jo, dar kaip pasauliečio, Dievui tarnavimo misija prasidėjo gana anksti.

Eidamas 14-tus savo amžiaus metus jis jau turėjo progos arčiau susipažinti su bažnyčia — tikriau pasakius su jos vargonais. Vėliau jis prisidėjo prie taip vadinamų „sakytojų“, kurie Biržų apylinkėse buvo gerai pažįstami kaip Dievo žodžio skelbėjai. Jie laikė pamaldas kaimuose, privačiuose ūkininkų butuose.

Pagaliau jauniausias iš tų sakytojų, P. Jašinskas (tuo metu Jašinskėliu vadinamas) apsisprendė ieškoti galimybių ne vien bažnyčioje vargonuoti, bet ir iš ankštų kaimo ūkininkų patalpų perkelti į bažnyčią savo Kristaus Evangelijos skelbimą. Kadangi pamaldas bažnyčioje galėjo laikyti tik aukštuosius teologijos mokslus baigę asmenys —

kunigai ir diakonai, P. Jašinskas, būdamas tvirtos valios ir jausdamas pašaukimą dvasininko misijai, atkakliai pasiryžo to tikslo siekti — tapti kunigu.

I. Kilmė

Biržų apylinkės Jasinskai-Jašinskai paeina iš Jasiūnų. Pirmieji Jasiūnai gavo savo pavardę iš vardo „Jasius“. Biržų parapijos metrikų knygoje užtikamas, kaip pirmasis, Krisius Jasiūnas, gimęs Druseikiuose apie 1600-1605 metus. Jo sūnus Petras Jasiūnas gimė 1634 m. Druseikiuose, jo broliai buvo nukelti gyventi į Klausučius ir Štakirius. Vienas Petro Jasiūno iš Druseikių sūnus buvo eiguliu miškuose apie Stačkūnus ir prasiskynė sau gyvenvietę vardu „Zdoniškis“ Stačkūnų kaimo palaukėje. Vienas Zdoniškio — „Izdoniškio“ Jasiūnų buvo Radvilų dvaro „cieslius“ — meistras. Jis pradėjo vadintis Jasincis, vėliau — Jasinskis. Jis, būdamas vieno savo brolio sūnų krikštatėviu, užrašė jį savo pavarde — Jasinskas. Iš Zdoniškio Jasinskai prasiplatino Biržų parapijoje. Jasinskai nusikėlė į Liesiški, Marmakiškius ir kitur, net į Švobiškio parapiją už Linkuvos, į Triškonis ir į Nemunėlio Radviliškio parapiją.

Vienas kun. P. Jašinsko prosenelių — Stanislovas Jašinskas, gimęs apie 1750 m. Zdoniškio vietovėje, iš amato kalvis, vedė 1785.XI.13. Mariją Vileišytę iš Nausėdžių, Salamiesčio valsčiaus, ir nusikėlė gyventi į Nausėdžius. Jo sūnus Jurgis Jasinskas, gim. 1790.VI.30., VEDĖ 1814.II.8. Zizonių kaimo Katrę Sprindytę, gim. 1789.V.3. Jiems 1816.III.22. gimė sūnus Stanislovas Jasinskas. Iš Nausėdžių Jurgis Jasinskas 1819 m. buvo atkeltas į Svilių kaimą ūkininku. Stanislovas Jasinskas 1845.II.18. vedė Nausėdžių kaimo Konstanciją Vileišytę, gim. 1826.IX.29. Jie turėjo 12 vaikų, iš kurių trečiasis, kun. P. Jašinsko tėvas — Stanislovas Jasinskas, gimė 1850.III.29. Svilių kaime. Jis 1882.II.7. vedė Melaišių kaimo Katrę Užunarytę, gim. 1855.XII.4. Stanislovas Jasinskas, būdamas staliumi, persikėlė gyventi į Melaišius, kur Užunarytė buvo gavusi dalies iš savo tėvo 8 ha žemės.

Kun. Povilas Jašinskas gimė 1889.VIII.19. Melaišiuose. 1929.X.28. vedė Švobiškyje mokytoją Emiliją Ruplėnaitę, gim. 1897.XII.5. Geidžiūnų kaime. Gyvendami Švobiškyje, jie susilaukė dukters Emilijos-Irenos, gim. 1933.VI.13. ir sūnaus Povilo-Algimanto, gim. 1935.V.13.

Nors kun. P. Jašinskas buvo visą gyvenimą žmonių vadinamas ir raštuose minimas kaip „Jašinskas“, tikra jo pavardė pagal dokumentus buvo ir yra „Jasinskas“. Ir tik abu jo vaikai krikštijant buvo užrašyti — Jašinskaitė ir Jašinskas.

II. Vaikystė — Jaunystė — Mokslas

(Iš kun. Povilo Jašinsko atsiminimų)

Pabaigus man antruosius savo amžiaus metus, 1891 m., rudenį sudegė visi mano tėvų trobesiai ir visas turtas. Motina, atbėgusi iš laukų darbo, vos išsinešė mane iš degančios trobos ir už rankos išsivedė mano vyresniąją 5 m. amžiaus seselę Elžę (vėliau — Mekienė). Eilę metų tėvai gyveno labai skurdžiai ant savo mažo žemės sklypelio, iki atsistatė trobesius, paaugino tris vaikus.

Pirmasis mano mokytojas — tai motina, sėdėdama prie verpimo ratelio, mokė skaityti iš „Kancionolo“ jau šeštaisiais mano amžiaus metais. Mano senelis Motiejus Užunaris, kaimo „šventėjas“, mokėjo giedoti atmintinai išmoktas giesmes ir jas „rypuoti“, ypatingai giesmę „Dievs, mans Dievs, kodėl mani apleidai?“

Būdamas 7 metų gerai skaičiau „Koncionolą“ ir atmintinai mokėjau daug giesmių,

nors jų prasmės visai nesupratau. Einant aštuntuosius metus, 1896 m. žiemą Melaišiuose persisamdė senas rusų armijos kareivis Adomėnas — mokyti ūkininkų vaikus rusiškai skaityti ir rašyti. Leido ir mane tėvai tam „daraktoriui“ mokyti. Po jo dar porą žiemų mokė rusiškai — ir slapta lietuviškai — kiti du „daraktoriai“. Tai buvo visas mano mokslas vaikystėje.

Augant teko daug dirbti visokius žemės ūkio darbus, ir gana sunkiai. Mums, vaikams — dviem seselėm ir man — paaugus, tėvas nuomavo nusigyvenusio kaimyno pusę ūkio (vėliau visą ūkį), ir vertė vaikus dirbti, dirbti be atvangos, kad išlyginti skolas, užmokėti nuomą, kiek sutaupyti „juodai dienai“. Tėvui mirus 1910 m., atsipalaidavo mano gyvenimo varžtai, tuomet pradėjau mokytis nuosekliau, rengtis iš dviejų klasių gimnazijos kurso pas Biržų pradžios mokyklos mokytoją Protą, o pas Biržų ev. liuteronų vargonininką Stiebrę mokytis vargonų muzikos. Teko mokytis, neatsitraukiant nuo ūkio darbų. Taip vyko iki Pirmojo pasaulinio karo pradžios. 1914 m. lapkričio mėn., paralyžiui ištikus Biržų ev. reformatų bažnyčios vargonininką Mikelėną, buvau Superintendente V. Meškausko pakviestas pavaduoti vargonininką ir lavintis groti vargonais Biržų bažnyčioje. Nuo tuomet ir prasideda mano bažnytinio gyvenimo veikla. 1914-15 m. žiemą gyvenau Biržuose ir lavinausi vargonų muzikoje jau nuosekliai, vargonininko Stiebrės priežiūroje, ir gavėnios metu mokiau konfirmandus katekizmo ir Šv. Istorijos, kun. P. Jakubėno ir parapijos klebono Superintendente V. Meškausko priežiūroje.

1915 m. Ev. Reformatų sinodui Vilniuje padaviau prašymą, kad padėtų man mokytis vargonų muzikos, ir gavau paramos pažadą. 1915 m. vasarą okupavus Lietuvą vokiečiams, likau Melaišiuose vėl prie žemės ūkio darbų, pas motiną. Karo audrai nubloškus visus ev. reformatų kunigus į rytus, visos mūsų parapijos likosi be kunigų. Padedant keliems Papilio parapijos seniūnams, ypatingai P. Trečiokui iš Kiliškių, Martynui Ajučiui iš Smaliečių ir Kr. Dagiui iš Kuginių, teko man organizuoti pamaldas Papilio bažnyčioje, kurias laikydavome kas antrą sekmadienį. Tai darėme iki 1916 m. rudens, kada Biržuose apsigyveno vokiečių okupacinės vyriausybės atsiųstas iš Karaliaučiaus kun. Alfredas Miuleris. Pirmąsias pamaldas Papilyje surengiau 1915 m. rugsėjo mėn. 21 d. — Šv. Mateušo dieną. Paskutiniąsias pamaldas be kunigo atlaikėme 1916 m., taip pat rugsėjo mėn. 21 d. Po to kun. Miuleris pradėjo atvykti laikyti pamaldų kartą per mėnesį.

III. Bažnytinė veikla

(Ištraukos iš 1959 m. rašytos autobiografijos)

1914 m. lapkričio mėn. paskutinį sekmadienį pradėjau Biržų ev. reformatų bažnyčioje eiti vargonininko „pavaduotojo“ pareigas, giedant be vargonų. 1915 m. kovo mėn. pirmąjį sekmadienį pirmą kart teko groti vargonais pamaldose, kun. Jakubėnui laikant pamaldas.

1915 m. rugsėjo mėn. 21 d. Papilio bažnyčioje pamaldose be kunigo, skaitant evangeliją vienam iš seniūnų, teko groti vargonais, ir Papilio parapijos visuotinio susirinkimo nutarimu privačiai samdomas vargonininku ir pradžios mokyklose tikybos mokytoju dirbau iki 1918 m. rudens.

1918 m. Vilniaus Sinodo buvau paskirtas N. Radviliškio bažnyčios vargonininku, kur dirbau iki 1923 m. rudens, kartu eidamas pradžios mokyklose ir N. Radviliškio progimnazijoje tikybos mokytojo pareigas, prieš tai išlaikius egzaminus iš progimnazi-

jos kurso.

1924 m. sinodo nutarimu buvau pasiūstas į Šveicariją mokytis teologijos Bazelio Evangeliškosios Misijos Draugijos Teologijos Institute. Ten mokiausi ketverius metus — nuo 1924.VIII.1. iki 1928.VI.1.

Grižęs iš Bazelio, 1928 m. birželio mėn. 24 d. buvau ordinuotas diakonu ir paskirtas aptarnauti Švobiškio ev. reformatų parapiją. Superintendento P. Jakubėno priežiūroje. 1929 m. birželio mėn. 25 d. buvau ordinuotas kunigu ir sinodo nutarimu paskirtas nuolatiniu Švobiškio parapijos klebonu, nes išlaikiau visus gimnazijos kurso ir Valstybinio Vytauto Didžiojo Universiteto Evangelikų Teologijos fakulteto egzaminus. Kunigaudamas Švobiškyje lavinausi toliau teologijoje, ir atlikęs visus teologinius darbus ir diplominį darbą tema „Jėzus buvo Dievas, ar Žmogus?“, 1935 m. gavau diplomuoto teologo vardą.

Švobiškyje teko dirbti 12 metų. Kunigaudamas Švobiškyje buvau sinodo skirtas aptarnauti Aukštelkų, Kėdainių ir Šiaulių parapijų ev. reformatus jų dvasiniuose reikaluose. Be to, sinodui leidus, nuo 1935 m. rugpiūčio mėn. 10 d. iki 1939 m. kovo mėn. 23 d. — iki užimant hitlerininkams Klaipėdos kraštą — ėjau Klaipėdos Vytauto Didžiojo gimnazijoje evangelikų kapeliono pareigas, važinėdamas iš ten kas sekmadienį laikyti pamaldų Švobiškyje.

Nuo 1940 m. balandžio mėn. 1 d. buvau atkeltas į Biržus parapijos klebonu. Nuo 1942 m. sinodo iki 1957 m. sinodo ėjau Konsistorijos Viceprezidento pareigas, o nuo 1957 m. sinodo — Konsistorijos Prokuroro pareigas.

Būnant Konsistorijos Viceprezidento pareigose, teko lankyti beveik visas mūsų ev. reformatų parapijas Bažnyčios reikalais ir rūpintis įregistruoti veikiančias bažnyčias Vyriausybės įstaigose. Be Biržų parapijos, kurioje iki 1952 m. pradžios dirbome dviese (kartu su kun. Aleksandru Balčiausku) teko aptarnauti dar Kauno ir Kėdainių parapijas. Nuo kun. A. Balčiausko mirties 1952 m. sausio mėn. 24 d. teko dirbti Biržų parapijoje vienam ir prie to dar aptarnauti Kauno, Kėdainių, Naujamiesčio — Panevėžio ev. reformatus ir Salamiesčio filiją.

Šalia kunigo darbo teko kiek padėti rašiniaus „Sėjėjo“, „Mūsų Žodžio“ ir Evangelikų Kelio“ redakcijoms.

IV. Epilogas

Ir taip kun. P. Jašinskas, pasitraukus ar mirus kitiems ev. reformatų kunigams, liko visiškai vienas. Metų naštai slegiant jo pečius, būtinai reikėjo rasti pagelbininką. Juo tapo Petras Čepas, ryžęsis šiam nelengvam darbui ir pradėjęs lankyti ev. liuteronų teologinius kursus Rygoje.

Kun. P. Jašinskas Biržuose kunigavo iki pat mirties. 1979 m., sulaukęs garbingo 90 m. amžiaus, Biržų bažnyčioje iškilmingose pamaldose įšventino į kunigus diakoną Petrą Čepą ir perdavė jam pagrindinę savo darbo naštą. Tačiau jau nebeilgai teko jam gyventi. Susilpnėjęs sveikatai, 1982 m. gegužės mėn. 19 d. kun. Povilas Jašinskas mirė. Palaidotas Biržuose, naujosiose ev. reformatų kapinėse.

Beveik visą savo gyvenimą kun. P. Jašinskas pašventė tarnavimui Dievui. 54 metus tarnavo Dievui kaip kunigas, o aplanai bažnytiniam darbui pašventė net 68 savo gyvenimo metus. Ypač sunku buvo po II pasaulinio karo. Tačiau, Dievui padedant, ev. reformatų Bažnyčia išsilaikė, ir dabar jau jaučiamas šioks toks atgimimas. Šiandien Biržuose kunigauja jaunas kunigas Reinholdas Moras, dar vienas jaunas vyras Julius

Norvila, tik ką baigęs ev. teologijos studijas Taline, Estijoje, šiemet buvo ordinuotas kunigu. Tai antras reformatų kunigas Lietuvoje.

Taigi, šiandien, kai sukanka 100 metų nuo kun. Povilo Jašinsko gimimo, galime drąsiai pasakyti, kad ne veltui vargta, triūsta ir gyventa. „Į visą savo trumpo amžiaus bėgį žiūrint, tenka tarti: tai buvo įvairu, tai buvo varginga ir kartu gražu — tai buvo Viešpaties malonė“ (kun. P. Jašinsko žodžiai).

P. Jašinskas Jr.

1989 m.

Talpindami velionies trumpą autobiografiją su memuariniu jo sūnaus epilogu, norime duoti progos mūsų skaitytojams, ypatingai jaunajai kartai, arčiau susipažinti ne tik su kun. P. Jašinsko gyvenimu ir veikla, bet ir bendrai su pačiu kaimiečių gyvenimu ir jų vaikų auginimo ir auklėjimo sąlygomis tuometinėje Lietuvoje.

Be tvirtos valios, pasiryžimo ir pasiaukojimo mūsų vyresnioji inteligentijos karta būtų buvusi daug vargingesnė, negu kad ją turėjome ir dalinai šiandien tebeturime.

Redakcija

* * *

75 METAI KURATORIUI PETRUI ZABLOCKUI

(Ankstyesnė nuotrauka)

Šiemet Lietuvos Reformatų Baž-

nyčios kuratorius Petras Zablockas Panevėžyje atšventė 75-tąjį gimtadienį.

Gimė 1914 m. sausio 3 dieną Smaliečių km., Papilio valsč., Biržų apskr. 1926 metais baigė Smaliečių pradžios mokyklą. Per Pirmąjį pasaulinį karą metrikinė dokumentacija iš Papilio buvo išgabenta į Semipalatinską, todėl mokytojas J. Vilminis jį „perkrikštijo“ ilgesniam laikui į Zablocką. Neturėdamas sąlygų toliau mokytis, penkerius metus praleido namuose, nedideliame 14 ha tėvų ūkyje. Ten pradėjo savo jėgomis ruošti gimnazijos kursui, eksternu išlaikydamas egzaminus Biržų gimnazijoje kasmet po vieną klasę. 1931 metais buvo priimtas į šios gimnazijos V klasę. Gimnaziją baigė 1935 metais ir rudenį išėjo į kariuomenę. 1937 metais įstojo į Klaipėdos pedagoginį institutą. 1939-aisiais jį baigęs, pradėjo mokytojauti įvairiose mokyklose. Nuo 1940 m. kovo iki karo pradžios buvo Biržų pradžios mokyklų inspek-

toriumi, 1944-45 mokslo metais — Joniškėlio progimnazijos direktoriumi.

1945 metais rugsėjo 12 d. buvo suimtas. 1946 metais sausio 16 d. teismas Panevėžio kalėjime paskyrė 10 metų lagerio ir 5 metus be teisių. 1955 m. kovo mėnesį paleistas iš lagerio, bet sekė ištrėmimas, kuris 1956-tais buvo panaikintas. Jis parašė pareiškimą peržiūrėti jo bylą. Neradus nusikaltimo, 1957 metais buvo reabilituotas. 1959-aisiais, galutinai sugrįžęs į Lietuvą, pradėjo keliauti po mokyklas. Paskutiniai buvo Panevėžio I aštuonmetė.

Petras Zablockas buvo ne vien diplomuotas mokytojas, bet ir literatas. Nuo pat vaikystės bandė savo kūrybos talentą. Būdamas gimnazistu pasuko į moksleivišką spaudą — „Moksleivį“, „Moksleivių Varpus“, „Jaunimą“, „Ateities Spindulius“, „Mokslo Dienas“, „Jaunąją Lietuvą“, o „Savaitės“ žurnalui paskelbus novelės konkursą, laimėjo premiją. Be eilėraščių ir bendrai literatūrinės beletristikos Petras Zablockas daug rašė įvairiomis temomis straipsnių ir periodinėje spaudoje.

Net rūščiausiomis sąlygomis režiminiuose Intos lageriuose jis nenustojė kūręs. Jei dienos darbai mirtinai išvargindavo, eilėraščiai gimdavo vakarais ar naktimis ant plikų narų. Sukūręs posmą ar visą eilėraštį, stengdavosi įsiminti ar slapta užsirašyti popieriaus skiautelėje. Susibičiuliavęs su kitais kaliniais — poetais, jis prisidėjo prie rankraštinės lietuvių tremtinių poezijos antologijos „Benamiai“. Jos nuorašai pasiekė Lietuvą, bet Lietuvoje tada neatsirado rizikuojančių garsiai prabilti apie septynioli-

kos slapyvardžiais prisidengusių autorių kūrybą. Šiandien gi ta rankraštinė „Benamių“ antologija buvo pakeista į spaustuvėje spausdintą, skoningai išleistą 300 puslapių didelio formato knygą, su tikromis autorių pavardėmis ir autobiografijomis. Ta antologija dabar laisvai Lietuvoje platinama.

Šia proga tenka priminti, kad sukaktuvininkas buvo aktyvus reformatų jaunimo draugijos „Radvila“ narys ir jos švietimo fondo nuolatinis rėmėjas. Studijuodamas Klaipėdoje, atvažiuodavo į Biržus dalyvauti draugijos sukaktuvinėse šventėse. Dirbdamas spaudoje neužmiršdavo ir „Sėjėjo“. Dar kunigaujant kun. Balčiauskui, buvo sinodo išrinktas kuratoriumi. Kuratoriaus veikla buvo 1945 m. tremties nutraukta. Gyvendamas Panevėžyje prieš savo valią atitrūko nuo pastoviai aktyvios Bažnyčios veiklos.

Kuratorius Petras Zablockas su žmona Vale Kazėnaite, taip pat buvusia mokytoja, literate ir talentinga piešėja, gyvena Panevėžyje. Jų vienintelė dukrelė Danguolė gyvena Kaune.

Linkime mielam jubiliatui dar gausios eilės sveikų, laimingų ir kūrybingų metų!

ŠIAURĖS GĖLELĖ

*Nuošalioj pašlaitėj prie upelio
Pažydėt, truputį pažydėt. —
Ir linguoja vėjuje galvelė,
Ir lietutis merkia lig širdies.*

*Vieniša ji į kalnelį žiūri
Lyg sapne sustingusi svaja...
Kažkur liejas plačios saulės jūros,
Kažką vėjas pabučiuoja — tik ne ją...*

*Ją aplenkia laimė aukso važiuos,
Lyg našlaitę be mielos mamos.
Ir pavasario aplink be galo maža,
Ir tik trupinėlis — šilumos.*

*Bet pažvelk į jos veidelį gerą —
Tarsi šilumą jauti gimtų namų.
Tegu vėtros siautėja ir bara —
Tau su ja nežemiškai ramu.*

*Kai rytais eini nelaisvės kelią,
Ji galvelę lenkia paliūdėt.
Vakare apie vargų vargelį
Alpdama rypuoja su žvaigždėm.*

*O jei kartais neišlaikius tektų
Atsigulti svetimuos laukuos, —
Ji ir dieną, ir nykiausią naktį
Tau iš tolo galvele linguos...*

1953

LIETUVOS EVANGELIKŲ REFORMATŲ BAŽNYČIOS 1988 METŲ SINODAS

1988 m. birželio m. 25 d. Biržų ev. ref. bažnyčioje įvyko antrasis pokarinis Lietuvos evangelikų reformatų bažnyčios Sinodas. Iškilmingos pamaldos bažnyčioje prasidėjo 11 val., kuriose, be vietos kun. R. Moro, dalyvavo svečiai kunigai: Liet. ev. liuteronų Konsistorijos pirmininko pavaduotojas kun. J. Okas, Klaipėdos krašto liuteronų kun. E. Roga, babtistų bendruomenės atstovas brolis Volkovas ir Biržų katalikų parapijos klebonas V. A. Marozas. Kun. Okas pasakė pamokslą ir perskaitė ev. liuteronų bažnyčios vyskupo J. Kalvano sveikinimą sinodui. Krikštijant tris vaikučius, kalbėjo Klaipėdos krašto liuteronų kun. E. Roga iš Vanagų. Sinodą sveikino babtistų atstovas brolis Volkovas iš Panevėžio ir Biržų katalikų parapijos klebonas V. A. Morozas. Pamaldas pajvairino choras ir orkestras.

Po pamaldų įvykęs Sinodo posėdis priėmė naujus reformatų bažnyčios įstatus — kanonus ir paskyrė naują Konsistoriją: pirmininkas — kun. R. Moras, pavaduotojas — Alfonsas Šumska, sekretorius — Valdas Žielys, kasininkas — Petras Tuina. Nariai: Petras Povilonis, Povilas Januškevičius, Birutė Frankienė, Vytautas Zablockas, Irena Bakūnienė, Jonas Naktinis. Kandidatai: Kostas Trečiokas, Jurgis Pavinkšnis, Povilas Grinas, Algis Šernas. Revizijos Komisija: Algirdas Stačkūnas, Aleksandras Krišukėnas, Adolfas Šlekys ir kandidatai: Adolfas Burbulis, Linas Ajutis.

Sinodas gavo Kauno ir Panevėžio miestuose gyvenančių reformatų prašymus, pradėti organizuoti ten reformatų parapijas. Sinodas pavedė Konsistorijai rūpintis jų prašymo pildymu. Buvo svarstytas ir kunigų paruošimo klausimas. Kadangi parapijos nepareišė noro, kad į bažnytinį darbą būtų pakviestas grįžti kun. P. Čepas, nutarta rūpintis naujų kandidatų rengimu kunigo luomui.

Sinodas nutarė ir toliau palaikyti draugiškus santykius su kitomis konfesijomis. Buvo nagrinėjami klebonijos atgavimo ir transporto priemonių klausimai.

Sinodo dienotvarkei pasibaigus, pirmininkaujantis padėkojo visiems. Posėdžiai baigti giesme ir malda.

Po posėdžių Sinodo delegatai ir svečiai autobusu vyko į Papilį, kur papietavę apžiūrėjo miestelį ir reformatų bažnyčią — architektūros paminklą. Paskui visi grįžo į Biržus, kur bažnyčioje 18 val. įvyko bažnytinės muzikos koncertas. Vargonininkas Vytautas Sprindys ir jaunimo ansamblis atliko meninę programą. V. Inkėnas paskaitė savo kūrybos eilėraštį.

Nuskambėjus paskutiniam šventiniam akordui, parapijiečiai išsiskirstė, kupini šiltų, malonių šventiškų prisiminimų. Ateityje Sinodai vyks kas 5 metai.

RUSIJOS KRIKŠTO 1000-METINIS JUBILIEJAUS MINĖJIMAS

1988 m. birželio m. 4-17 dienomis Rusijoje buvo iškilmingai atšvęstas tūkstantmetis Krikšto jubiliejus. Maskvos ir visos Rusijos Patriarcho Pimeno kvietimu, į Maskvą suplaukė iš visų pasaulio žemynų ir visų krikščioniškų bažnyčių didžiulė žmonių minia.

Birželio 6 d. patriarchas Pimenas atidarė ta proga sušauktą Rusijos bažnyčios Sinodą ir Krikšto jubiliejų Sergijaus Šv. Trejybės lauroje (ypatingame vienuolyne) Zagorske, netoli Maskvos, pabrėždamas, kad svarbiausias darbas, kurį šis Sinodas turi atlikti yra Rusų Pravoslavų Bažnyčios valdymo statutas. „Mes esame įsitikinę — kalbėjo jis, kad padedant Visagaliui Dievui, mūsų palaiminto Sinodo veikimas bus įnašu į Dievo pavestą tarnavimą, siekiant atstatyti visų krikščionių vienybę, saugojant ir stiprinant taiką ir teisingumą visame pasaulyje. . . Visi mes jaučiame gilų pasitenkinimą, kad mūsų Sinode dalyvauja atstovai iš Romos Katalikų Bažnyčios, iš Anglikonų, iš Senkatalikų, iš Rytų senųjų Bažnyčių, iš Evangelikų Liuteronų ir iš kitų Bažnyčių bei religinių susivienijimų. Džiaugiamės matydami mūsų tarpe didžiai gerbiamą Tarybų Sąjungos Religijų Reikalų Tarybos pirmininką Konstantiną Michailovičių Charčevą.

Mes nuoširdžiai dėkojame jums visiems už jūsų pastangas atvykti pas mus, už troškimą sujungti savo džiaugsmą su mūsų džiaugsmu šiomis švenčių dienomis.

Dėkojame Viešpačiui, kuris davė mums šitą santaikos bendradarbiavi-

mą ir tikime, kad mūsų bendromis maldomis Visavaldis mus, palaiminto vietinio Sinodo dalyvius, sutvirtins savo galybės jėga vienybėje ir taikoje atlikti būsimus darbus. Tegul ilsisi ant mūsų „Viešpaties Dvasia, išminties ir proto Dvasia, sugebėjimo ir pajėgumo Dvasia, atpažinimo Dvasia ir baimė Viešpačiui (Ješ. 11,2)“. Skelbiu vietinį Rusų Pravoslavų Bažnyčios Sinodą atidarytu.“

Po Sinodo iškilmės vyko Maskvoje, kur Bažnyčių vadovai Kremliuje buvo priimti Aukščiausios Tarybos pirmininko A. Gromyko ir turėjo laisvą pasikalbėjimą.

Iškilmingas jubiliejaus aktas įvyko Didžiajame Teatre, kur taip pat dalyvavo valstybės atstovai.

Birželio m. 12 dieną, sekmadienį, buvo iškilmingos jubiliejinės pamaldos, dalyvaujant patriarchui ir visų bažnyčių vadovams bei atstovams, skirtos naujai atkurti šv. Danilovo vienuolyno bažnyčiose ir teritorijoje.

Pasibaigus iškilmėms Maskvoje, svečiai dar turėjo progos aplankyti žymių Rusijos krikšto miestų (Kijevo, Vladimiro, St. Peterburgo-Leningrado) vienuolynus ir bažnyčias.

200 metų Švobiškio ev. reformatų bažnyčiai

Š. m. spalio mėn. 22 d. Švobiškio reformatų parapija iškilmingai minėjo savo bažnyčios 200 metų sukaktį. Besiruošiant šiai šventei, bažnyčia buvo gražiai iš vidaus ir iš lauko restauruota ir įvesta elektra. Gaila, kad dėl techniškų kliūčių, nebuvo

galima šventės metu ja pasinaudoti. Šia proga tenka priminti, kad bažnyčios remonto darbų pasisekimui, materialiai, transporto priemonėmis ir kita parama prisidėjo ir vietinio Švobiškio kolūkio vadovybė. Tai labai gražus pirmas tokio bendradarbiavimo žingsnis po tų sunkių kančios ir paniekos metų.

Iškilmėse dalyvavo apie 400 žmonių iš artimų ir tolimų vietų. Šiltus jubiliejinius sveikinimus katalikų Bažnyčios vardu pareiškė kaimyninio Joniškėlio klebonas Benas Urbonas, o ev. liuteronų Bažnyčios — kun. Kurtas Moras. Pagrindinį pamokslą sakė kunigas — diakonas Julius Norvila, primindamas apie nepasotinamą žmogaus sielą, kuri tik Dievu gali būti sutvirtinta, tam ir reikalingi šie Dievo Namai. Pamaldas pagražino pakaitomis Biržų parapijos choras, vadovaujamas Jono Sprindžio, ir jaunimo kvartetas, vadovaujamas Valdo Žielio. Po pamaldų Joniškėlio Kultūros Namuose vyko draugiškos vaišės.

Ne visi šios šventės dalyviai buvo pakilioje nuotaikoje. Daug ir skaudžių rūpesčių turėjo Konsistorijos narė ir Švobiškio parapijos pirmininkė Irena Bakūnienė (Sketerytė) iš Nareikonių, dabar gyvenanti Joniškėlyje. Ji prieš mėnesį iš tolimos šiaurės į tėviškę parsivežė buvusių tremtinių — savo tėvelio Petro Sketerio bei savo dukrelės Laimutės Bakūnaitės palaikus, kurie rugsėjo mėn. 23 d. buvo gražiai palaidoti Švobiškio kapinėse. Šią vasarą iš viso buvo parvežta apie 12 mūsų parapijiečių palaikų iš Papilio, Švobiškio, N. Radviliškio parapijų. Taigi ir tremtinių kaulai pamažu grįžta į gimtąją Lietuvą.

KRONIKA

Lietuvos Ev. Ref. Bažnyčią sudaro 5 parapijos: Biržų, Papilio, Nem. Radviliškio ir Salamiesčio. Reformatų šeimų yra Kaune, Panevėžyje, Vilniuje ir kituose miestuose, tačiau ten dar nėra susiorganizavusių parapijų ir trūksta pamaldoms laikyti patalpų. Klaipėdoje ev. reformatai pamaldoms naudojami liuteronų bažnyčia.

Ev. Reformatų Bažnyčios aukščiausias valdomasis organas yra Sinodas, kuris šaukiamas reikalui esant, bet ne rečiau kas 5 metai. Sinodo nutarimų vykdomasis organas yra Konsistorija su būstine Biržuose. Šiuo metu reformatų parapijas visais dvasiniais reikalais aptarnauja kun. Reicholdas Moras, paskutiniu laiku susilaukęs pagelbininko diakono Juliaus Norvilo.

Biržų bažnyčioje pamaldos laikomos kiekvieną sekmadienį 11 valandą, Šv. Vakarienė — kiekvieno mėnesio pirmąjį sekmadienį ir per šventes. Paskutinį mėnesio sekmadienį, 9.30 val. mūsų bažnyčioje laikomos ev. liuteronų pamaldos latvių kalba. Mėnesio pirmąjį šeštadienį rengiami teminiai vakarai, kuriuose dalyvauja jaunieji parapijiečiai.

Kitose bažnyčiose pamaldos laikomos 13 val.: Švobiškyje — mėnesio antrą sekmadienį, Papilyje — mėnesio trečią sekmadienį, Nem. Radviliškyje — mėnesio ketvirtą sekmadienį, Salamiestyje — 4 kartus metuose.

1987 — jubiliejinais 600 Lietuvoje krikščionybės įvedimo metais, reformatų bažnyčia neliko nuošaliai ir pažymėjo šį jubiliejų ekumeninėmis

pamaldomis keturiose savo bažnyčiose: Biržuose, Švobiškyje, Papilyje ir Nem. Radviliškyje. Biržų reformatų bažnyčioje tai dienai pritaikintus pamokslus, be kun. R. Moro, pasakė Biržų katalikų parapijos klebonas V. Marozas ir tos parapijos kun. M. Stonys.

1987 m. gegužės m. 2 d. Švobiškio reformatų parapija buvo surengusi Krikšto jubiliejaus ir Motinos Dienos minėjimo šventę. Be parapijiečių, bažnyčia susilaukė daug svečių iš apylinkės ir tolimesnių vietų. Senoji bažnyčia lyg naujai atgijo, senai bematė tiek daug žmonių. Pamaldose, be kun. Moro ir iš Biržų atvykusių choristų, dalyvavo liuteronų kun. E. Roga ir Joniškėlio katalikų parapijos grupė su jos klebonu B. Urbonu, 3 klierikais ir vargonininku. Daug gražių žodžių pasakė kunigai apie nesibaigiančio krikšto reikšmę, apie motinos pasiaukojimą, apie Motiną-Bažnyčią. Pamaldoms pasibaigus, parapijos pirmininkė Irena Bakūnienė pakvietė pamaldų dalyvius kukliems pietums į Joniškėlį. Pietūs buvo paruošti katalikų tikėjimo brolių patalpose. Pasivaišinus, prieš išsiskiriant, klebonas Urbonas visus pakvietė į jubiliejines Lietuvos Krikšto iškilmes liepos mėn. Joniškėlyje. Jose dalyvavo kun. R. Moras su Švobiškio parapijiečių grupe.

1987 m. liepos 26 d. Nem. Radviliškio dalinai naujai atremontuotoj bažnyčioje, gražiai išpuoštoj gėlėmis ir vainikais, susirinko didelis tikinčiųjų būrys, paminėti bažnyčios kertinio akmens pašventinimo 100-to metų jubiliejų. Iškilmingose pamaldose buvo priimti nauji parapijiečiai — konfirmandai, 4 jaunuoliai, kurie

pirmą kartą tapo Šv. Vakarienės dalyviais. Pamaldose, be svečio liuteronų kun. E. Rogos, dalyvavo ir vietos katalikų bažnyčios klebonas Vyt. Zakris. Ta proga buvo paminėtas ir Lietuvos Krikšto 600 metų jubiliejus*. Pabaigoje kun. R. Moras padėkojęs visiems iki šiol prisidėjusiems prie ilgo ir nelengvo bažnyčios remonto darbo priminė, kad nors jau daug padaryta, bet dar ne viskas, ragindamas nenuleisti rankų ir nepailsti — bandyti bažnyčios pastato remontą užbaigti iki 1990 m. liepos m. 8 d., iki 100-mečio bažnyčios pašventinimo jubiliejaus. Po pamaldų dalyviai buvo pakviesti iškilmingiems pietums kasininkės Katrės Užulavičienės namuose.

* Pamaldas pajvairino Biržų bažnyčios choras, vadovaujamas ilgamečio vargonininko J. Sprindžio ir vamzdžių (dūdų) orkestras.

1987 m. Biržų reformatų bažnyčia buvo radiofikuota, įrengiant garsikalbius ir kilnojamus mikrofonus.

1988 m. buvo tęsiami bažnyčios elektrifikacijos ir kiti remonto darbai. Bažnyčios sienoje netoli sakyklos buvo įmūryta balto marmuro memorialinė lenta kun. Balčiausko atminimui. Ji buvo parūpinta artimųjų pastangomis ir, parapijai pageidaujant, kaip padėka ištikimam ir šviesios atminties Biržų parapijos dvasios vadovui, prisimenant jo 80-tąjį gimtadienį. Tuo jis buvo kukliai bažnyčioje pagerbtas.

1988 m. sausio m. Biržuose buvo susirinkusi Ref. Bažnyčios Konsistorija ir jos nariai nutarė birželio m. 25 d. susaukti Biržuose Liet. Ev. Reformatų Bažnyčios Sinodą (antrą pokarinį;

pirmas įvyko 1957 m.). Svarbiausi sinodui dienotvarkės punktai: priimti naują bažnyčios statutą, patvirtinti kanonus, rinkti naują Konsistorijos pirmininką, atnaujinti ir papildyti Konsistorijos sąstatą. Tuo reikalu šaukti visose parapijose visuotinius susirinkimus ir išrinkti po 6 delegatus Sinodui.

1989 metų liepos 29 d. buvo surengtos pirmosios per pokario metus oficialiai įregistruotos Ev. - Reformatų Bažnyčios pamaldos. Joms vadovavo tik prieš mėnesį ordinuotas jaunas kun. Julius Norvila. Jis paskirtas aptarnauti atkurtas Vilniaus bei Kauno ev. -reformatų parapijas.

Tuoj po pamaldų parapijos atkūrimo iniciatyvinės grupės pirm. Algirdas Kriškėnas perskaitė religinių reikalų įgaliojimo išduotą pažymėjimą, kuriame sakoma, kad Vilniuje įregistruota ev. -reformatų religinė bendruomenė. Kiek anksčiau parapija buvo įregistruota Kaune.

Oficialiai įteisintos ev. -reformatų bendruomenės aktyvas išrinko parapijos komitetą: pirmininku tapo A. Kriškėnas, pavaduotoju — Donatas Balčiauskas. Komiteto nariai: Rimas Kregždė, Halina Korsakienė, Dalia Gadliauskienė, Rimgaudas Kiliulis ir Gediminas Rickevičius.

Š. m. kovo mėn 9 d. Biržuose buvo plačiai paminėtas Radvilų pilies 400 metų jubiliejus. Ta proga buvo surengta mokslinė konferencija ir atidarytas istorinis muziejus restauruotoje pilyje. Jame yra nemaža medžiagos ir apie reformaciją. Buvo ir paroda senovės bei Lietuvos Nepriklausomybės veikėjų fotografijų, kaip

prof. P. Jakubėno, K. Kurnatausko, M. Yčo ir kt. Taip pat buvo išstatyta fotografija Kauno Universiteto Evangelikų Teologijos fakulteto profesorių ir studentų.

***

Mūsų Mirusieji Tėvynėje

1987 m. vasario 5 d. Medeikiuose netikėtai mirė buvusi Biržų parapijos dvidešimtuko narė Matilda Žaldokienė, gim. 1925 m. Palaidota Paberžių kapinėse, kur ilsisi anksčiau mirę sūnus ir brolis. Laidotuvių apeigas atliko kun. R. Moras.

1987 m. gegužės 30 d. Biržuose mirė Emilija Čigienė, duktė Petro, gim. 1898 m. Simonių km. Jos sūnus Algis su šeima aktyviai dalyvauja bažnytiniame gyvenime, gieda bažnyčios chore. Laidotuvių apeigas atliko kun. R. Moras gimtųjų Simonių nedidelėse, bet gražiose kapinėse.

1987 m. spalio m. Kaune mirė Olga-Matilda Snarskienė, poeto Jono Snarskio žmona. Iš namų Kaune buvo išlydėta į Biržų ev. reformatų bažnyčią ir po pamaldų palydėta į Vinkšninių kapines, kur ilsisi vyro artimieji.

1988 m. sausio 21 d. Biržų ligoninėje mirė ilgametė bažnyčios choristė Ona Grigaitė-Šileikienė, gim. 1912 m. Gajūnų km. Palaidota Iškonų kapinėse.

1988 m. Nem. Radviliškio parapija neteko ilgametės narės, aktyvios bažnyčios rėmėjos Daratos Dagtės-Kraniauskienės, gim. 1907 m. Jasiškių km. Palaidota Nem. Radviliškio kapinėse, kur ilsis jos vyras su sūnum.

Hypatia Yčaitė-Petkus

Ev. Reformatų Bažnyčia Vilniuje

Jau keli dešimtmečiai, kaip ši bažnyčia pamaldoms buvo uždaryta ir joje buvo įsteigtas kino teatras. Viskas, kas priminė tikėjimą, buvo panaiškinta: dingo nuo viršūnės kryžių nešanti statula, dingo jos pašonėse klūpantieji angelai. Vidaus įrengimai — o čia buvo ir muziejinės vertės dalykų — tapo nudanginti į nežinią. Žodžiu, bažnyčios likimas panašus į kitų Vilniaus bažnyčių. R. katalikų katedra, savo išvaizda kiek panaši į minimą reformatų bažnyčią, buvo paversta meno muziejumi. Sovietijoje dabar pūčia nauji politiniai vėjai. Katedra šių metų pradžioje buvo sugrąžinta tikintiesiems. Mums berlašant, girdime, jog vietos reformatai reikalauja savo bažnyčios sugrąžinimo ir, kad yra vilčių, jog taip ir įvyks.

Vilniaus reformatų bažnyčia dabar daug kam yra aktuali ir verta prie jos apsistoti ilgiau. Kaip matysime, ji yra keliais atžvilgiais verta dėmesio. Yra gerai žinoma, jog Vilniaus bažnyčių grožybės sudaro didelę dalį miesto charakterio ir patrauklumo. Ten suvažiuoja keleiviai iš visų pasaulio kraštų — ir ne vien lietuviai. Grįžę jie pasakoja apie nuostabią Šv. Onos, Šv. Petro ir Povilo, ir kt. R. katalikų bažnyčias. Tačiau kitatikių bažnyčios netraukia jų dėmesio. Paveiksluotų knygų apie Vilniaus įdomybes yra daug, bet retai ten užtiksimė ev. reformatų bažnyčios atvaizdą. Tarpe tokių knygų, kur galima rasti jos (dargi labai menišką) fotografiją yra **Vilnius, architektūra iki XX amžiaus pradžios**. Vilnius, 1958.

Vilniaus reformatų bažnyčia stovi nuošaliai ir tikrąja ir perkelta to žodžio prasme. Jos klasikinio stiliaus kolonos puošia Pylimo gatvę netoli trumpos Vokiečių gatvelės ir prie kelio, senovėje vedusio į Trakus. Keičiantis krašto valdovams, neretai keitėsi ir gatvių pavadinimai, bet rodosi, kad dabar joms vėl sugrįžo jų lietuviški vardai. Š. m. gegužės mėn. viduryje bažnyčion užėjo mūsų kuratorė — čikagietė Dr. Daina Variakojtė-Fricke, ir papasakojo savo įspūdžius. Nebuvę jai sunku surasti kelią, einant pėsčia nuo Katedros aikštės per senamiestį ir pro Universiteto rūmus. Bažnyčia dabar išdažyta geltonai (ne baltai, kaip mes ją atsimeiname) ir ten veikia kinas vardu „Kronika“. Iš dviejų tarnautojų, pardavinėjančių bilietus, viena buvo rusė, kita lietuvė — biržietė, su kuria teko pora žodžių pakalbėti. Viduje — paprasta salė su sėdynėmis ir filmų aparatūra. Savaime aišku, nėra nei sakyklos, nei Dievo Stalo, nei tradicinio sienos įrašo „Soli Deo Gloria“. Išliko puošnios lubos (pažįstamos iš matytų fotografijų). Ten dar yra neužtaisytos skylės, kur gal kabėjo didžiulis kandeliabras. Tai ypatingos reikšmės „antikas“, kadaise priklausęs kunigaikščiams Radviloms, berods atvežtas iš jų buveinės Nesvyžiuje. Nėra nė ženklų kitos ten buvusios brangenybės — knygos: tai vad. Brastos Biblijos egzempliorius, kurią išleido M. Radvila Juodasis XVI-me amžiuje. Įdomu, kur tas viskas dingo, bet laiko pritrūko eiti medžioti tokių informacijų.

Priešais bažnyčią, toje pačioje Pylimo gatvėje, buvo jai priklausiusi žemė su pastatais. Deja, seniai tapo

sunaikinta Kolegijos būstinė, reziden-
ciniai namai, klebonija, Sinodo biblio-
teka (su neįkainuojamos vertės biblio-
grafiniais turtais). Per II Pasaulinį
karą ant jų tiesiog užkrito bombos. Jų
vietoje yra gražiai užlaikytas parkas
su medžiais ir gėlėmis. Parko gale
atrodo, lyg būtų kapai, ir stovi keli
labai apskurę nameliai. Gal tai baž-
nyčios tarnautojų butų liekanos? —
Šie įspūdžiai suspaudžia širdį iš mūsų
tiems, kurie kadaise šias vietas
pažino ir mylėjo. Mes jų nematėme
nuo 1940 m., kai sausio mėn. ten
susirinko ypatingas sinodas. Tada
Reformatų Bažnyčia (politinių sienų
perskelta į dvi — Biržų ir Vilniaus —
dalis) vėl suėjo į vieną. Tokiu būdu
šimtmečius galiojęs „Unitas Lithuani-
ca“ principas atsinaujino — jaudinan-
tis įvykis, bet apie tai gal kitą kartą. . .

Vilniaus reformatų bažnyčia yra ir
architektūriniai įdomi ir turi giliai
istorinės reikšmės — šiame mieste
prasidėjo Lietuvos Reformacija. Pasta-
to klasikinis stilius primena senovės
graikų ar romėnų šventyklą. Tai retas
reiškinys Vilniaus ankstyvos Gotikos
ir vėlyvo Baroko bokštų jūroje. Savo
kolonomis ir dailiu frontonu, kaip
sakyta, pastatas turi panašumo į
Vilniaus katedrą. Yra nuomonių, kad
žymiai už ją mažesnės reformatų
bažnyčios proporcijos geriau išlaiky-
tos ir, kad bendras įspūdis yra leng-
vesnis ir grakštesnis. Bažnyčią statė
ne katedros kūrėjas, įžymusis L.
Stuoka-Gucevičius, bet didelis jo
gerbėjas Karol Podczaszynski (gyv.
1790-1860). Pažymėtina, kad jo tėvas
ir jo senelis taip pat buvo architektai.
K. P. buvo Vilniaus universiteto
profesorius, savo darbais žinomas ir
užsienyje. Jis buvo tarpe tokių, kurie

rūpinosi atgaivinti tada jau nebema-
dingą klasikinio stiliaus statybą.

Bažnyčia palyginti nesena, nes
baigta statyti apie 1835 m. Betgi ji
garsiai byloja apie Reformacijos laiko-
tarpį Didžiosios Lietuvos Kunigaikšti-
jos laikais. Protestantiško tikėjimo
Radvilos — pradžioje Vilniaus šaka,
vėliau Biržų-Dubingių valdovai —
davė savo kraštui daug valstybės vyrų
ir karo vadų. Šie Radvilos (buvo ir R.
katalikų tikėjimo šaka, vad. Nes-
vyžiaus linija) buvo dideli Reformaci-
jos puoselėtojai. Senovėje čia buvo
daug jų statytų rūmų bei bažnytinių
ir kitokių įstaigų. Jų mūrai ir bokštai
amžių bėgyje sugriuvo, ar tai nuo
svetimųjų įsiveržimo (pav. XVII a.
Maskviečių puolimo) ar tai žmogiškos
netolerancijos dėka. Pirmųjų reforma-
tų bažnyčių nė žymės nebeliko.
Garsus Mikalojus Radvila Juodasis
1557 m. įsteigė bažnyčią savo rū-
muose Lūkiškėse (kažkodėl ta vietovė
dabar pavadinta V. I. Lenin'o vardu!).
Vėliau buvo statoma bažnyčia Bernar-
dinų vienuolyno apylinkėje, bet perse-
kiojimo laikais ji turėjo išsikraustyti.
Reformatų bažnyčia, šiandien stovinti
Pylimo gatvėje, yra iš eilės ketvirtoji,
o gal ir penktoji — vadinasi, religinių
fanatikų sugriauta ir iš naujo atstaty-
ta.

Reformacijos judėjimas siekė liau-
dies apšvietos ir skelbė laisvą žmo-
gaus sąžinės apsisprendimą. Jis skver-
bėsi Lietuvon Renesanso laikais ir iš
pradžių turėjo didžiausio pasisekimo.
Tai iššaukė R. katalikų Vadovybės
pasipriešinimą — Kontrareformaciją.
Naikinimo misija buvo patikėta Jėzui-
tų ordenui. Šis skatino minias trukdy-
ti „klaidatikių“ apeigas, deginti jų
raštus ir knygytus, griauti ir padegi-

nėti bažnyčias (tarp kitko, istoriko H. Merczyng'o veikalai gerai nušviečia šį laikotarpį). Reformatai buvo priversti persikelti už miesto ribų, už pylimo, statyto miesto sienų sutvirtinimui. Bet ir tai jiems ne visad padėjo: netrukus buvo panaikinti Lietuvos-Lenkijos valstybės įstatymai, saugojantieji lygias teises visokių (ir ne katalikų) religijų pasekėjams. J. Kregždės knyga **Reformacija Lietuvoje**, Chicago, 1980 duoda duomenų apie šią negarbingą istoriją. Deja, yra netolerancijos reiškinių ir mūsų laikais. Maldos namams atimama jų tikroji paskirtis, tikintieji neturi kur susirinkti, ateizmas remiamas, o religija slopinama.

Yra vilčių, kad nuoskauda, padaryta Vilniaus reformatams su laiku bus atitaisyta. Jie nenustoja belsti į biurokratijos duris ir reikalauti teisių pripažinimo. Įvyko bent du susirinkimai, kur jie žodžiu ir raštu skelbė savo nusistatymą dėl bažnyčios sugražinimo. Pirmą kartą susirinko viešai, atvirame ore Pylimo gatvėje prie bažnyčios. Antrą kart susirinkta š. m. kovo 18 d. R. kat. arkivyskupijos kurijos patalpose. Kun. R. Moras, atvykęs iš Biržų, laikė pamaldas. Įvyko vad. „Ev. Reformatų Iniciatyvinės Grupės“ susirinkimas. Dalyvavo turistai iš svetur, jų tarpe ev. liuteronų kunigai iš Oslo, Norvegijos. Svečiai domėjosi neveikiančiomis ev. reformatų bažnyčiomis (kurios yra gan geroje padėtyje) ir ev. liuteronų (smarkiai apgriautos). Jos artimiausiu laiku turėsiančios būti sugražintos.

Anksčiau buvo reiškiamas nuomonė, kad gal reiktų Pylimo gatvės bažnyčioje steigti Reformacijos muziejų, kuris praturtintų Vilniaus ir

viso krašto kultūrinį lobyną. Be to, tai padėtų išsklaidyti tą plačiai skelbiamą mitą, kad mūsų tauta visad buvo vieno vienintėlio (Romos) tikėjimo monolitas. Neatsižadama minties, kad toks muziejus visvien yra reikalingas, bet dabar poriname kiek kitaip. Dievui padedant, Vilniaus reformatų bažnyčia turi sugrįžti savo tikriesiems šeiminkams!

.....

Myk. Zablockas

MES - LIETUVOS GYNĖJAI

Mes kariai ir mes gynėjai
Brangios laisvės Lietuvos.
Visad budim kaip budėję,
Kad neliestų niekas jos.

Mums nebaisus sunkūs žygiai,
Nebauginas niekas ne.
Lietuvos narsių karžygių
Aidi žingsniai ir daina.

Plieno šalmas galvą dengia,
Trykšta ugnys iš akių.
Jeigu priešai pult nevengia,
Tai ir mes nevengsim jų!

Jaunos degančios krūtinės
Priešo kulkos nepajaus,
Ir nei žygiai, nei kautynės
Mūsų dvasios nepalauš!

1934

KELIONĖ LIETUVON

(Santrauka iš dr. Dainos Variakojytės-Fricke pranešimo 1989 m. Sinode)

Šių metų rugpiūčio mėn. ji lankėsi Biržuose ir kalbėjo su kunigu R. Moru. Jis gyvena ne klebonijoje, o namuose Basanavičiaus gatvėje. Biržų reformatų bažnyčios atnaujinimas ir atremontavimas daro gerą įspūdį. Patalpos šviesios ir erdvios. Buvo jaučiamas didelis religinis entuziazmas. Paskutinėje konfirmacijoje dalyvavo net 27 jaunuoliai. Tai yra nemažai, atsižvelgiant į tai, kad ilgus metus aplinka (taip sakant „protinis plovimas“) sulaukė vaikus nuo dvasinio auklėjimo.

Medinė klebonija prieš daug metų sudegė, o mūrinė, kur gyveno prof. kun. Jakobėnas, apgyventa 4-5 nuomininkų šeimų. Biržuose dr. Daina dar matėsi su A. Balčiauskiene (kunigo našle) ir su jos sūnum Donatu, gyv. Vilniuje, o tuo metu su savo sūneliu atostogaujančiu Biržuose. D. Balčiauskas reiškiasi ev. reformatų veikoje, ypač Vilniaus bendruomenėje.

Spauda rašo apie evangelikus, pav. Balčiauskienės laiškas su Vilniaus bažnyčios nuotrauka tilpo neseniai **Gimtajame Krašte**. Kun. diakono

Juliaus Norvilos š. m. birželio mėn. ordinacija buvo palankiai aprašyta komunistų **Tiesoje**. Spaudoje tilpo žinia, kad Vilniaus reformatų bažnyčia yra gražinama tikintiesiems (ten dar veikia kino teatras „Kronika“). Jokių puošnių kandeliabrų tos bažnyčios lubose nebėra. Patalpos reikalingos remonto, bet ne tokio didelio, kaip kad Vilniaus liuteronų bažnyčioje, kuri yra apverktinoje būklėje. Ten įrengta dirbtuvė ir padarytas antras aukštas. Remontui bus reikalingos didelės išlaidos.

Vilniuje ir Kaune entuziazmas reformatų pamaldoms yra didelis ir kartais net pritrūksta sėdimų vietų. (Red. priedas: Vilniuje pamaldos vyksta R. katalikų kurijos patalpose, o Kaune — ev. liuteronų bažnyčioje). Kaune reformatų bažnyčią seniai perėmė milicija ir įrengė du aukštus: apačioje yra kavinė, o viršuje sporto salė. Bažnyčių pastatai reikalingi taisymo ir remonto. Yra neabejotinas religinis atgimimas ir turime galvoti, kaip Lietuvos reformatams padėti. Be pastatų remontavimo, labai reikia ir vadovų — kunigų, kuriuos paruošti iki šiol buvo labai sunku, nes Lietuvoje nėra jiems galimybės mokytis. Atgimstančiame religiniame gyvenime neužteks dviejų kunigų (R. Moro ir J. Norvilos) viso krašto reformatams aptarnauti. Tad turime rūpintis dvasinių vadovų akademinio paruošimo tikėdami, kad greitai laiku atsiras jaunuolių, pasirenkančių teologiją pagrindiniu savo studijų tikslu.

Šiuo metu gal bus įmanoma paruošti naujų kunigų Vakarų pasaulio universitetuose. Tačiau turime vilties, kad neužilgo tai bus galima atsiekti ir

pačioje Lietuvoje. Galvojama, kad iš naujo steigiamame Vytauto Didžiojo Universitete Kaune vėl atsikurs Evangelikų Teologijos Fakultetas, kaip kad buvo Lietuvos Nepriklausomybės laikais.

Pranešėja atsivežė iš Lietuvos visą pluoštą labai įdomių nuotraukų, vaizduojančių jos lankytas vietas ir asmenis. Tomis fotografijomis ji pasidalino su savo klausytojais.

M. S. Koresp.

KETURIOLIKMETĖS LIETUVOS MERGAITĖS ĮSPŪDŽIAI, ŠVENČIANT 16 VASARIO KAUNE

Aš nutariau, kad kai rašysiu laišką, papasakosiu Jums kas pas mus vyko Vasario 16 d. Jūs gal skaitėte ar girdėjote, kaip mes šventėm šią šventę. Bet aš papasakosiu ką mes veikėme su tėčiu šitą dieną.

Anksti rytą atsikėlę, pasiėmėm vėliavą ir su autobusu važiovome prie Katedros. Tenai jau buvo minios žmonių, nors buvo dar tamsu ir lijo lietus. Mes su tėčiu neturėjome nei lietsargių, nei kapišonų, todėl turėjome stovėti lietui lyjant. Prastovėjome apie gerą valandą. Žmonių rinkosi dar daugiau, nebuvo galima net pajudėti; su tėčiu buvome taip suspausti, kad vos galėjome kvėpuoti. Matėsi visa „jūra“ trispalvių, buvo labai daug estų ir latvių vėliavų.

Visi laukė kol išeis žmonės iš Katedros. Pagaliau visa minia pajudėjo, kartu su ja ir mes. Priekyjeėjo žmonės, kurie nešė pamatinį akmenį paminklui Žuvusiems už Lietuvos Laisvę. Ėjome nuo katedros per visą

senamiestį iki Laisvės paminklo. O tai jau nemažas nuotolis. Žmonės dainavo liaudies dainas ir nuo jų skambėjo visas miestas. Kai atėjome prie paminklo, tenai jau buvo tūkstančiai žmonių, todėl arti priėti negalėjome. Muziejaus sodelis pavirto skruzdėlynu, žmonės sulipo į medžius, ant namų stogų, nes visi norėjo pamatyti, kaip atrodo paminklas ir kas dedasi aplink jį. Paminklą atidengė Landsbergis-Žemkalnis ir iš karto į dangų pakilo keli šimtai balandžių. Paskui mes su tėčiu paklausėme ką kalbėjo Sąjūdžio nariai, estai, latviai ir pasukome namo. Grįždami Laisvės alėja turėjome eiti pro muzikinio teatro sodelį. Ten buvo daug žmonių. Priėję arčiau pamatėme R. Kalantos nuotrauką ir aplinkui sudėtas gėles. Jau praėjo nemažai laiko nuo tada, kai jis susidegino, bet žmonės to nepamiršo ir, žinoma, niekados nepamirš. Paskui ėjome namo. Sugrįžę pakėlėme ir pakabinome vėliavą prie namų, užvalgėm ir vėl išėjome. Nuėjom pas tėtį į darbą, nes tenai turėjo būti susitikimas su estais ir latviais. Bet prieš tai nuėjom prie Kalantos. Tenai jau buvo daugiau žmonių, gėlių taip pat žymiai padaugėjo, buvo vainikas nuo Kauno Sąjūdžio grupės. Paskui pasukome link Laisvės paminklo. Prie jo dar buvo tikrai daug žmonių, jie sustoję dainavo, dėjo gėles. Ant paminklo buvo „kalnai“ gėlių. O juk dar žiema. Visas paminklas skendo gėlėse, o jas vis nešė ir nešė. Daug gėlių buvo ir ant Maironio, Daukanto, Kudirkos, Basanavičiaus biūstų; degė žvakutės prie akmens, kurį atnešė iš katedros, prie jo taip pat buvo daug gėlių. Bet čia tik akmuo paminklui, o

kai jį pastatys, manau, gėlių bus tiek pat kiek ir ant Laisvės paminklo.

Nuėjome pas tėtį į institutą. Tenai latviai ir estai pasakojo apie tai, kas pas juos dabar vyksta, apie mokyklas ir apie viską kitą. Pasibaigus iškilimėms ėjome senamiesčio link, nes septintą valandą (mūsų laiku) turėjo prasidėti šventinis fejerverkas. Vėl ėjome taip pat, kaip ir iš ryto, tik dar daugiau dalyvių ir į kitą pusę. Nors jau buvo vakaras, bet žmonių buvo tiek pat kiek ir ryte. Priėjome Nemuno ir Neries santaką. Visas slėnis buvo pilnas žmonių. Kalbėjo istorikai, rašytojai, Sąjūdžio žmonės, moksleiviai, kurie visus kvietė į sekantį mitingą vasario 23 d. Rotušės aikštėje. Paskui prasidėjo tikra fejerverkų šventė. Buvo jau tamsu, todėl atrodė labai gražiai. Tėtis nufotografavo, jeigu kas nors gausis, būtinai atsiųsim nuotraukų. Paskui žmonės skirstėsi. Ėjome ir mes. Netoli Muzikinio teatro sodelio buvo stotelė, kurioje turėjome laukti autobuso. Todėl dar kartą nuėjome pažiūrėti. Nors jau buvo vėlu, žmonių buvo labai daug. Degė žvakutės, gėlių buvo nepaprastai daug. Kai mes atėjome, moteriškė, apsirengusi tautiniais rūbais, dainavo „Oi, neverk, motušėle“. Buvo ir Kalantos tėvai. Paskui grįžome namo, bet jau labai vėlai. Kitą dieną man skaudėjo šonus ir kojas; tėtis, aš manau, ne ką geriau jautėsi, nes visą dieną prabuvome ant kojų. Išėjome su tamsa ir grįžome su tamsa. Bet tai, žinoma, niekis palyginus su tuo ką pamatėme ir išgirdome. Tėtis nepasijuokė, kad kai Laisvės paminklą iš naujo atstatynės galėsi nueiti, senučiukė su lazda pasiramsčiuodama, ir pasakyti skautam, kad matei, kaip jį

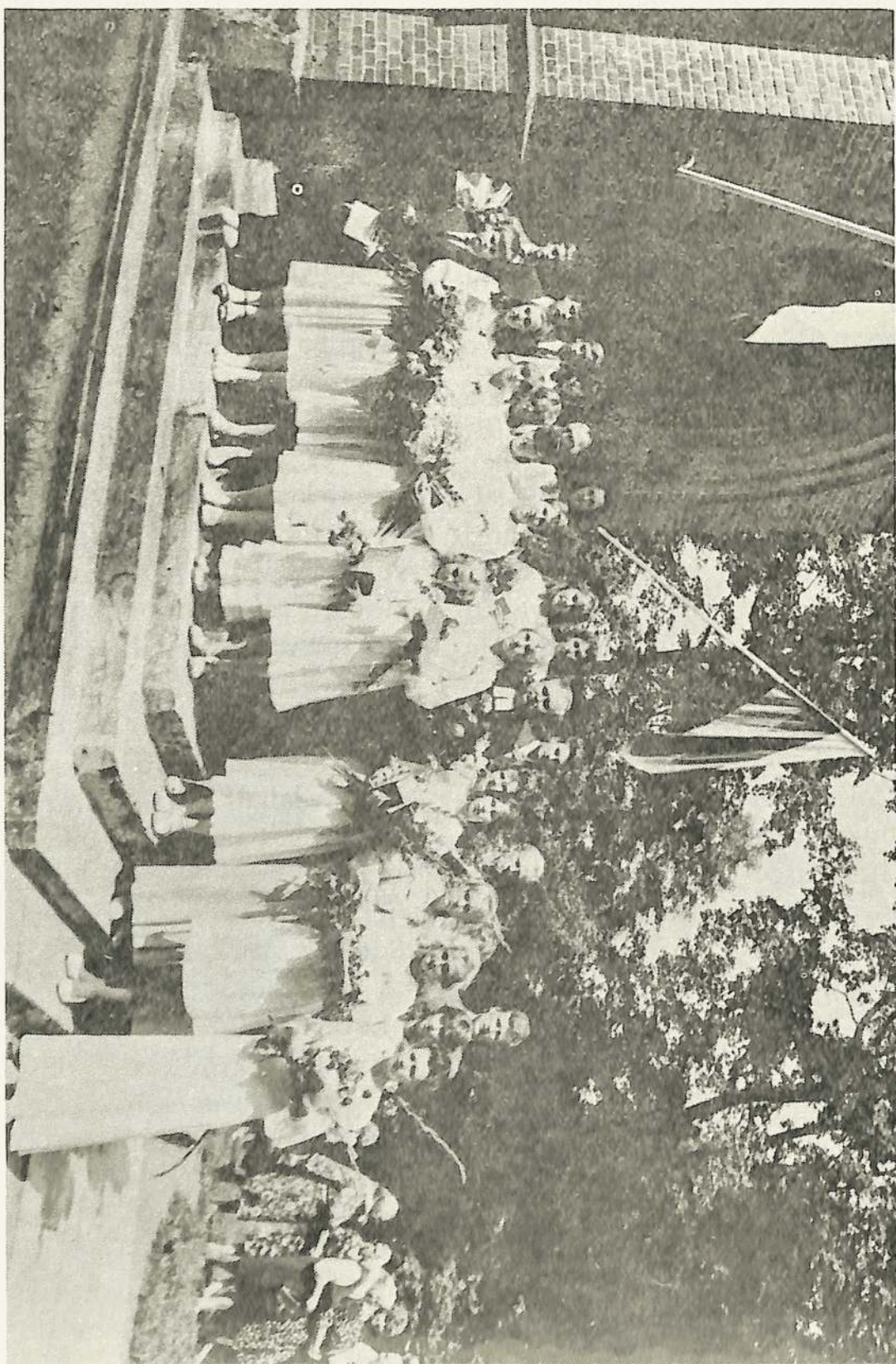
statė antrą kartą. (Čia tėtis sakė man). Bet aš manau, kad šito paminklo trečią kartą jau nereikės statyti.

Pas mus dabar dažnai atvažiuoja lietuviai iš kitų šalių. Ir jie visi nueina nulenkinti galvas prieš Laisvės paminklą, nes jis jiems lygiai taip pat brangus, kaip ir mums.

Šitą paminklą ruošėsi atstatyti rugpiučio 23 dienai, bet pastatė vasario 16 d., todėl mums tai buvo dviguba šventė. Vienas žmogus atidengiant paminklą pasakė, kad anksčiau Jis simbolizavo Laisvę, o dabar Laisvės viltį. . . Taip mes atšventėm (po tiek daug metų) šią šventę.

Pirmomis gegužės dienomis buvome Pasvalyje, Pabiržėje ir Dirvoniuose. Nuvažiavome į Biržų pilį. Ji jau atstatyta ir labai gražiai. Anksčiau kai buvome, tai viduje buvo tik biblioteka, o dabar veikė ir paroda. Joje buvo daug paveikslų su Biržų pilimi, labai gražių pintų kilimų ir juostų, buvo senoviškų knygų, tarp jų ir kun. prof. Jakubėno dvi knygos, viena knyga buvo net 1500 metų labai didelė ir stora, taip pat daug senoviškų nuotraukų, jų tarpe ir kun. prof. Jakubėno. Buvo daug skeveldrų ir kitokių daiktų rastų pilyje. Rūsyje daug visokių akmenų, geležinių lazdu ir įvairiausių papuošimų gabaliukai. Pilyje labai gražu, daug kambarių ir jie visi dideli. Anksčiau kai buvome nuvažiavę, aplink pilį buvo tikras šiukšlynas, bet dabar tenai gražiai sutvarkyta, nors dar ne iki galo.

1989 m. konfirmantai su kun. R. Moru prie Biržų bažnyčios portalo

VĒL PASIRODŽIUS „MŪSŪ SPARNAMS”

Lygiai prieš 2 metus pasirodęs paskutinis (63-čias) MŪSŪ SPARNŪ žurnalo numeris buvo skaudus smūgis jo leidėjai, Lietuvių Evangelikų Reformatų Kolegijai, o taip pat ir jo skaitytojams bei rėmėjams. Nors Kolegija nieko nelaukdama pradėjo ieškoti pakaitos, sveikatos sumetimais pasitraukusiai žurnalo vadovybei, tačiau turint omenyje, kad MŪSŪ SPARNAI tikrumoje laikėsi tik skaitytojų ir rėmėjų pagalba, nebuvo lengvas uždavinys. Reikėjo vėl surasti idealistų, kurie būtų pasiryžę grynai iš pasišventimo ir pasiaukojimo imtis šio darbo.

Pagaliau vis dėlto atsirado tokių savanorių grupė ir Kolegijos pastangos nebuvo veltui. Buvo sudaryta redakcinė komisija iš sekančių asmenų: Petro Bružo, buvusio ilgamečio MŪSŪ SPARNŪ redaktoriaus, Halinos Dilienės, Hypatijos Yčaitės-Petkus ir Mykolo Zablocko. Šie buvusieji MŪSŪ bendradarbiai nieko nelaukdami ėmėsi darbo. Kaip pradžia jų darbo vaisiaus yra šis 64-tasis MŪSŪ SPARNŪ žurnalo numeris.

Kolegija linki naujai žurnalo vadovybei geriausio pasisekimo ir Aukščiausiojo palaimos, gi pačiam žurnalui — „ILGIAUSIŲ METŲ!”

Krt. Matas Tamulėnas

Lietuvių Evangelikų Reformatų
Kolegijos Prezidentas

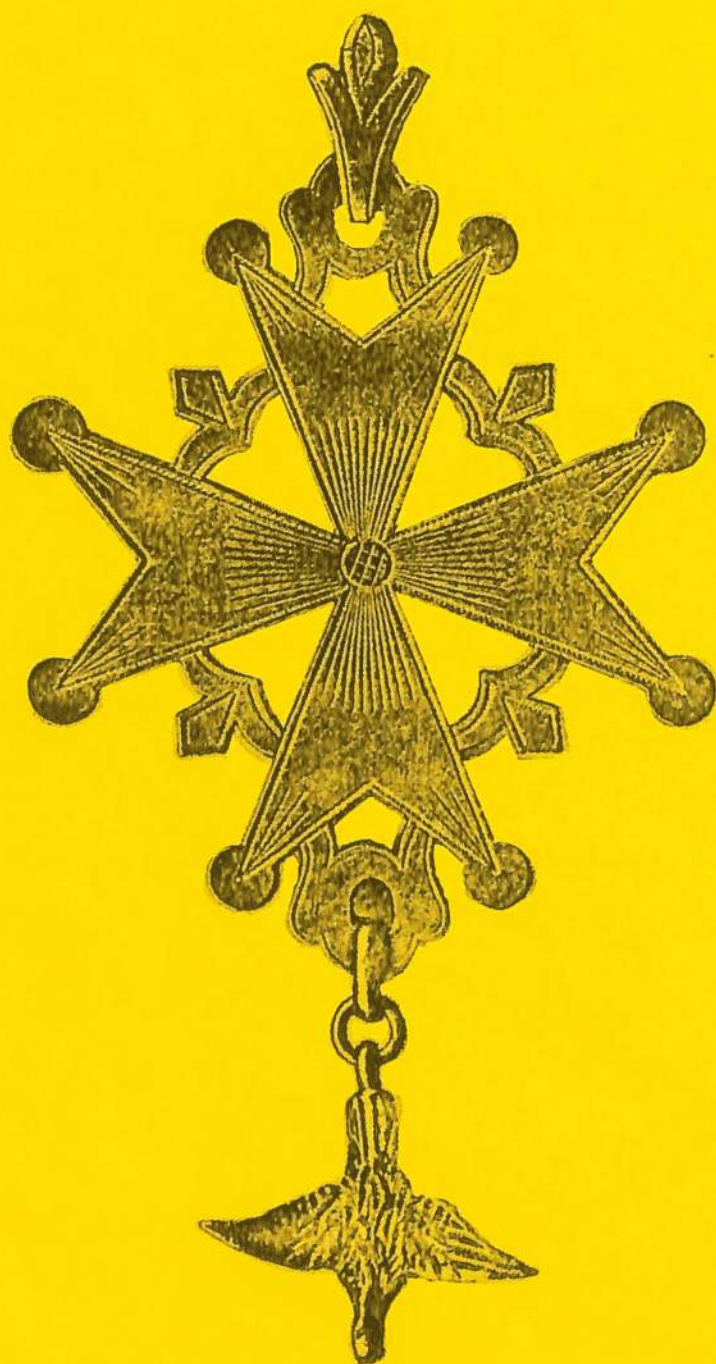
MIELAS SKAITYTOJAU!

Laiko bėgyje daug kas keičiasi. Daug pasikeitimų įvyko ir mūsų evangeliškos spaudos srityje. Senieji veteranai pasitraukia pelnytam poilsiui, o prieauglio jiems pavaduoti retai besusilaukia. Praeityje mus džiuginęs gausus evangeliškos spaudos pasirodymas, šiandien tapo aliarmuojančia jos stoka. Kas buvo ištisais dešimtmečiais kurta, puoselėta ir tobulinta, staiga sustojo. To likimo neišvengė ir MŪSŪ SPARNAI. Dėka kuratoriaus Eugenijaus Gerulio iniciatyvai, MŪSŪ SPARNAI kukliai pasirodė 1952 metais, su laiku išsivystė — galime drąsiai tvirtinti — į aukšto lygio protestantiškos pasaulėžiūros žurnalą. Po 35 metų pasirodymo MŪSŪ SPARNAI pavargo ir taip pat sustojo — ačiū Dievui — tik poilsiui. Susilaukę naujų redakcijos talkininkų ir jo buvusių bendradarbių paramos, dabar vėl bando tęsti savo misiją.

Nors šis 64-tasis MŪSŪ SPARNŪ žurnalo numeris yra naujos redakcijos išdava, tačiau skaitytojas didesnio pasikeitimo nei išviršine forma, nei turinio apimtimi jame neras, tik, padėčiai pasikeitus Lietuvoje, duodame daugiau vietos žinioms iš tėvynės. Bendrai gi esame pasiryžę ir toliau laikytis tradicinės žurnalo linijos. Jos tikrumą patvirtino ligšiolinis gausus ištikimų skaitytojų, rėmėjų, bendradarbių ir jam prijaučiančių skaičius.

Kad MŪSŪ SPARNAI dar ilgai galėtų „plasnoti”, redakcija kreipiasi į buvusius bendradarbius ir į naujus, plunksną valdančius darbuotojus, į skaitytojus ir rėmėjus, ateiti mums į talką. Nors mūsų pasiryžimas yra visuotinis, tačiau tik Jūsų parama laiduoja pasisekimą tolimesniam žurnalo pasirodymui.

REDAKCIJA

HUGENOTŲ KRYŽIUS, vartotas 16 ir 17 amž.